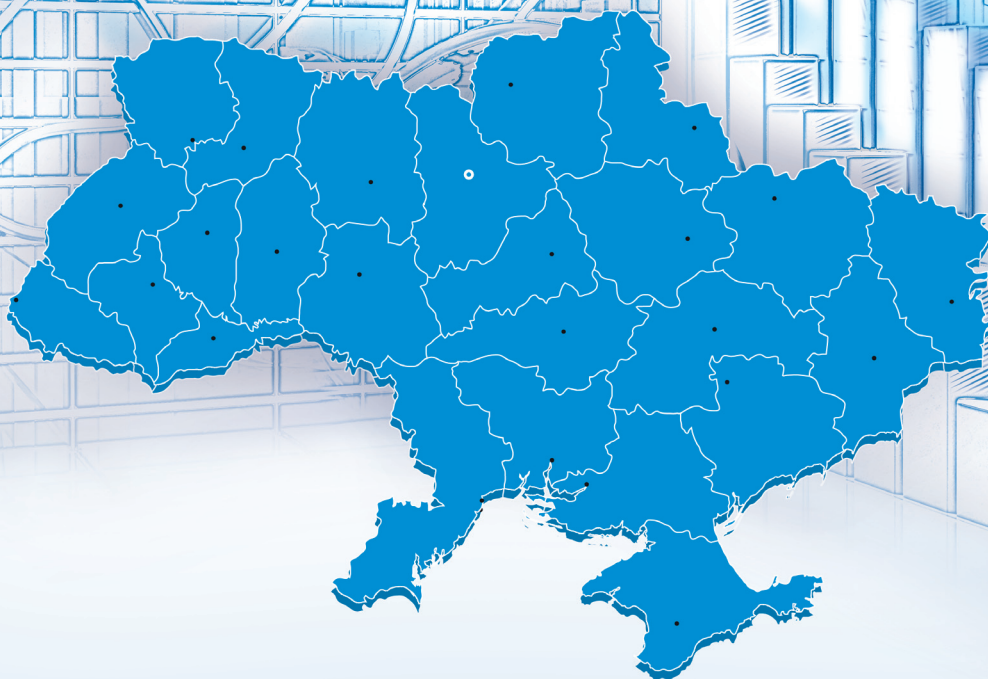

Річний звіт НКЦПФР 2013

**Рух ринку цінних паперів України до світових стандартів
задля економічного зростання держави**

Юрій Бойко, Директор АРІФРУ

Перехід на електронну форму звітності звільнив ринок від ряду складнощів і відкрив цілий комплекс можливостей. Ринок працює за новими правилами тільки рік, але вони настільки комфортні, сучасні і зрозумілі, що навіть складно повірити, що колись все було інакше. Адже ще зовсім нещодавно інформація подавалась в паперовому вигляді, її перевірка здійснювалася вручну, виникали труднощі з передачею великих обсягів даних, нерідко звітність дублювалася... Всі процеси мали досить складний, неоптимізований характер, що не було зручним ні для Комісії, ні для учасників ринку.

У 2013 році все докорінно змінилося – тепер учасники ринку подають інформацію у форматі XML за принципом «Єдиного вікна». Ці новації дозволили скоротити обсяги інформації, що подається, як і час її обробки. Так, нині перевірка звітності проходить автоматично, а електронний цифровий підпис служить гарантією надійності і збереження даних. Електронний формат також дав можливість класифікувати інформацію і створювати реєстри, необхідні для чіткого і системного регулювання ринку цінних паперів. До того ж, користувачі отримали єдину базу даних Комісії, в якій міститься вся інформація про фондовий ринок – з її допомогою легко аналізувати та узагальнювати будь-які відомості. Перехід на електронний формат став відправною точкою для побудови системи пруденційного нагляду та створення системи моніторингу фондового ринку.

Шаді Саад, Директор інвестиційної компанії «ГРАД»

Робота компанії, що надає послуги консалтингу на фондовому ринку, як відомо, багато в чому залежить від інформаційної складової. Для нас важливо, щоб інформація про ситуацію на ринку, його учасників була чіткою, структурованою, повною та оперативною. І нова інформаційна система, створена силами фахівців Комісії та АРІФРУ, відповідає цим вимогам. Система розкриття інформації та її публікації стала значно зручнішою за останній час. Перелік баз даних, що знаходяться у вільному доступі, – також розширився. Крім того, зараз в електронному доступі є публікації в офіційних друкованих виданнях Комісії – це також дуже зручно. До речі, якщо говорити про друковані ЗМІ, то факт зменшення інформації, обов'язкової до публікації в них теж позитивний для нас як для учасників ринку. В цілому, зазначу, що система має низку переваг і орієнтована, насамперед, на зручність учасників ринку – про це говорить і легке безкоштовне ПЗ, і комфортний для роботи інтерфейс, і, найголовніше, її комплексний і універсальний характер – адже вона являє собою «все в одному».

Олег Ткаченко, Голова Правління «Української біржі»

Без сумніву, найбільш відчутною та важливою інфраструктурною зміною на фондовому ринку України стала реформа депозитарної системи. Впровадження інституції Центрального депозитарію сприятиме консолідації посттрейдингової інфраструктури в Україні та забезпечить інтеграцію національного ринку цінних паперів до міжнародних централізованих систем обліку прав власності на цінні папери. Зазначене особливо актуальне у контексті регулювання процедури допуску цінних паперів іноземних емітентів з активами в Україні до обігу на вітчизняних фондових біржах та подвійного лістингу українських емітентів за межами України. Депозитарна реформа також дозволила спростити механізм розрахунків з державними облігаціями, що уможливило доступ фізичних осіб до торгів гривневими та валютними облігаціями.

Річний звіт НКЦПФР за 2013 рік

Рух ринку цінних паперів
України до світових стандартів
задля економічного зростання держави

Київ – 2014

ЗМІСТ

Звернення Голови НКЦПФР.....	4
Загальна інформація про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку	6
Коротко про НКЦПФР	6
Обличчя регулятора: керівництво Комісії	7
Організаційна структура Комісії.....	11
Карта розміщення територіальних органів Комісії.....	12
Фондовий ринок у 2013 році	13
Фондовий ринок в сучасних макроекономічних процесах на фоні макроекономічних показників в Україні	13
Ринок акцій	19
Ринок облігацій.....	24
Ринок похідних (деривативів)	33
Ринок колективних інвестицій	34
Ринок інших фінансових інструментів.....	45
Основні показники облікової системи фондового ринку	46
Моніторинг руху інвестицій в Україну та за її межі через фондовий ринок	48
Діяльність акціонерних товариств у 2012 – 2013 роках	52
Загальна характеристика діяльності акціонерних товариств	52
Фінансово-господарська діяльність акціонерних товариств	53
Дивідендна політика акціонерних товариств.....	54
Стан корпоративного управління в акціонерних товариствах.....	54
Діяльність Комісії та регулювання фондового ринку.....	57
Розвиток законодавства про цінні папери, фондовий ринок та акціонерні товариства.....	57

Розвиток нормотворчої діяльності про цінні папери, фондовий ринок та акціонерні товариства	60
Державне регулювання ринку цінних паперів	61
Регулювання діяльності емітентів цінних паперів	61
Бухгалтерський облік та аудит на ринку цінних паперів	62
Об'єднання професійних учасників фондового ринку (ОПУ) та саморегулювні організації професійних учасників фондового ринку (СРО).....	64
Регулювання та контроль за професійною діяльністю на фондовому ринку	65
Регулювання діяльності торговців цінними паперами та фондових бірж.....	66
Регулювання депозитарної та клірингової діяльності.....	67
Регулювання діяльності інституційних інвесторів.....	70
Пруденційний нагляд на фондовому ринку.....	71
Підготовка фахівців з питань фондового ринку	71
Правозастосування на ринку цінних паперів.....	72
Контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів	73
Робота Комісії зі зверненнями інвесторів	74
Участь Комісії у судових процесах	75
Система внутрішнього аудиту	76
Міжнародна співпраця та євроінтеграція.....	77
Взаємодія Комісії із засобами масової інформації та громадськістю	79
Інформаційні технології на фондовому ринку	79
Стан кадрової роботи та дотримання законодавства про державну службу	81
Діяльність територіальних органів Комісії.....	85
Перспективи на 2014 рік.....	87

Звернення Голови НКЦПФР

Шановні колеги, партнери, учасники ринку!

Радий презентувати Вам Звіт про роботу українського фондового ринку та його регулятора, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, за минулий, 2013 рік, що присвячений як результатам діяльності вітчизняного ринку цінних паперів, так і роботі НКЦПФР у напрямі регулювання ринку, сприяння його розвитку та законодавчого забезпечення.

Певно, що і для регулятора, і для фондового ринку, і для держави в цілому цей рік був непростим. Не можна сказати, що політична, економічна ситуація, зовнішня кон'юнктура значно сприяли динамічному розвитку ринку цінних паперів. Але, все ж таки, і показники, що характеризують ринок, демонстрували певне зростання, і з тими завданнями, що стояли перед нами, ми впоралися. Ми продовжили працювати над підвищенням ефективності роботи НКЦПФР та регульованого нами ринку, над вдосконаленням законодавства на ринку цінних паперів, над впровадженням сучасних правил та норм роботи на ньому.

В першу чергу, зазначу, що Комісія здійснила важливі і серйозні кроки в реформуванні депозитарної системи України відповідно до кращих міжнародних практик. І вони стали прикладом реальної реформи, ініційованої регулятором та успішно завершеної, що є доволі рідкою подією для нинішнього часу. У жовтні набрав чинності Закон «Про депозитарну систему України», спрямований на забезпечення функціонування в Україні надійної централізованої депозитарної системи. Окрім того, що документ передбачив створення Центрального депозитарію цінних паперів і Роз-

рахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках, визначив основні принципи здійснення клірингової діяльності, він усунув існуючі прогалини законодавства у сфері обліку прав власності на цінні папери, а також забезпечив технологічну консолідацію професійних учасників депозитарної системи України, ввів чіткі і прозорі механізми здійснення розрахунків за договорами щодо цінних паперів, передбачив неможливість ініціації корпоративних конфліктів тощо. Вочевидь, що це все є дуже важливим для вітчизняного фондового ринку та його інтеграції у світову фінансову систему. Розробка нової нормативної бази, переліцензування усіх профучасників, що мають відношення до депозитарної системи, були одними із суттєвих завдань регулятора у минулому році, і ми успішно і вчасно їх виконали. Разом із Законом Україна отримала одну з найкращих у Європі систем депозитарного обліку на фондовому ринку — саме систему, не тільки технології, і про це говорять практично всі профучасники ринку. Але вже зараз можна сказати, що від закону до технології вся ця система здатна вдосконалюватися, і ми вже бачимо можливості для її вдосконалення та розвитку.

У 2013-ому Комісія продовжила роботу над розвитком фондового ринку, в тому числі шляхом удосконалення законодавства. Серед значущих законодавчих ініціатив Комісії минулого року, які містять найбільш новаторські норми, — розширення спектру фінансових інструментів на фондовому ринку і введення нових видів корпоративних облігацій, введення інституту загальних зборів власників корпоративних облігацій, а також встановлення критеріїв і наслідків настання дефолту за ними (законопроект про це вже прийнятий Парламентом у першому читанні). Крім цього, Комісія запропонувала комплексне вдосконалення законодавства, що регулює діяльність акціонерних товариств у частині актуалізації механізму визначення ринкової вартості цінних паперів; передбачення механізму проведення загальних зборів акціонерів шляхом заочного голосування та функціонування корпоративного секретаря в акціонерному товаристві. І цей законопроект також вже проголосований депутатами у першому читанні. Також регулятор запропонував ввести в вітчизняне законодавство один із найефективніших інструментів захисту учасниками товариств своїх порушених прав — похідний позов та ініціював появу механізму сквіз-аут. Сподіваюсь, що прийняття цих законопроектів теж не змусить

довго чекати на себе. Всього ж у 2013 році на розгляд Верховної Ради України було внесено п'ять законопроектів, розробником яких є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Значний пласт нашої роботи полягав в «очищенні» ринку від «мертвих» та «сплячих» акціонерних товариств та призупиненні обігу цінних паперів компаній, діяльність яких не відповідає вимогам законодавства. Ми виконали цю роботу наразі майже повністю і сподіваємось, що це сприятиме підвищенню надійності та зростанню довіри до вітчизняного фондового ринку, а також зробить його більш прозорим.

Досить непомітно пройшла інформаційна реформа в Комісії і на фондовому ринку – я маю на увазі те, що з 1 січня 2013 року всі учасники перейшли на електронну звітність. Тепер звіти передаються протягом декількох секунд, покращилися якість та аналіз звітності. Спільно з нашими колегами з АРІФРУ готувався принципово новий продукт — система моніторингу фондового ринку (СМФР), адже одна з головних функцій Комісії — моніторинг ринку цінних паперів. СМФР об'єднає в собі як звітність учасників ринку, так і реєстри та довідники Комісії для забезпечення цілісної картини фондового ринку, формування якісної аналітики, розрахунку та моніторингу дотримання пруденційних показників. Виконано колосальну роботу в рамках побудови СМФР — від уніфікації всієї нормативної бази до впровадження нового, сучасного, безпечного, зручного формату звітності xml та електронного цифрового підпису. В рамках системи функціонує Єдиний державний реєстр інститутів спільного інвестування, реєстр правопорушень, реєстр сертифікованих фахівців і аудиторських фірм, які працюють на ринку, створено реєстр ліцензатів, виконано незбагненну роботу щодо побудови системи, здатної моніторити та аналізувати ситуацію на ринку цінних паперів. Всі перераховані вище новації — цілий ряд абсолютно нових інформаційних продуктів, якими вже користується ринок. Це справа лише останніх року-двох, а ринок уже звик, і це теж позитивний показник нашої роботи.

Окрім того, одним із важливих напрямів нашої діяльності в минулому році стало запровадження в практику регулювання механізмів пруденційного та консолідованого нагляду. Це стало можливим саме завдяки створенню системи моніторингу фондового ринку. Такий підхід приніс із собою і організаційні зміни — так, у Комісії було створено відповідний підрозділ, що курує напрям управління ризиками, — Управління пруденційного та консолідованого нагляду. Це нове для нас

завдання, але воно має стати ключовим в практиці регулювання ринку цінних паперів.

Що стосується показників діяльності фондового ринку у минулому році, то протягом звітного періоду ми бачили зростання більшості з них, в деяких випадках це було стрімке зростання, а в деяких — помірне. Зокрема, обсяг виконаних біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2013 році збільшився у два рази і становив 474,63 млрд грн, тоді як у 2012 році цей показник складав 263,67 млрд грн, що, звісно, є відрадным фактом, адже частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів зросла у порівнянні з попереднім роком більше ніж у два рази і становила 28,17 %. Водночас, об'єм позабіржового ринку у 2013 році склав 1,21 трлн грн, а сукупний об'єм операцій на біржовому та позабіржовому ринках — 1,69 трлн грн, тоді як у 2012 році обсяг торгів на фондовому ринку склав 2,53 трлн грн, що стало наслідком впровадження особливого податку на операції з цінними паперами. Найбільш популярним фінансовим інструментом, з яким здійснювалися операції, залишилися державні облігації, частка торгів якими склала 74 %, облігації підприємств (10 % операцій) і акції (майже 10 %), що свідчить про довіру інвесторів до консервативних інструментів.

Також 2013 рік характеризувався зростанням таких важливих для світової фондової спільноти показників, як капіталізація лістингових компаній фондового ринку та співвідношення такої капіталізації до ВВП. Так, якщо говорити про числове вираження першого показника, то станом на кінець минулого року він складав приблизно 350 млрд грн, тоді як наприкінці минулого року — 275 млрд грн, що свідчить про підвищення вартісної оцінки компаній, які пройшли процедуру лістингу та занесені до біржового реєстру організаторів торгівлі. Водночас збільшилось співвідношення капіталізації лістингових компаній до ВВП: цей показник наразі становить 23,73 %, тоді як минулого року він складав 19,66 %. Обсяг залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку у минулому році також збільшився і становив 141,77 млрд грн.

Маю надію, що наступний рік буде ще більш плідним в розрізі роботи як регулятора, так і ринку загалом. Адже у нас є серйозні підстави сподіватися, що друга половина 2014 року буде часом якісного зростання, позитивних змін і для української економіки в цілому, і для фондового ринку зокрема.

З повагою,
Дмитро Тевелєв,
Голова НКЦПФР

Загальна інформація про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку

Коротко про НКЦПФР

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) є державним kolegіальним органом, підпорядкованим Президенту України та підзвітним Верховній Раді України. До системи органу входять Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, її центральний апарат і територіальні органи.

НКЦПФР є державним регулятором ринку цінних паперів, що визначено Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». НКЦПФР була утворена Президентом України у листопаді 2011 року на базі ДКЦПФР з метою комплексного правового регулювання відносин, що виникають на фондовому ринку, забезпечення захисту інтересів громадян України та держави, запобігання зловживанням та порушенням у цій сфері.

Місія Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку незмінна — це забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо цінних паперів і функціонування фондового ринку в Україні, а також здійснення правового регулювання відносин, що виникають на ринку цінних паперів, захист інтересів громадян України та держави, запобігання зловживанням та порушенням

на фондовому ринку, координація діяльності міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері. Відповідно до покладеної на неї місії, регулятор спрямовує свої зусилля на всебічне сприяння розвитку вітчизняного ринку цінних паперів як одного з найважливіших сегментів української економіки.

Реалізація завдання щодо становлення та розвитку ліквідного, надійного та прозорого національного фондового ринку вимагає проведення різновекторної роботи. Так, регулятор здійснює свою діяльність за такими ключовими напрямками:

- удосконалення засад державного регулювання ринку цінних паперів та захисту прав інвесторів;
- посилення конкурентоспроможності фондового ринку України, у тому числі шляхом підвищення ролі біржового фондового ринку;
- розвиток депозитарної системи України;
- розвиток корпоративного управління.

Обличчя регулятора: керівництво Комісії

Структура Комісії:

Голова Комісії — пан Дмитро Тевелєв;
Члени НКЦПФР: панове Анатолій Амелін, Євген Воропаєв, Олег Мозговий, Михайло Назарчук, Олексій Петрашко та Олексій Тарасенко.

Дмитро Тевелєв, Голова НКЦПФР

Пан Тевелєв як Голова НКЦПФР очолює систему Комісії та здійснює комплексне керування її діяльністю, в тому числі координує роботу членів

Комісії, скликає і проводить засідання регулятора, здійснює керівництво діяльністю територіальних органів НКЦПФР, у встановленому законодавством порядку вирішує кадрові питання, здійснює представницькі функції щодо діяльності регулятора тощо.

До того, як очолити регулятор, Дмитро Тевелєв займався викладацькою діяльністю, юридичним супроводом діяльності ряду вугледобувних підприємств та підприємств енергетичної галузі. Очолював компанію юридичного спрямування, займав керівні посади ключових бюджетоутворюючих підприємств України, у тому числі, в енергетичній галузі.

Пан Тевелєв займає позицію очільника регулятора фондового ринку вже протягом чотирьох років: у березні 2010 року він очолив ДКЦПФР, а в листопаді 2011 року – НКЦПФР.

Освіта:

Пан Тевелєв закінчив Донецький державний університет (1983 рік), а також Міжрегіональну академію управління персоналом (2002 рік), отримавши кваліфікацію юриста.

Анатолій Амелін, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань корпоративного управління, емісії та обігу пайових цінних паперів

У Комісії Анатолій Амелін відповідає за впровадження та розвиток загальноприйнятих принципів корпоративного управління в акціонерних

товариствах, запровадження уніфікованих принципів реєстрації випусків пайових цінних паперів, забезпечення формування та реалізації єдиної державної політики щодо емітентів, емісії та обігу пайових цінних паперів в Україні, протидії емісії та обігу цінних паперів, що можуть використовуватись для непродуктивного відтоку капіталу тощо.

На сьогодні пан Амелін є Членом колегії Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку, Членом Наглядової ради Національного депозитарію України та державним представником у Розрахунковому центрі з обслуговування договорів на фінансових ринках (РЦ, до зміни найменування - ВДЦП, Всеукраїнський депозитарій цінних паперів).

Анатолій Амелін має серйозний досвід роботи в інвестиційній сфері: він розпочав кар'єру в 2000 році в інвестиційній компанії, а в 2003 році став її генеральним директором. На посаді пан Амелін здійснював стратегічне та оперативне управління групою компаній, управління проектами, в тому числі М&А, працював у напрямі фінансового та інвестиційного консалтингу.

З травня 2010 року по грудень 2011 року Анатолій Амелін займав позицію Директора Департаменту корпоративних відносин ДКЦПФР.

Освіта:
Донецький Національний Технічний Універ-

ситет (1999 рік);

Міжнародний Університет Фінансів (спеціальність «Фінанси та страхова справа», 2001 рік);

Міжнародний інститут менеджменту (ступінь MBA із Міжнародної економіки, 2006 рік).

Євген Воропаєв, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань захисту прав інвесторів та правозастосування на фондовому ринку

У Комісії пан Воропаєв відповідає за розробку методології захисту прав інвесторів, ви-

значення та реалізацію заходів, спрямованих на запобігання протиправному поглинанню та захопленню підприємств, забезпечення та координацію контрольно-ревізійної діяльності системи НКЦПФР, формування комплексної протидії маніпулюванню на фондовому ринку й використанню інсайдерської інформації тощо.

Євген Воропаєв розпочав кар'єру в 2000 році в Службі безпеки України, а в 2007 році став начальником відділу у СБУ. З листопада 2010 року по грудень 2011 року займав позицію Директора Департаменту з питань контрольно-правової роботи ДКЦПФР.

Освіта:

Національна академія Служби безпеки України (2000 р., спеціальність «Правознавство»).

Зараз продовжує навчання в Інституті розвитку фондового ринку України Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана за фахом «Фінанси».

Олег Мозговий, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань стратегії розвитку та економічного аналізу фондового ринку

До компетенції пана Мозгового входить стратегічне планування розвитку фондового

ринку, координація та планування законопроектної та регуляторної роботи НКЦПФР, впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності, координація науково-дослідних та освітніх програм фондового ринку, підвищення фінансової грамотності населення та багато іншого.

Олег Мозговий має значний досвід роботи як в науковій галузі, так і на фондовому ринку, він доктор економічних наук, професор, автор понад 100 наукових та науково-методичних праць із питань економіки промисловості та фінансів. Член спілки економістів України. Протягом 9 років обіймав посаду Голови Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, також був радником Першого віце-прем'єр міністра України. У 2008 - 2009 роках пан Мозговий займав позицію члена Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України – директора департаменту нагляду за кредитними установами, а з 2009 по грудень 2011 року – члена Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Освіта:

Олег Мозговий у 1980 році закінчив Київський інститут народного господарства, здобув кваліфікацію економіста.

Михайло Назарчук, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань моніторингу, пруденційного та консолідованого нагляду й інформаційної політики на фондовому ринку

До сфери відповідальності пана Назарчука входить розвиток системи звітності та розкриття інформації учасниками фондового ринку, запровадження системи пруденційного нагляду за фондовим ринком, системи управління ризиками та внутрішнього аудиту у професійних учасниках фондового ринку, формування системи захисту інформації на фондовому ринку тощо.

Олексій Петрашко, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань розвитку боргових, похідних та запровадження нових інструментів фондового ринку

Також має диплом МВА за фахом «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», який він отримав у Міжнародному інституті менеджменту у 1990 році.

На сьогодні пан Назарчук є Головою колегії Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку.

Михайло Назарчук має солідний досвід роботи на фондовому ринку на керуючих посадах. В 1995 році очолив Донецьку фондову біржу. В 2001 році став ініціатором створення Асоціації фондових бірж, був її першим Головою. У 2004 році був членом Консультативно-експертної ради Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Пан Назарчук є автором більш ніж 30 наукових і практичних статей, а також двох монографій: «Фондові біржі на ринку цінних паперів України: проблеми і перспективи розвитку» та «Становлення ринкової економіки та фондового ринку України (в контексті закордонного досвіду)».

Освіта:

Московський авіаційний інститут (спеціальність «Інженер-механік літакобудування, 1988 рік);

Донецький державний університет економіки і торгівлі імені М. Туган-Барановського (спеціальність «Економіка підприємств», 2001 рік).

У 20013 році захистив дисертацію в аспірантурі Інституту економіки промисловості Національної академії наук України та здобув науковий ступінь кандидата економічних наук.

Серед компетенцій пана Петрашка у регуляторі — методичне забезпечення та координація державного регулювання у сфері емісії та обігу боргових цінних паперів, розвиток ринку облігацій, забезпечення допуску іноземних цінних паперів для розміщення та обігу на території України, а також допуск українських цінних паперів для розміщення та обігу за межі України, сприяння розвитку ринку похідних фінансових інструментів тощо.

Олексій Петрашко, маючи досвід у фінансовій галузі, роботу в регуляторі розпочав у 1996 році з посади заступника голови територіального відділення ДКЦПФР у Дніпропетровській області. У 2001 році Олексій Петрашко був призначений начальником управління корпоративних фінансів ДКЦПФР, у 2003 – заступником Виконавчого секретаря регулятора фондового ринку. Пізніше пан Петрашко продовжив роботу у ДКЦПФР на посаді директора

Департаменту корпоративних відносин, а у жовтні 2009 року був призначений членом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Освіта:

Олексій Петрашко здобув освіту у Державній

металургійній академії України за напрямом «Інформаційні системи в менеджменті» (1996 рік). Пізніше продовжив навчання у Київському національному економічному університеті, де отримав ступінь магістра права (2007 рік).

Олексій Тарасенко, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань методології регулювання професійної діяльності на фондовому ринку

У регуляторі пан Тарасенко відповідає за методологію регулювання діяльності професійних учасників фондового ринку, регулювання діяльності у сфері спільного інвестування та недержавного пенсійного забезпечення й регулювання діяльності СРО, ліцензування діяльності професійних учасників фондового ринку, курує питання оподаткування на фондовому ринку та забезпечення функціонування системи рейтингування.

Пан Тарасенко має майже 16-річний стаж державної служби; він розпочав кар'єру у 1998 році на посаді провідного спеціаліста управління регулювання інвестиційної діяльності ДКЦПФР. Пізніше Олексій Тарасенко займав посади начальника відділу взаємодії з держорганами та заступника начальника Управління з розвитку законодавства та взаємодії з держорганами ДКЦПФР, потім очолив цей напрям роботи в Комісії. Також пан Тарасенко працював на позиціях начальника Управління розвитку законодавства та координації освітніх програм (2003 рік) та директора Департаменту розвитку законодавства та методології регулювання ринку цінних паперів ДКЦПФР (2005 рік). З 2005 по 2011 рік Олексій Тарасенко обіймав посаду директора Департаменту методології регулювання ринку цінних паперів ДКЦПФР.

Освіта:

Олексій Тарасенко отримав першу освіту в Національному технічному університеті «КПІ» (1999 рік) та продовжив навчання у Харківському державному економічному університеті, який закінчив у 2002 році, отримавши кваліфікацію магістра державної служби зі спеціалізації «Адміністративний менеджмент».

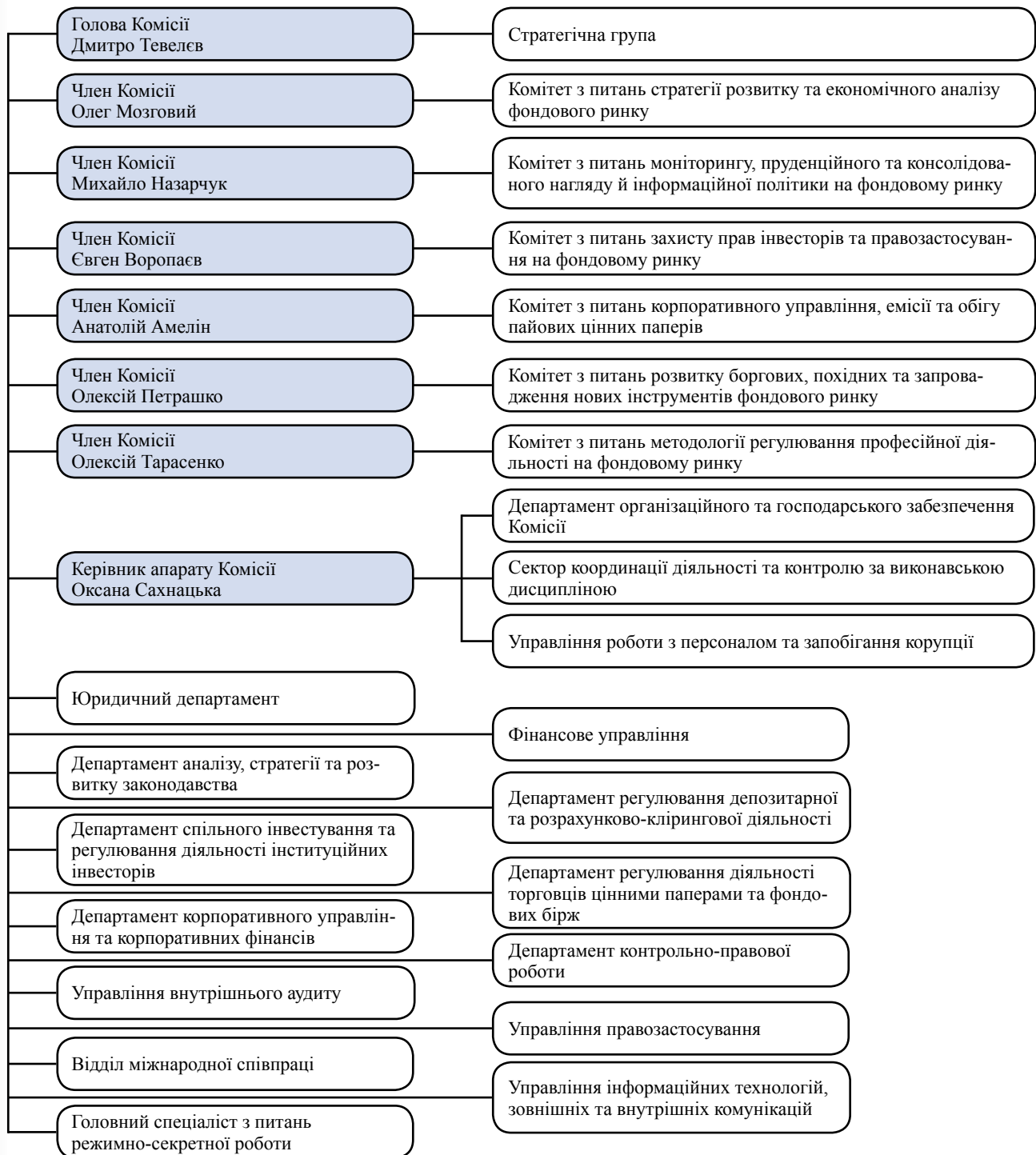
У 2013 році отримав науковий ступінь кандидата економічних наук.

Організаційна структура Комісії

Структура регулятора відповідає усім вимогам часу та ринку. Так, центральний апарат НКЦПФР побудований за галузевим принципом, що є, насамперед, зручним для учасників ринку при взаємодії з Комісією. Функціонування Комісії за її структурою покликано сприяти реалізації од-

ного з пріоритетних завдань НКЦПФР – побудові мобільного та сучасного регулятора, який зможе якісно виконувати покладений на нього обов'язок зі створення якісної нормативної бази для діяльності ефективного та ліквідного вітчизняного фондового ринку.

Організаційна структура Комісії*

* станом на 1 січня 2014 року

Карта розміщення територіальних органів Комісії

Представниками національного регулятора фондового ринку на території України є його територіальні органи, що функціонують у 10 регіонах (мал. 1). *

Мал. 1 Розміщення територіальних підрозділів Комісії

* станом на 1 січня 2014 року

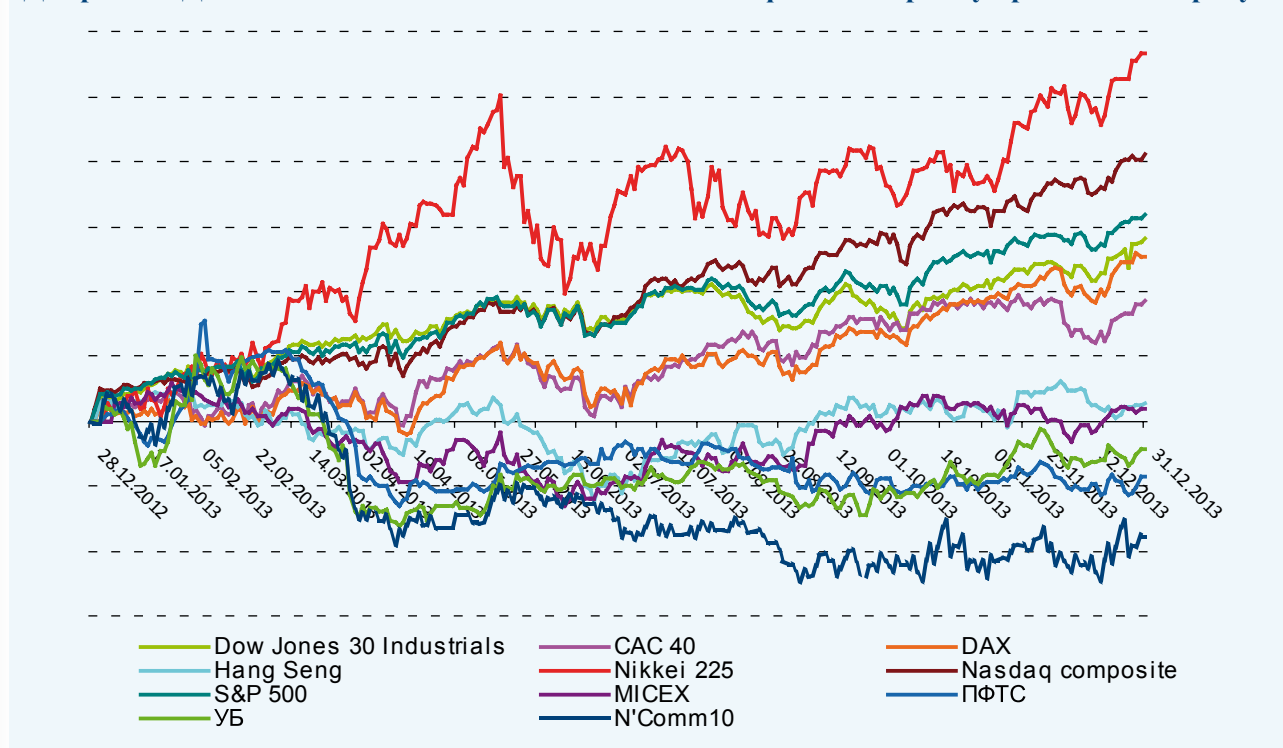
Фондовий ринок у 2013 році

Фондовий ринок в сучасних макроекономічних процесах на фоні макроекономічних показників в Україні

У 2013 році більшість показників фондового ринку показали позитивну динаміку. Так, вітчизняний фондовий ринок розвивається паралельно зі світовими ринками цінних паперів; підтвердженням цього є основний індикатор фондових

ринків — індекс, який дає можливість оцінити загальну ситуацію на фондовому ринку (динаміка вітчизняних та світових фондових індексів фондового ринку наведена в **діаграмі 1**).

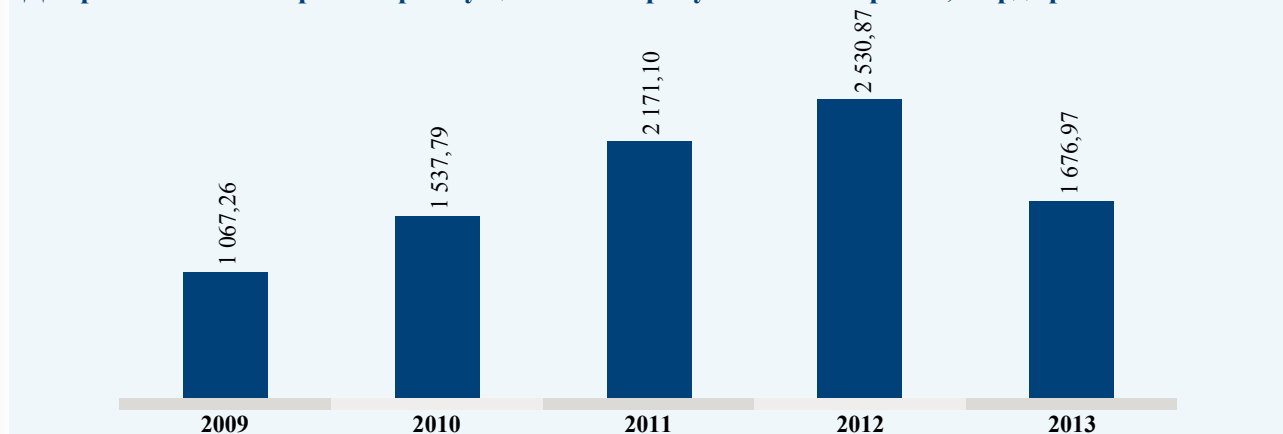
Діаграма 1. Динаміка вітчизняних та світових індексів фондового ринку протягом 2013 року

У 2013 році обсяг торгів на ринку цінних паперів становив 1 676,97 млрд грн (**діаграма 2**), тоді як у 2012 році цей показник дорівнював 2 530,87 млрд грн. Зниження обсягу торгів у 2013 році відбулося за рахунок зменшення опера-

цій з цінними паперами на позабіржовому ринку до 1 213,54 млрд грн внаслідок запровадження з 1 січня 2013 року особливого податку на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами.

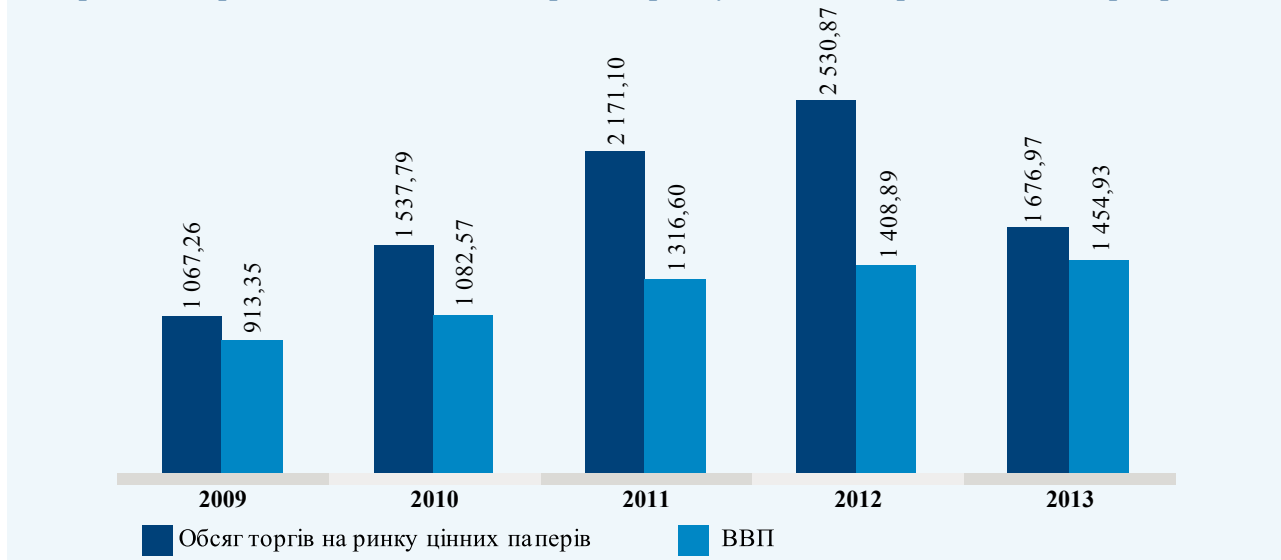
Діаграма 2. Обсяг торгів на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Водночас темпи зростання фондового ринку у 2013 році були випереджаючими порівняно з ВВП, зокрема, обсяг торгів на ринку цінних паперів перевищив цей показник на 222 млрд грн (**діа-**

грама 3). В першу чергу, це свідчить про стрімкий розвиток фондового ринку та розвиток економіки держави в цілому.

Діаграма 3. Порівняльні дані обсягів торгів на ринку цінних паперів та ВВП*, млрд грн

Ключовим показником розвитку фондового ринку та фінансової системи країни є частка капіталізації лістингових компаній у ВВП країни. Як свідчать дані, наведені у **таблиці 1**, акціонерний

капітал найбільш розвинений у США та Великобританії, тоді як в Україні ця цифра поки що невелика.

Таблиця 1. Співвідношення капіталізації лістингових компаній до ВВП у 2009 – 2012 рр., %

	Назва країни	2009	2010	2011	2012
БРІК	<i>США</i>	108,5	108,9	104,3	114,9
	<i>Бразилія</i>	72	72,1	49,6	54,6
	<i>Росія</i>	70,5	67,5	42,9	43,4
	<i>Індія</i>	86,6	95,9	54,9	68,6
	<i>Китай</i>	100,3	80,3	46,3	44,9
	<i>Франція</i>	75,3	75,6	56,6	69,8
Європа	<i>Німеччина</i>	39,3	43,5	32,9	43,4
	<i>Італія</i>	15	15,6	19,7	23,8
	<i>Великобританія</i>	128,1	137,7	118,7	122,2
	<i>Польща</i>	31,4	40,5	29,9	36,3
СНД	<i>Вірменія</i>	1,6	0,3	0,4	1,3
	<i>Казахстан</i>	50	41	23	11,5
	<i>Україна</i>	12,6	15,9	13,7	19,7

Минулого року фондовий ринок України також характеризувався доволі високою активністю біржового сегменту. За результатами 2013 року обсяг виконаних біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі збільшився у два рази і становив 463,43 млрд грн, тоді як у 2012 році цей показник складав 263,67 млрд грн (**діаграма 4**).

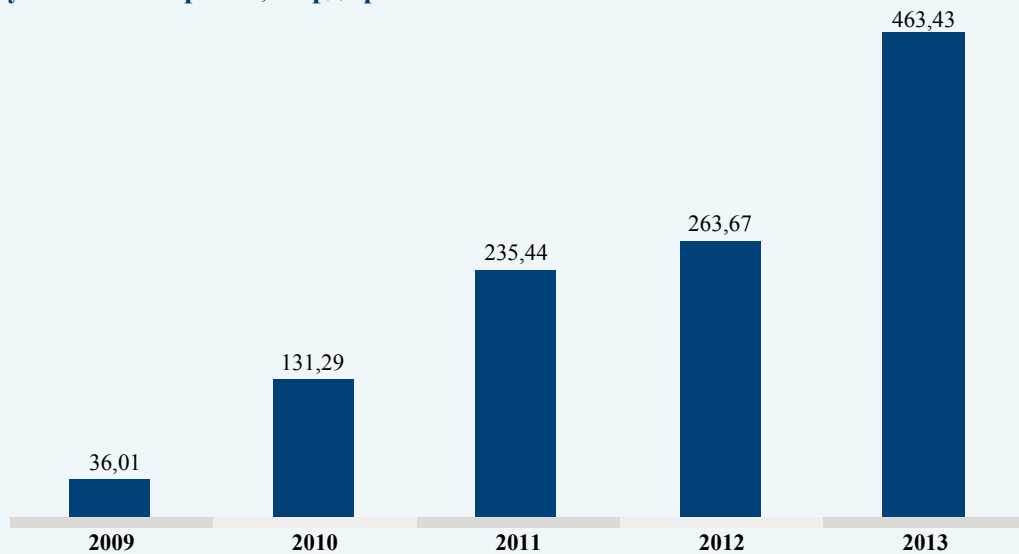
В свою чергу, частка біржового ринку в за-

гальному обсязі торгів на ринку цінних паперів у 2013 році становила 27,69 % (**діаграма 5**).

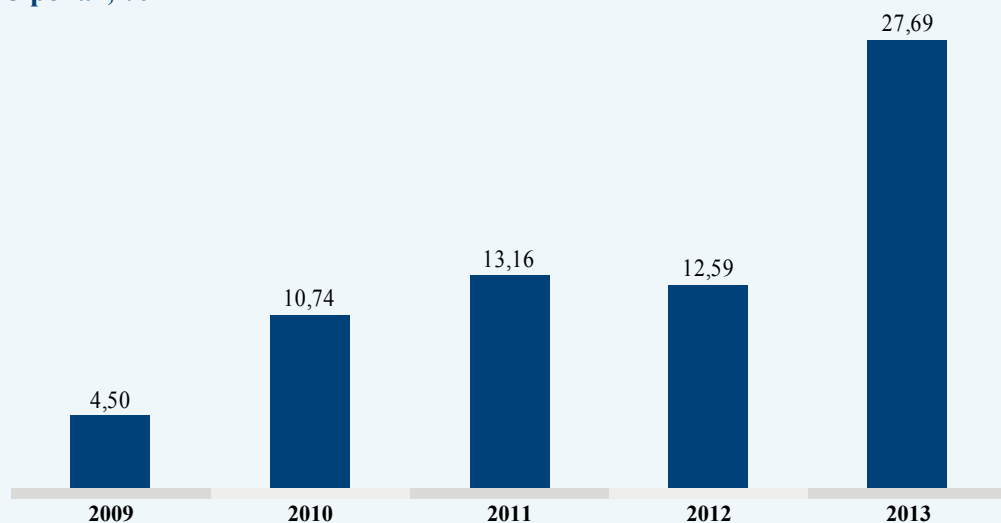
Протягом 2013 року на організаційно оформленому ринку спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами. Близько 91,01 % біржових контрактів з цінними паперами було зосереджено на двох фондових біржах: «Перспективи» (67,23 %) та «ПФТС» (23,78 %) (**таблиця 2**).

* за даними Державної служби статистики України

Діаграма 4. Обсяг виконаних біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Діаграма 5. Частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках, %

Таблиця 2. Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі (з розподілом за місяцями) у 2013 році, млн грн

Період	Організатор торгівлі										Усього
	ІННЕКС	КМФБ	ПФТС	ПФБ	ПЕРСПЕКТИВА	СЄФБ	УФБ	УМВБ	УМФБ	УБ	
січень	0,00	466,82	2 349,48	40,91	20 058,81	112,00	200,73	0,11	5,99	938,51	24 173,36
лютий	0,34	569,57	4 683,19	179,19	16 963,34	28,39	128,60	0,07	22,18	1 377,35	23 952,23
березень	2,28	1 000,46	8 283,02	152,15	21 230,26	22,97	2,14	0,41	149,57	1 317,68	32 160,93
квітень	6,95	798,05	7 285,25	1 925,16	26 036,95	56,50	5,58	0,09	68,23	1 669,78	37 852,55
травень	0,08	314,96	5 699,89	1 487,48	23 217,94	25,33	1,53	0,08	31,89	892,98	31 672,16
червень	163,24	1 094,42	7 958,70	849,98	23 879,12	35,92	3,17	0,07	167,43	698,90	34 850,95
липень	2,31	1 147,59	18 054,90	1 519,35	33 228,98	436,14	117,24	0,39	126,59	879,43	55 512,92
серпень	0,98	3 007,54	18 743,22	1 150,19	35 408,33	25,92	2 078,70	0,04	14,86	667,83	61 097,62
вересень	5,17	1 182,48	12 841,84	2 043,12	23 296,26	52,91	104,25	0,06	62,66	632,51	40 221,26
жовтень	1,07	402,11	6 547,36	519,54	24 220,26	3,85	90,94	0,06	48,60	565,22	32 398,99
листопад	0,74	583,34	7 865,65	164,42	33 799,87	3,71	52,83	0,07	5,39	585,80	43 061,81
грудень	37,61	1 224,18	9 912,96	3 058,66	30 245,54	277,89	548,12	0,03	507,33	664,32	46 476,64
Усього	220,78	11 791,51	110 225,46	13 090,14	311 585,67	1 081,52	3 333,83	1,49	1 210,71	10 890,31	463 431,42
Відсоток від загального обсягу торгів	0,05%	2,54%	23,78%	2,82%	67,23%	0,23%	0,72%	0,0003%	0,26%	2,35%	100,00%

В той же час, упродовж 2013 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на вторинному ринку становив 448,83 млрд грн або 96,85 % від загального обсягу торгів (таблиця 3).

Перелік 20 емітентів цінних паперів, які користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку, наведено в таблиці 4.

Таблиця 3. Розподіл виконаних біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2013 році (за видами ринків), млн грн

Організатор торгівлі	Первинний ринок				Вторинний ринок					Усього на вторинному ринку	Усього
	Строковий ринок	Ринок приватизації	Спогтовий ринок	Усього на первинному ринку	Ринок РЕПО	Строковий ринок	Спогтовий ринок	Ринок приватизації	Ринок цінних паперів, на які звернено стягнення		
Перспектива	0,00	0,00	3 861,49	3 861,49	18 858,97	14 512,55	274 352,66	0,00	0,00	307 724,18	311 585,67
ПФТС	0,00	0,00	5 247,64	5 247,64	101,78	0,00	104 872,01	4,02	0,00	104 977,82	110 225,46
ПФБ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13 090,14	0,00	0,00	13 090,14	13 090,14
КМФБ	0,59	0,00	2 349,45	2 350,04	0,00	0,00	9 439,11	2,32	0,04	9 441,47	11 791,51
УБ	0,00	0,00	1 714,20	1 714,20	3 282,53	3 127,97	2 761,63	0,97	3,00	9 176,11	10 890,31
УФБ	0,00	1,34	668,19	669,53	0,00	0,00	2 662,69	0,00	1,61	2 664,30	3 333,83
УМФБ	0,00	0,00	321,62	321,62	0,00	0,00	888,61	0,48	0,00	889,09	1 210,71
СЄФБ	0,00	24,92	358,50	383,42	0,00	0,00	698,09	0,00	0,00	698,09	1 081,52
ІННЕКС	0,00	0,00	56,40	56,40	0,00	0,00	45,03	119,35	0,00	164,38	220,78
УМВБ	0,79	0,69	0,00	1,49	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,49
Усього	1,38	26,95	14 577,50	14 605,84	22 243,28	17 640,52	408 809,98	127,14	4,65	448 825,58	463 431,42

Таблиця 4. ТОП-20 цінних паперів емітентів, які користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку

№ з/п	Найменування емітента	2013 рік	
		Обсяг виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі, млрд грн	Відсоток від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі (%)
1	Акції ПАТ «ПІВНІЧНИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»	4,51	0,97
2	Інвестиційні сертифікати ТОВ «Венчурні інвестиційні проекти»	4,02	0,87
3	Облігації ПАТ «УКРСОЦБАНК»	2,49	0,54
4	Акції ПАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат»	2,32	0,50
5	Акції ПАТ «ОСТ-ІНВЕСТ»	2,22	0,48
6	Акції ПАТ «АВК-ФІНАНС»	2,19	0,47
7	Акції ПАТ «БРОКБІЗНЕСБАНК»	2,08	0,45
8	Акції ПАТ «МОТОР СІЧ»	1,71	0,37
9	Облігації ДП «Донецька залізниця»	1,61	0,35
10	Облігації ТОВ «ІК «ІФГ КАПІТАЛ»	1,58	0,34
11	Облігації ТОВ «ПЛЕЙС»	1,29	0,28
12	Акції ПАТ «Силові електронні прилади управління»	1,11	0,24
13	Акції ПАТ «Нафтова компанія «Ойл Сіті»	1,03	0,22
14	Облігації ТОВ «Автобортранс»	1,02	0,22
15	Облігації ПАТ «Укртелеком»	1,00	0,22
16	Акції ПАТ «Інгулецький ГЗК»	0,83	0,18
17	Облігації ТОВ «СМАРТ ПРОДАКШН»	0,82	0,18
18	Акції ПАТ «Укрмедіаінвест»	0,80	0,17
19	Облігації «Укравтодор»	0,77	0,17
20	Облігації ТОВ «Навіум»	0,72	0,16

Важливим показником для характеристики стану вітчизняного фондового ринку є кількість лістингових цінних паперів. З кожним роком цей показник збільшується, зокрема, зростає як загаль-

на кількість випусків цінних паперів в обігу, так і кількість цінних паперів, які внесено у біржові реєстри організаторів торгівлі за I-им та II-им рівнями лістингу (таблиця 5). Так, зростання кількості

цінних паперів, що пройшли процедуру лістингу, свідчить про підвищення інвестиційної привабливості, поліпшення фінансово-господарського ста-

ну підприємств та ліквідність біржового ринку в цілому.

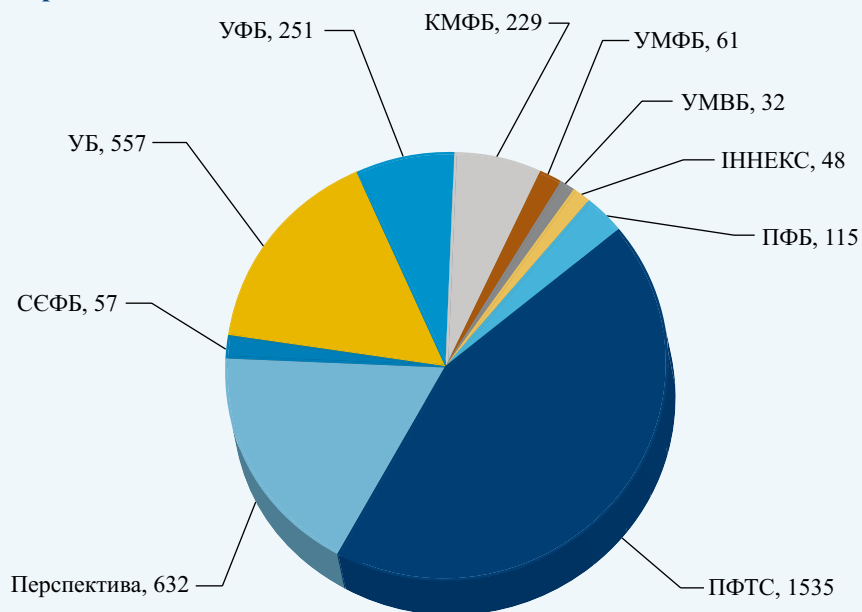
Таблиця 5. Кількість випусків цінних паперів, які допущено до торгів на фондових біржах, шт.

Кількість випусків цінних паперів, які допущено до торгів на фондових біржах	Станом на 31.12.2009	Станом на 31.12.2010	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012	Станом на 31.12.2013
Усього	1472	1520	2196	2963	3517
I рівень лістингу	16	146	194	274	377
II рівень лістингу	274	247	318	407	497
Позалістингові	1182	1127	1684	2282	2643

На кінець 2013 року найбільша кількість цінних паперів, які перебувають в обігу на фондових біржах, була розміщена на «ПФТС» (43,65 %),

«Перспективи» (17,97 %) та «Українській біржі» (15,84 %) (діаграма 6).

Діаграма 6. Розподіл кількості випусків цінних паперів, які включено до біржових списків організаторів торгівлі станом на 31.12.2013, шт.

Пріоритетним завданням ринку цінних паперів, як відомо, є забезпечення умов для залучення інвестицій компаніями, доступ цих підприємств до більш дешевого, порівняно з іншими джерелами, капіталу. Зокрема, залучення інвестицій у цінні папери відбувається шляхом придбання цінних паперів у процесі їх емісії. Так, акції та облігації є найефективнішим джерелом отримання додаткових фінансових ресурсів для фінансування поточної господарської діяльності, довгострокових проектів підприємств і самої держави.

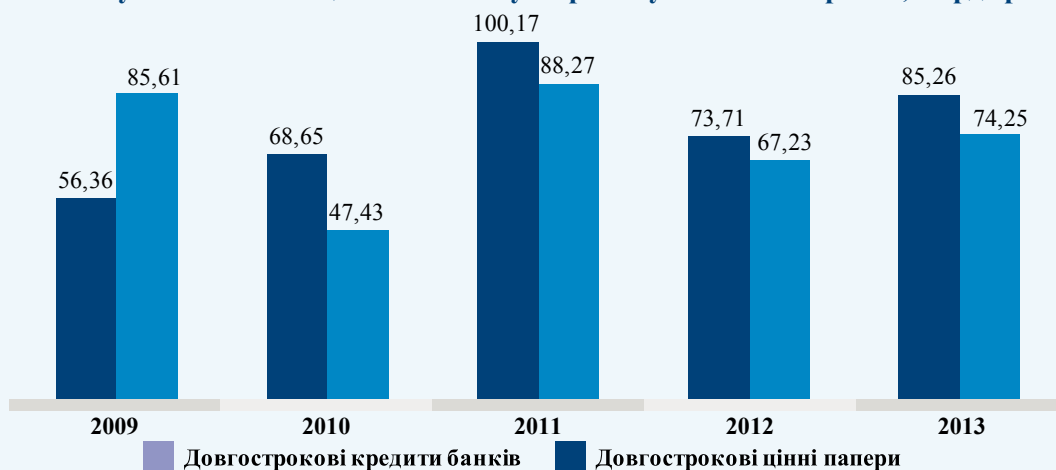
Таким чином, відрадним фактом є те, що показник обсягу залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку, який за результатами 2013 року склав 106,70 млрд грн,

перевищив показник обсягу залучених довгострокових кредитів (85,26 млрд грн) (діаграма 7).

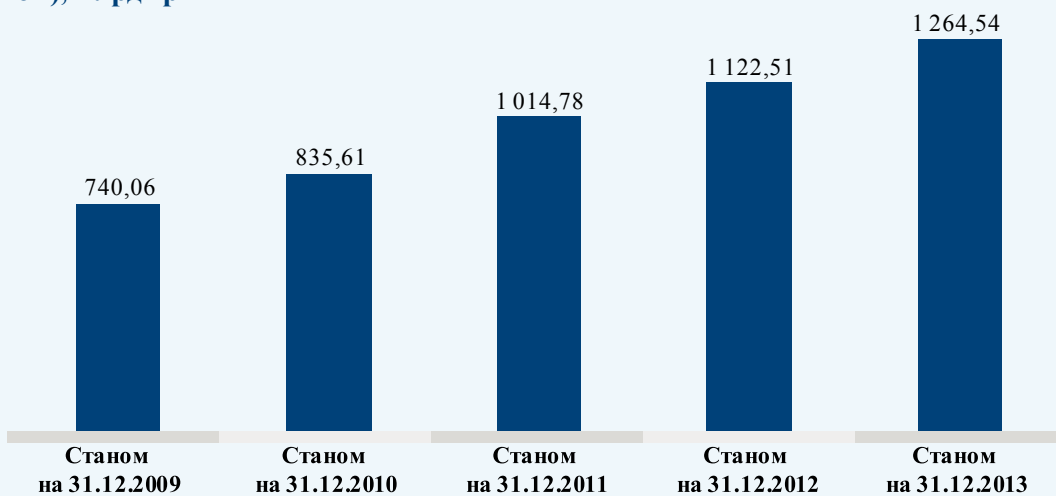
Також варто звернути увагу на такий показник, як обсяг випусків емісійних цінних паперів, що свідчить про наміри підприємств щодо збільшення своєї капіталізації та їх зацікавленість у залученні інвестицій за допомогою цінних паперів. Тож станом на 31.12.2013 року загальний обсяг усіх зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів становив 1 264,54 млрд грн (діаграма 8).

Так, загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів у 2013 році збільшився на 31,84 % порівняно з 2012 роком і становив 142,03 млрд грн (діаграма 9).

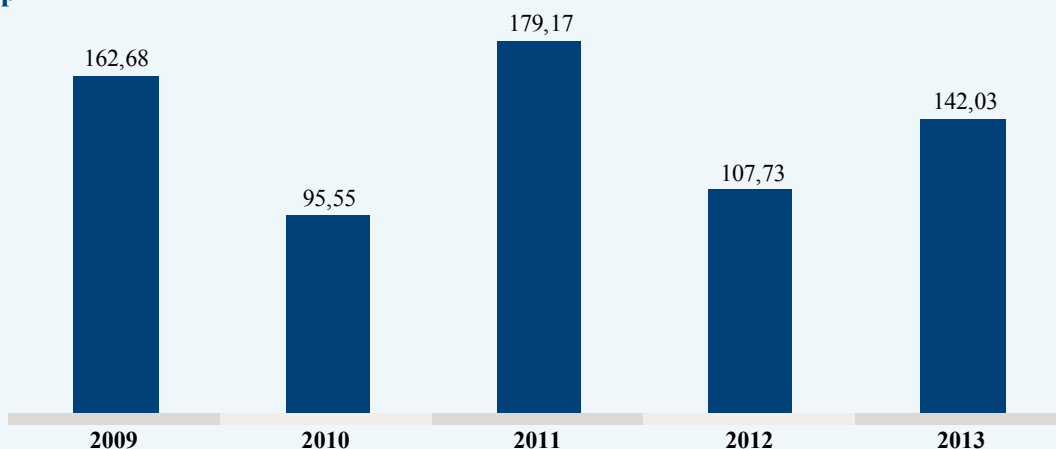
Діаграма 7. Залучення інвестицій в економіку України у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Діаграма 8. Динаміка обсягу зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів (наростаючим підсумком), млрд грн

Діаграма 9. Обсяг зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів у 2009 - 2013 роках, млрд грн

Ринок акцій

Цей ринок займає важливе місце серед ринків капіталів. Ліквідний та надійний ринок акцій є одним із чинників, що визначає інвестиційний

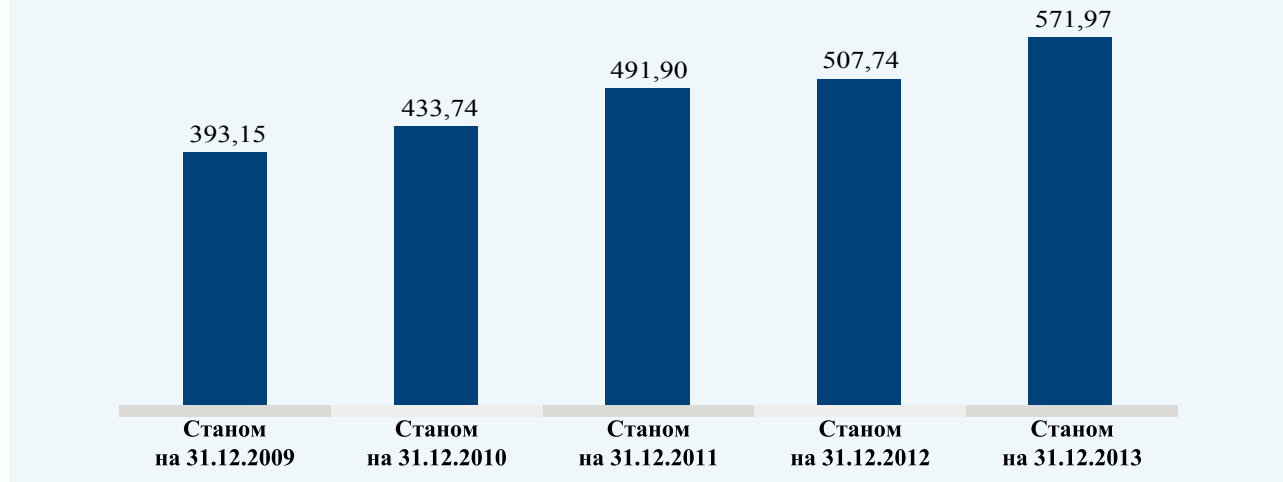
клімат в країні, сприяє залученню й перерозподілу інвестиційного капіталу у перспективні сфери економіки.

Емісія акцій

За даними на кінець 2013 року, усього Комісія зареєструвала випусків акцій на загальну суму

571,97 млрд грн (діаграма 10).

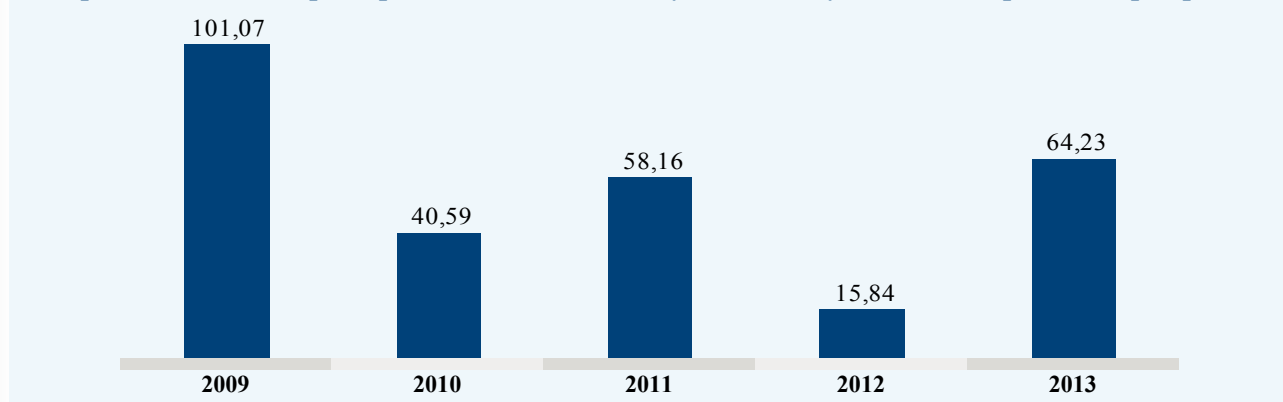
Діаграма 10. Динаміка обсягу зареєстрованих Комісією випусків акцій у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Важливо зазначити, що у 2013 році спостерігалось зростання емісійної діяльності на ринку акцій, тоді як у 2012 році було відмічено зниження цього показника у 2,5 рази. Таке зменшення було пов'язане зі згортанням участі іноземних банківських інститу-

цій у капіталі банків України і, як наслідок, зменшенням статутних капіталів кількох банків з іноземним капіталом. Проте у 2013 року зазначений показник зріс у чотири рази порівняно з 2012 роком і становив 64,23 млрд грн (діаграма 11).

Діаграма 11. Обсяг зареєстрованих Комісією випусків акцій у 2009 – 2013 роках, млрд грн

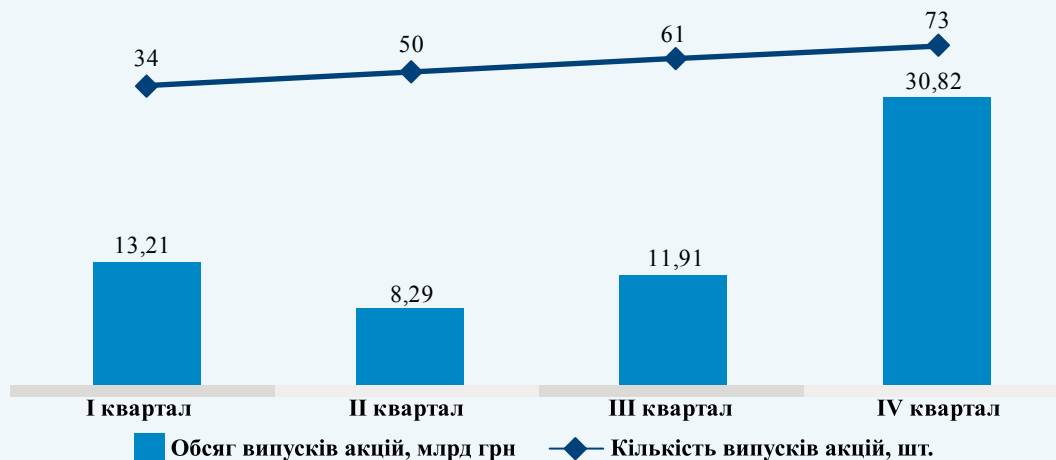
Якщо розглядати поквартальну динаміку, то у четвертому кварталі 2013 року спостерігався найбільший обсяг зареєстрованих випусків акцій (30,82 млрд грн) (діаграма 12).

Найбільші обсяги випусків акцій, які зареєструвала Комісія, належали емітентам, основними видами економічної діяльності яких були фінансова та страхова діяльність (32,27 млрд грн або 50,25 % від загального обсягу), будівництво

(6,87 млрд грн або 10,69 %), а також оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (6,57 млрд грн або 10,23 %) (діаграма 13).

Перелік підприємств, які зареєстрували найбільші випуски акцій, наведено в таблиці 6. Обсяг емісії акцій цих емітентів становив 55,77 % від загального обсягу випусків акцій, зареєстрованих Комісією.

Діаграма 12. Обсяг та кількість зареєстрованих Комісією випусків акцій у 2013 році

Діаграма 13. Розподіл зареєстрованих Комісією випусків акцій емітентами за основними видами економічної діяльності у 2013 році

Таблиця 6. ТОП – 5 емітентів, які зареєстрували найбільші випуски акцій протягом 2013 року

№ з/п	Назва емітента	Обсяг емісії, млн грн	Частка у загальному обсязі емісій, %
1	ПАТ «Брокбізнесбанк»	14 475,86	22,54
2	ПАТ «Укртрансгаз»	6 494,61	10,11
3	ПАТ «НАК «Нафтогаз України»	6 000,00	9,34
4	ПАТ «Аграрний фонд»	5 000,00	7,78
5	ПАТ «Укргазвидобування»	3 854,12	6,00

Обіг акцій на фондовому ринку

Відомо, що обіг цінних паперів на організа-торах торгівлі має істотне значення для функціонування фондового ринку. Зокрема, він підвищує рівень відкритості ринку, його ліквідність, інвестиційну ефективність, що, в свою чергу, впливає на збільшення податкових надходжень до бюджету.

Протягом останніх трьох років загальна кіль-

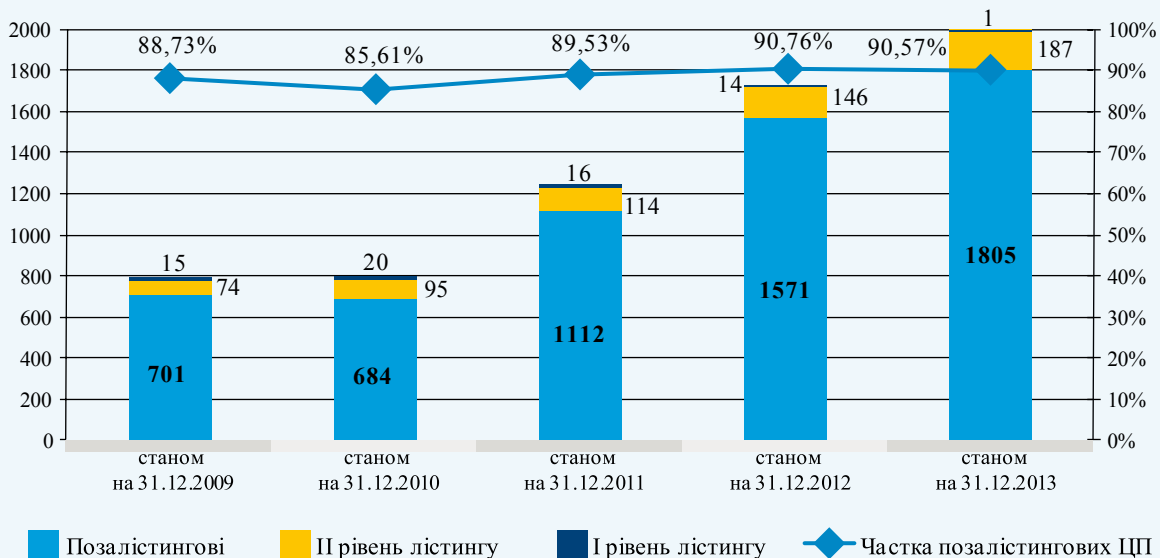
кість допущених до торгів на фондових біржах випусків акцій збільшується. На кінець 2013 року до біржових списків організаторів торгівлі включено 1 993 акції (таблиця 7).

На кінець 2013 року у біржовому реєстрі за I-им та II-им рівнями лістингу знаходилося 188 акцій (діаграма 14).

Таблиця 7. Загальна кількість випусків акцій, які допущено до торгів на фондових біржах, шт.

Кількість випусків акцій, які допущено до торгів на фондових біржах	Станом на 31.12.2009	Станом на 31.12.2010	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012	Станом на 31.12.2013
	790	799	1242	1731	1993

Діаграма 14. Кількість випусків акцій, які допущено до торгів на фондових біржах, шт.

У 2013 році на вітчизняному фондовому ринку була відзначена доволі висока активність біржового сегменту. Про це свідчить показник капіталізації лістингових компаній, який включає в себе розрахунок акцій компаній, що пройшли процедуру лістингу та які занесені до біржового реєстру організаторів торгівлі (фондових бірж).

Капіталізація лістингових компаній фондового ринку станом на 31.12.2013 становила 311,73 млрд грн, що більше на 12,53 % даних станом на 31.12.2012 (277,02 млрд грн) та майже у два рази – даних за 2011 рік (179,86 млрд грн) (діаграма 15). Збільшення капіталізації у 2013 році відбувалось як за рахунок підвищення ринкової вартості кампаній, так і за рахунок збільшення кількості лістингових компаній.

Збільшення капіталізації свідчить про підвищення вартісної оцінки компаній, акції яких перебувають в обігу на фондових біржах.

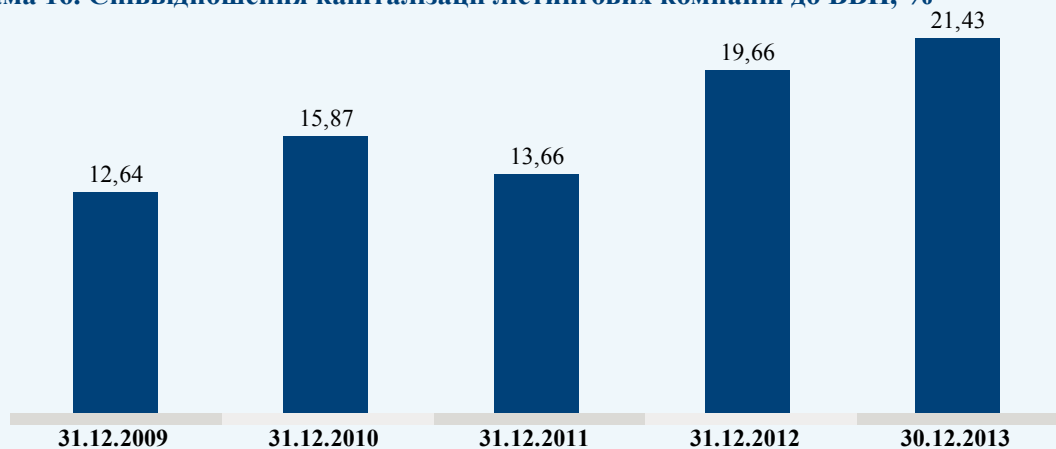
Важливим показником рівня розвитку біржового ринку є співвідношення *капіталізації лістингових компаній до ВВП*. Цей показник станом на 30.12.2013 становив 21,43 %, тоді як на кінець 2012 року – 19,66 % (діаграма 16). У 2013 році рівень капіталізації помірно зростав, що, насамперед, пов'язано зі збільшенням кількості цінних паперів емітентів, які пройшли процедуру лістингу.

Якщо говорити про обсяг торгів акціями на ринку цінних паперів у 2013 році, то він зменшився на 71,09 % порівняно з 2012 роком та становив 171,10 млрд грн (діаграма 17).

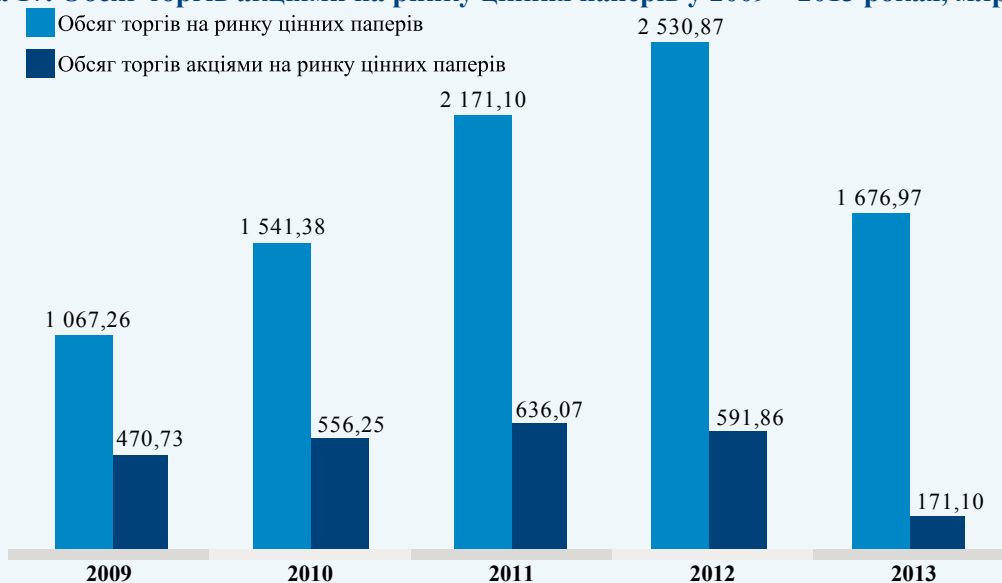
Діаграма 15. Капіталізація лістингових компаній українського фондового ринку у 2010 - 2013 роках, млрд грн

Діаграма 16. Співвідношення капіталізації лістингових компаній до ВВП, %

Діаграма 17. Обсяг торгів акціями на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках, млрд грн

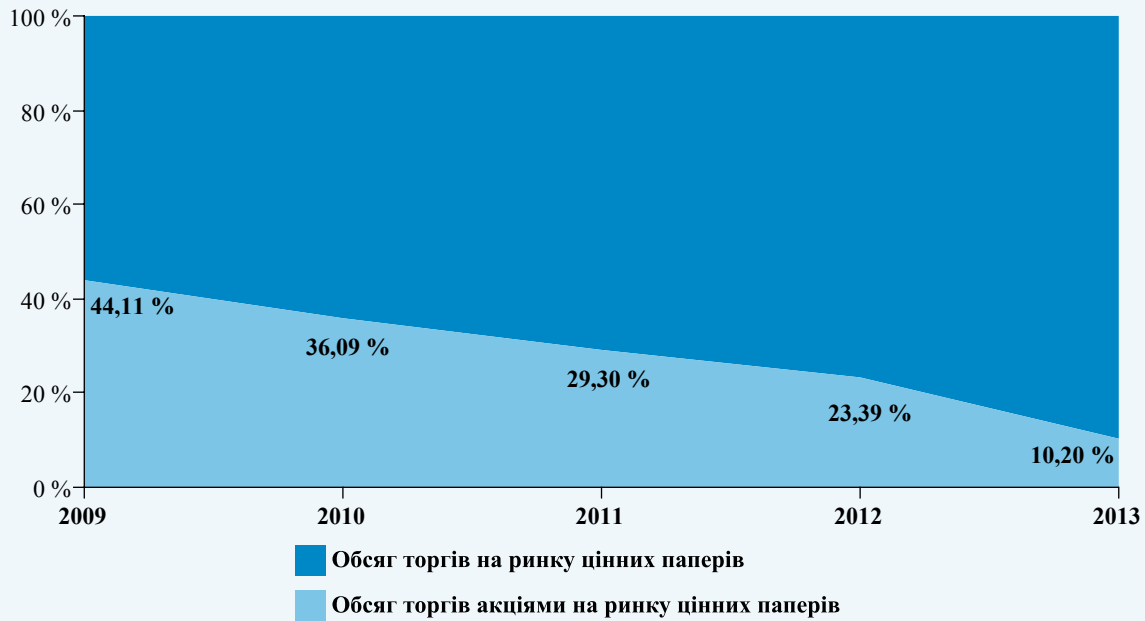
В структурі торгів за підсумками 2013 року на ринок акцій припадає 10,20 % сумарного обсягу торгів на ринку цінних паперів (діаграма 18).

Частка обсягу торгів акціями на біржовому ринку у загальному обсязі торгів акціями на ринку цінних паперів зазнала істотного зростання – з

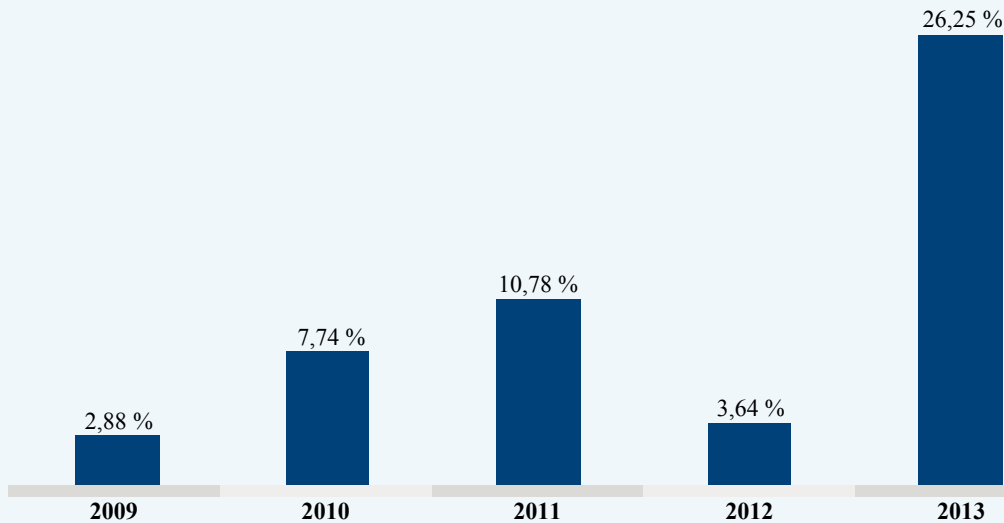
3,64 % у 2012 році до 26,25 % у 2013 році (діаграма 19).

За підсумками 2013 року обсяг торгів акціями на біржовому ринку збільшився у два рази порівняно з 2012 роком та становив 44,92 млрд грн (таблиця 8).

Діаграма 18. Частка обсягу торгів акціями на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Діаграма 19. Частка обсягу торгів акціями на біржовому ринку у загальному обсязі торгів акціями на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Таблиця 8. Обсяг торгів акціями на біржовому ринку та позабіржовому ринку у 2008 – 2013 роках, млрд грн

Вид ринку	2009	2010	2011	2012	2013
Позабіржовий ринок	457,19	512,50	567,48	570,32	126,19
Біржовий ринок	13,54	43,75	68,59	21,54	44,92
Усього	470,73	565,25	636,07	591,86	171,10

Що стосується акцій емітентів, які у 2013 році користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку, то їх перелік наведено в таблиці 9.

Таблиця 9. ТОП – 10 акцій емітентів, які користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку

№ з/п	Найменування емітента	2013 рік	
		Обсяг виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі, млрд грн	Відсоток від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі (%)
1	ПАТ «ПІВНІЧНИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»	4,51	10,05
2	ПАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат»	2,32	5,16
3	ПАТ «ОСТ-ІНВЕСТ»	2,22	4,94
4	ПАТ «АВК-ФІНАНС»	2,19	4,88
5	ПАТ «БРОКБІЗНЕСБАНК»	2,08	4,62
6	ПАТ «МОТОР СІЧ»	1,71	3,81
7	ПАТ «Силові електронні прилади управління»	1,11	2,47
8	ПАТ «Нафтова компанія «Ойл Сіті»	1,03	2,30
9	ПАТ «Інгuleцький ГЗК»	0,83	1,85
10	ПАТ «Укрмедіаінвест»	0,80	1,79

Ринок облігацій

Важливим сегментом ринку цінних паперів є ринок облігацій, на якому відбувається обіг боргових зобов'язань — облігацій. До інструментів

ринку облігацій належать корпоративні, муніципальні та державні облігації.

Корпоративні облігації

Ринок корпоративних облігацій є вагомим, успішно функціонуючим елементом, який безпосередньо впливає на стан і розвиток вітчизняного фондового ринку. В порівнянні з іншими сегментами, цей ринок характеризується стрімкими тем-

пами розвитку, оскільки саме випуск корпоративних облігацій є одним із найнадійніших способів залучення великих обсягів довгострокового позикового фінансування.

Емісія корпоративних облігацій

У 2013 році відбулося незначне зменшення обсягів зареєстрованих Комісією облігаційних випусків.

Протягом року регулятор зареєстрував 304 випуски облігацій підприємств на суму 42,47 млрд грн (**діаграма 20**). У порівнянні з 2012 роком обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зменшився на 8,92 млрд грн або на 17,36 %.

Відзначимо, що найбільший обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зафіксовано в IV кварталі 2013 року – 17,77 млрд грн (**діаграма 21**).

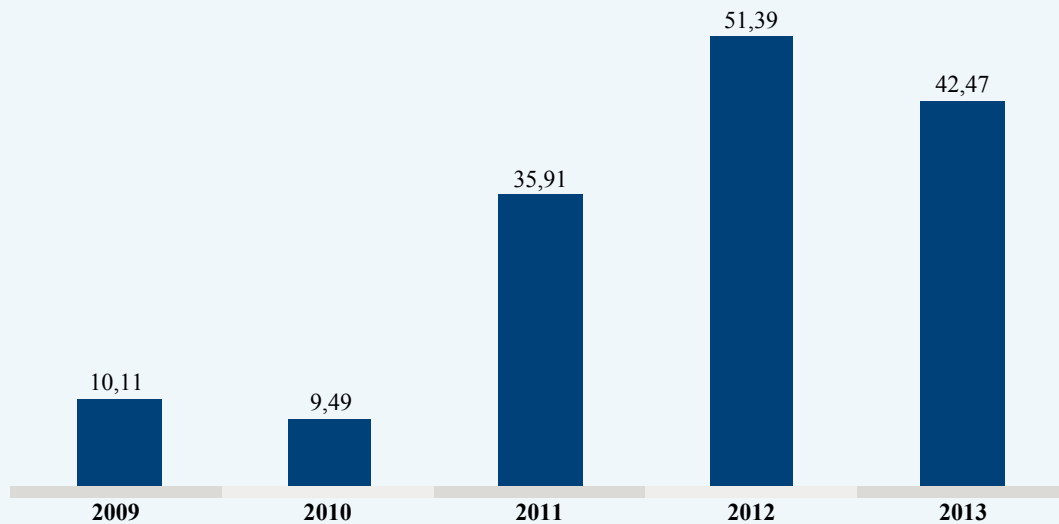
У 2013 році випуски облігацій підприємств з найбільшими обсягами, зареєстровані Комісією,

були здійснені емітентам з такими основними видами економічної діяльності:

- фінансова та страхова діяльність (58,26 % або 24,74 млрд грн);
- операції з нерухомим майном (16,94 % або 7,19 млрд грн);
- будівництво (8,15 % або 3,46 млрд грн) (**діаграма 22**).

Перелік підприємств, що зареєстрували у 2013 році найбільші обсяги випусків облігацій, наведено в **таблиці 11**. Обсяг емісії облігацій цих емітентів становив 47,47 % від загального обсягу випусків облігацій, зареєстрованих Комісією.

Діаграма 20. Обсяг зареєстрованих Комісією випусків облігацій підприємств у 2009–2013 роках, млрд грн

Діаграма 21. Обсяг та кількість зареєстрованих Комісією випусків облігацій підприємств у 2013 році

Таблиця 10. Обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств у 2009 – 2013 роках, млн грн

Вид емітента	2009	2010	2011	2012	2013
Усього	10 107,35	9 493,86	35 914,44	51 386,61	42 467,78
у тому числі:					
Підприємства та інші	10 107,35	6 343,86	21 920,94	39 588,17	34 427,78
Банки	-	3 150,00	13 893,50	11 770,00	8 040,00
Страхові компанії	-	-	100,00	28,44	-

Діаграма 22. Розподіл зареєстрованих Комісією випусків облігацій підприємств за основними видами економічної діяльності емітентів у 2013 році**Таблиця 11. ТОП - 5 емітентів, які зареєстрували найбільші випуски облігацій у 2013 році**

№ з/п	Назва емітента	Обсяг випуску, млн грн	Частка у загальному обсязі емісій, %
1	Державна іпотечна установа	5000,00	11,77
2	ПАТ «НАК «Нафтогаз України»	4800,00	11,30
3	ТОВ «ЕСУ»	4610,64	10,86
4	ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»	3000,00	7,06
5	Державне агентство автомобільних доріг України	2750,00	6,48

Обіг корпоративних облігацій

Кількість цінних паперів, допущених до торгів на фондовому ринку, – важливий показник, який безпосередньо впливає на напрями інвестування, відображає кількість цінних паперів, доступних для придбання інвесторами, ступінь їх диверсифікації, надійності та інвестиційної привабливості.

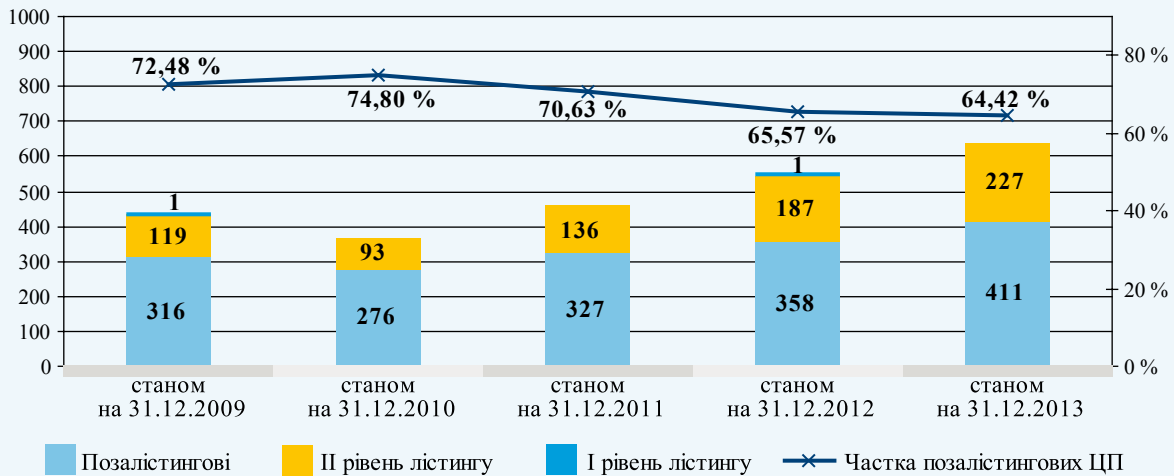
Необхідно зазначити, що на кінець 2013 року спостерігалось збільшення кількості випусків

облігацій підприємств, допущених до торгів на фондових біржах. Так, до біржових списків організаторів торгівлі станом на 31.12.2013 включено 638 облігацій підприємств, що на 16,84 % більше порівняно з показником аналогічного періоду 2012 року (таблиця 12).

На кінець 2013 року у біржовому реєстрі за I-им та II-им рівнями лістингу знаходилося 227 облігацій підприємств (діаграма 23).

Таблиця 12. Кількість випусків облігацій підприємств, які допущено до торгів на фондових біржах, шт.

Кількість випусків облігацій підприємств, які допущено до торгів на фондових біржах	Станом на 31.12.2009	Станом на 31.12.2010	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012	Станом на 31.12.2013
	436	396	463	546	638

Діаграма 23. Кількість випусків облігацій підприємств, які перебувають в обігу на фондових біржах, шт.

За підсумками 2013 року обсяг торгів облігаціями підприємств на ринку цінних паперів становив 98,87 млрд грн (**діаграма 24**).

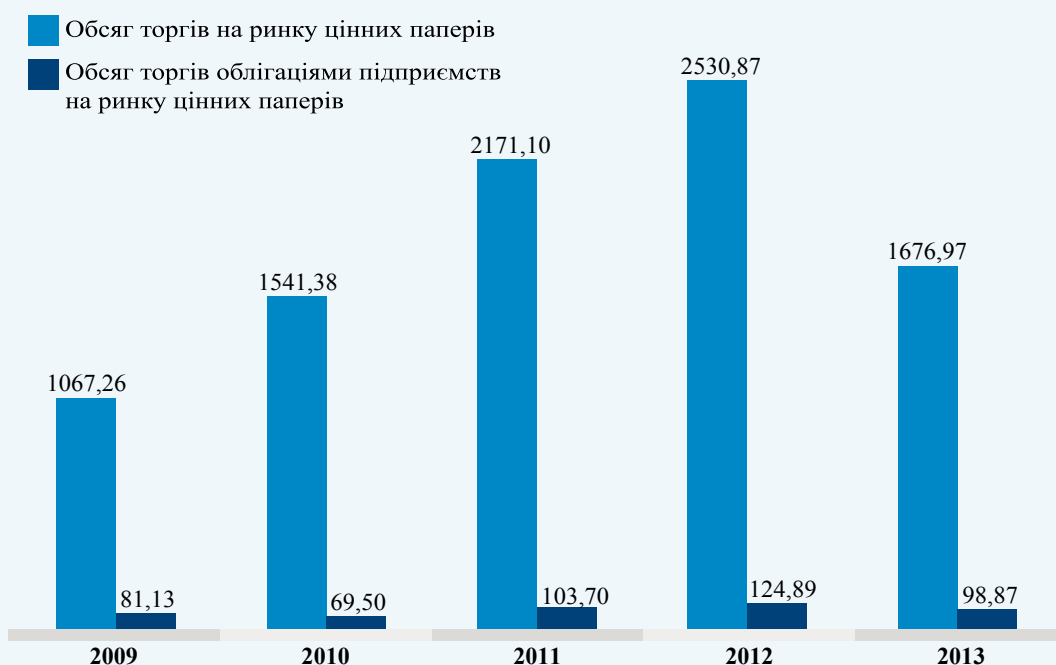
Щодо частки обсягу торгів облігаціями підприємств на ринку цінних паперів, то вона у 2013 році зросла та становила 5,90 % від загального обсягу торгів на ринку цінних паперів (**діаграма 25**).

При цьому частка обсягу торгів облігаціями підприємств на біржовому ринку у загальному

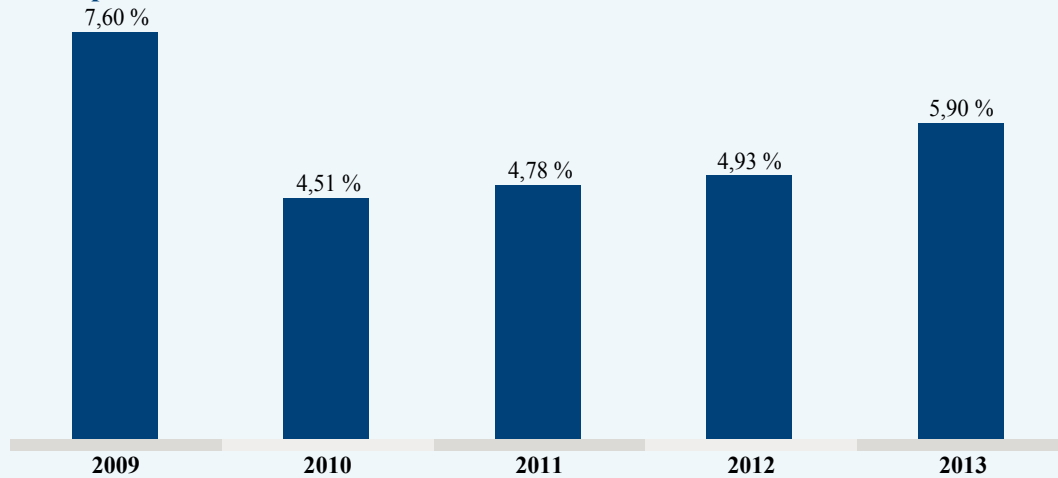
обсязі торгів облігаціями підприємств на ринку цінних паперів значно збільшилась – з 21,10 % у 2012 році до 48,05 % у 2013 році (**діаграма 26**).

За підсумками 2013 року обсяг торгів облігаціями підприємств на біржовому ринку становив 49,41 млрд грн, що більше на 80,30 % порівняно з 2012 роком (**таблиця 13**).

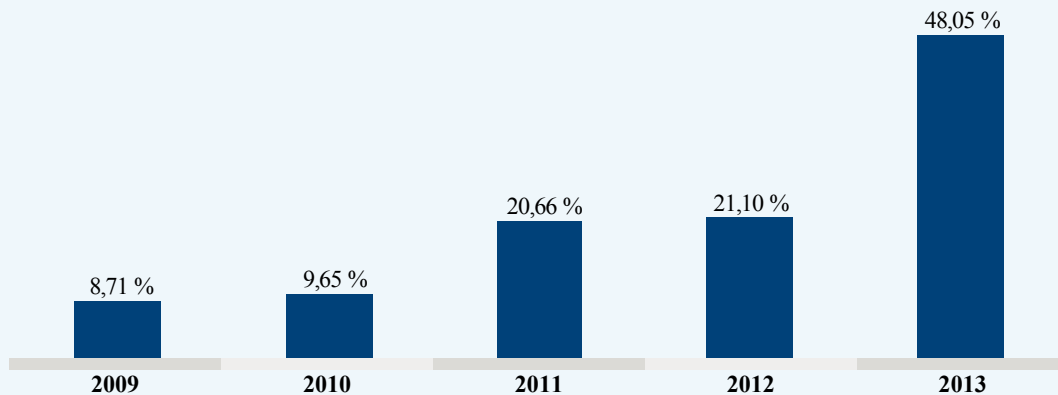
Перелік облігацій підприємств емітентів, які у 2013 році користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку, наведено в **таблиці 14**.

Діаграма 24. Обсяг торгів облігаціями підприємств на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Діаграма 25. Частка обсягу торгів облігаціями підприємств на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Діаграма 26. Частка обсягу торгів облігаціями підприємств на біржовому ринку у загальному обсязі торгів корпоративними облігаціями на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Таблиця 13. Обсяг торгів облігаціями підприємств на біржовому та позабіржовому ринку у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Вид ринку	2009	2010	2011	2012	2013
Позабіржовий ринок	74,06	62,79	82,28	98,54	51,36
Біржовий ринок	7,07	6,71	21,42	26,35	47,51
Усього	81,13	69,5	103,7	124,89	98,87

Таблиця 14. ТОП – 10 облігацій підприємств емітентів, які користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку

№ з/п	Найменування емітента	2013 рік	
		Обсяг виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі, млрд грн	Частка від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі (%)
1	ПАТ «УКРСОЦБАНК»	2,49	0,05
2	ДП «Донецька залізниця»	1,61	0,03
3	ТОВ «ІК «ІФГ КАПІТАЛ»	1,58	0,03
4	ТОВ «ПЛІЕС»	1,29	0,03
5	ТОВ «Автобортранс»	1,02	0,02
6	ПАТ «Укртелеком»	1,00	0,02
7	ТОВ «СМАРТ ПРОДАКШН»	0,82	0,02
8	Укравтодор	0,77	0,02
9	ТОВ «Навіум»	0,72	0,02
10	ДП «Одеська залізниця»	0,71	0,01

Муніципальні облигації

Муніципальні облигації є досить привабливим інструментом залучення інвестицій для українських муніципалітетів. Разом з вирішенням питання додаткових джерел фінансування інвестиційних проектів, вони дають змогу отримати ще й певні переваги: зниження відсоткових ставок шляхом конкуренції між інвесторами, можливість реструктуризації облигаційної позики тощо. Крім

того, завдяки вчасному погашенню облигацій місто створює свою публічну історію кредитоспроможності, яка у майбутньому дозволить здійснити більші за обсягом випуски муніципальних облигацій та інші запозичення. Отже, ринок муніципальних облигацій є цікавим і перспективним сегментом українського фондового ринку.

Обіг муніципальних облигацій

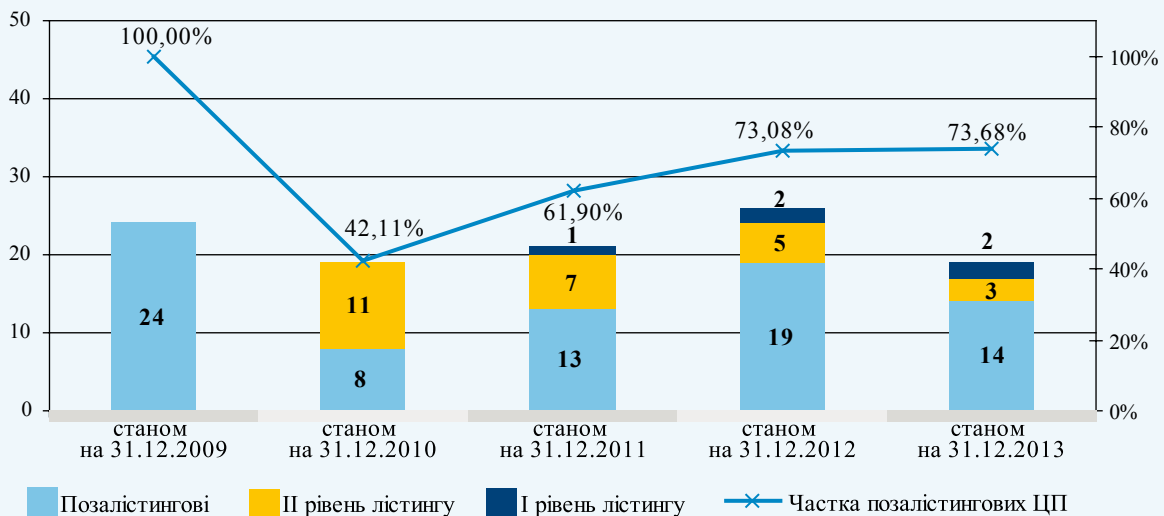
Станом на кінець 2013 року у біржові списки організаторів торгівлі було включено 19 муніципальних облигацій (таблиця 15).

На кінець 2013 року у біржовому реєстрі за I-им та II-им рівнями лістингу знаходилося п'ять випусків облигацій місцевих позик (діаграма 27).

Таблиця 15. Кількість випусків облигацій місцевих позик, які допущено до торгів на фондових біржах у 2009 – 2013 роках, шт.

Кількість випусків облигацій місцевих позик, які допущено до торгів на фондових біржах	Станом на 31.12.2009	Станом на 31.12.2010	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012	Станом на 31.12.2013
	24	19	21	26	19

Діаграма 27. Кількість випусків облигацій місцевих позик, які допущено до торгів на фондових біржах у 2009 – 2013 роках, шт.

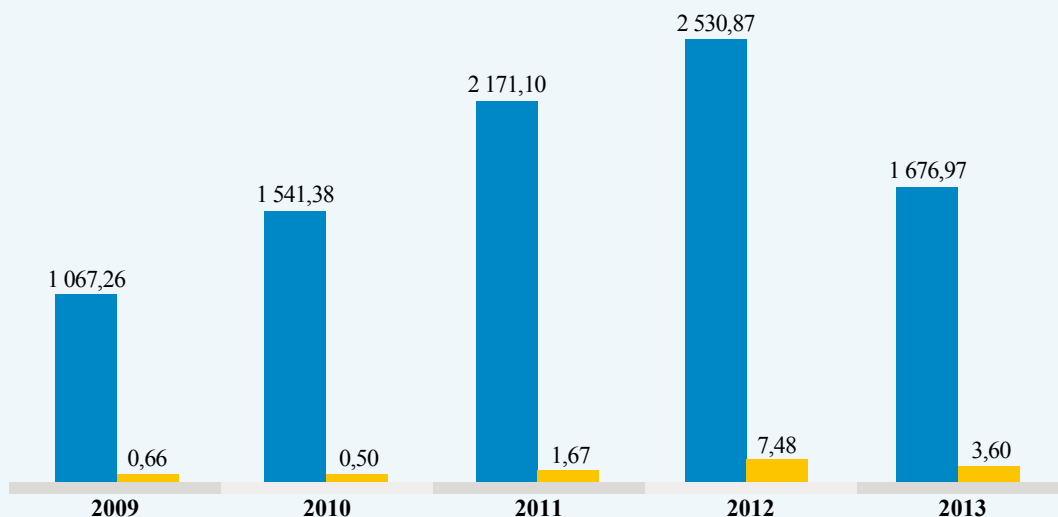
До переваг ринку муніципальних облигацій можна віднести, зокрема, відсутність застави, та відміну від банківських кредитів, та налагодження безпосередніх контактів з інвесторами. У 2013 році обсяг торгів облигаціями місцевих позик становив 3,60 млрд грн (діаграма 28).

У загальній структурі торгів на ринку цінних паперів у 2013 році частка торгів муніципальними облигаціями становила 0,21 % (діаграма 29).

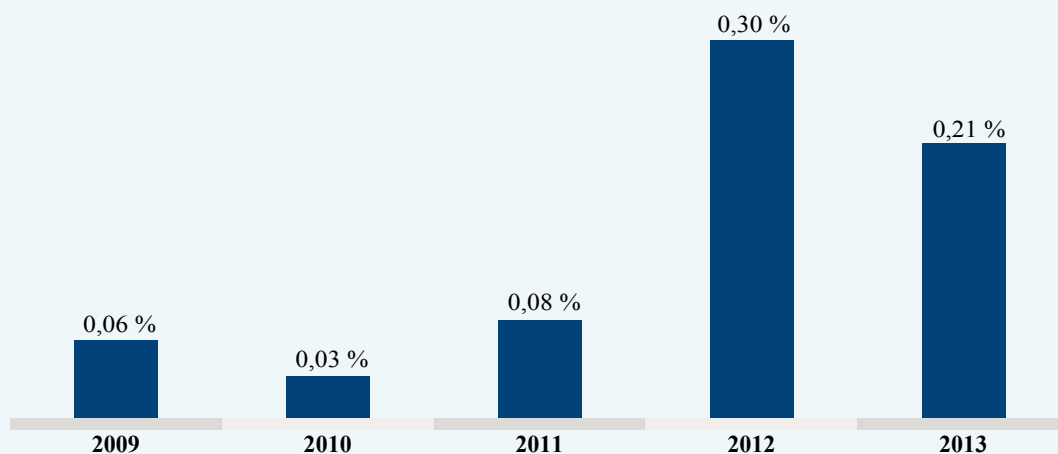
В той же час, частка обсягу торгів муніципальними облигаціями на біржовому ринку у загальному обсязі торгів облигаціями місцевих позик на ринку цінних паперів у 2013 році становила 25 % (діаграма 30).

За підсумками 2013 року обсяг торгів облигаціями місцевих позик на біржовому ринку становив 904,05 млн грн (таблиця 16).

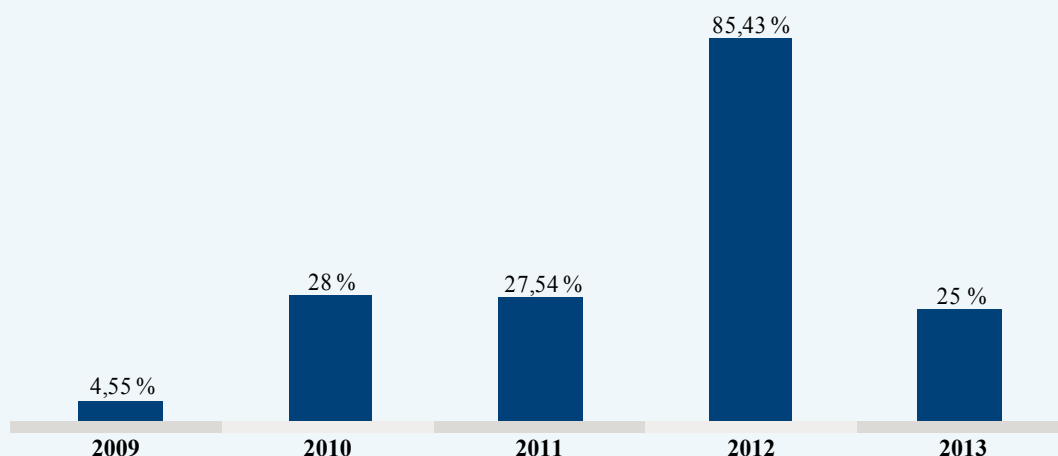
Діаграма 28. Обсяг торгів облігаціями місцевих позик на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Діаграма 29. Частка обсягу торгів облігаціями місцевих позик на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Діаграма 30. Частка обсягу торгів облігаціями місцевих позик на біржовому ринку у загальному обсязі торгів облігаціями місцевих позик на ринку цінних паперів у 2009 - 2013 роках

Таблиця 16. Обсяг торгів облігаціями місцевих позик на біржовому та позабіржовому ринку у 2008 – 2013 роках, млрд грн

Вид ринку	2009	2010	2011	2012	2013
Позабіржовий ринок	0,63	0,36	1,21	1,09	2,70
Біржовий ринок	0,03	0,14	0,46	6,39	0,90
Усього	0,66	0,50	1,67	7,48	3,60

Державні облігації України

На сьогодні ринок державних облігацій відіграє одну з ключових ролей у формуванні бюджетної політики держави. Саме державні облігації виступають головним інструментом державних запозичень, дозволяючи залучати необхід-

ні фінансові ресурси на прийнятних умовах. При ефективному та прозорому використанні державні облігації можуть стати дієвим інструментом, здатним позитивно впливати на інвестиційні процеси в Україні.

Обіг державних облігацій України

Державні облігації України – це вигідний варіант вкладення вільних коштів, повернення яких із приростом гарантовано державою. Державні цінні папери – найнадійніші серед боргових паперів, адже ризики за ними мінімальні.

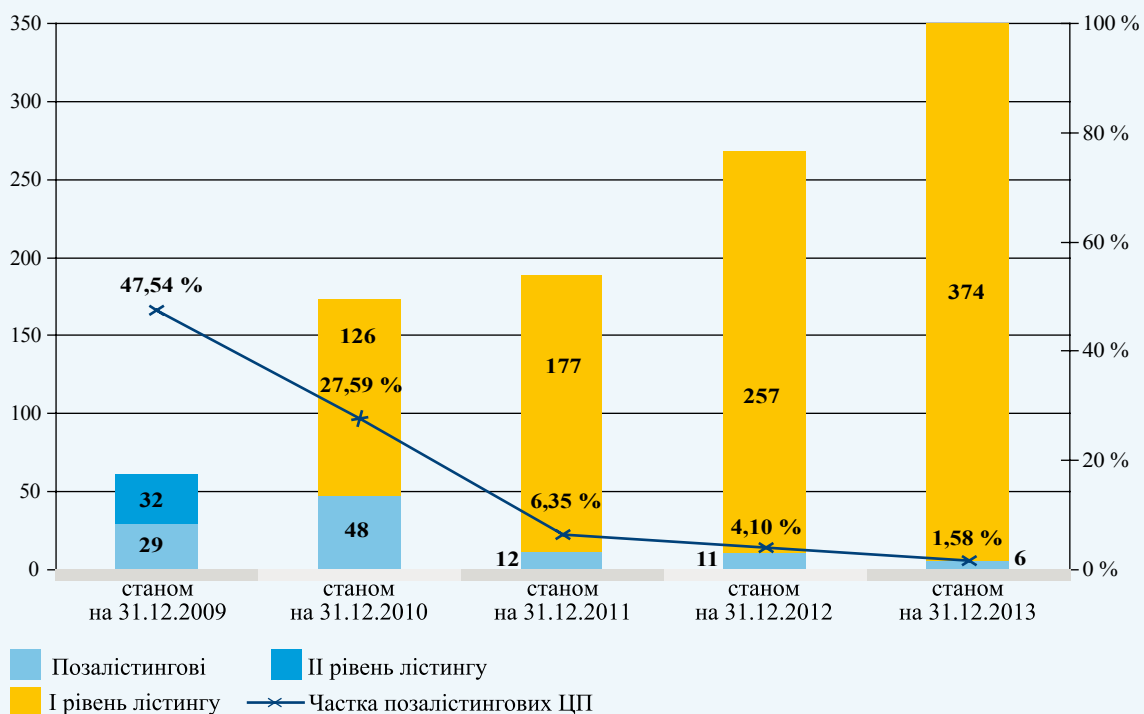
Протягом останніх років кількість випусків державних облігацій України, які допущено до торгів на фондових біржах, зберігає впевнену тен-

денцію до збільшення. Так, у 2013 році до біржових списків організаторів торгівлі було включено 380 державних облігацій України, що на 11,94 % більше порівняно з 2012 роком (**таблиця 17**).

На кінець 2012 року у біржовому реєстрі за I-им рівнем лістингу знаходилося 374 державні облігації України (**діаграма 31**).

Таблиця 17. Кількість випусків державних облігацій України, які допущено до торгів на фондових біржах, шт.

Кількість випусків державних облігацій України, які допущено до торгів на фондових біржах	Станом на 31.12.2009	Станом на 31.12.2010	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012	Станом на 31.12.2013
	61	174	189	268	380

Діаграма 31. Кількість випусків державних облігацій України, які допущено до торгів на фондових біржах, шт.

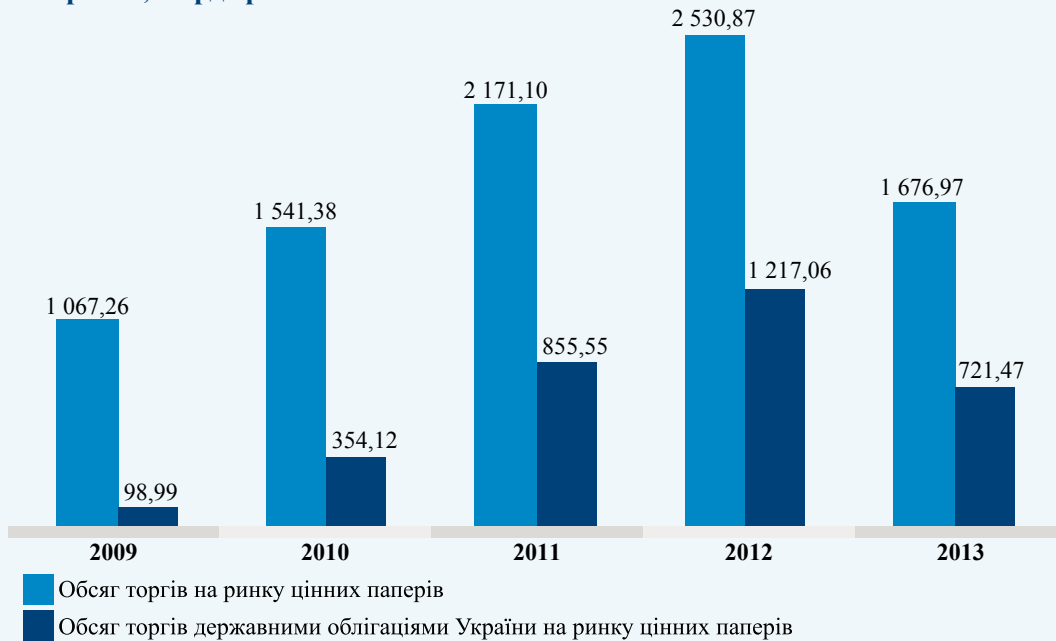
Обсяг торгів на ринку цінних паперів державними облігаціями України за підсумками 2013 року становив 721,47 млрд грн (**діаграма 32**).

Частка обсягу торгів державними облігаціями України в 2013 році становила 43,02 % від загального обсягу торгів на ринку цінних паперів (**діаграма 33**).

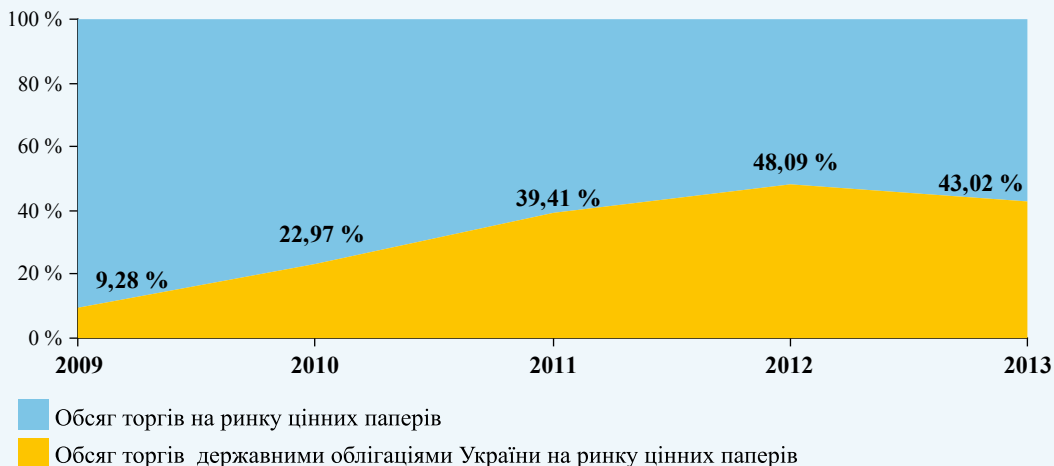
У свою чергу, частка обсягу торгів державними облігаціями України на біржовому ринку значно зросла — з 14,69 % у 2012 році до 47,94 % у 2013 році (**діаграма 34**).

Тож, у 2013 році обсяг торгів державними облігаціями України на біржовому ринку становив 345,87 млрд грн, що майже у два рази більше порівняно з 2012 роком (**таблиця 18**).

Діаграма 32. Обсяг торгів державними облігаціями України на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках, млрд грн

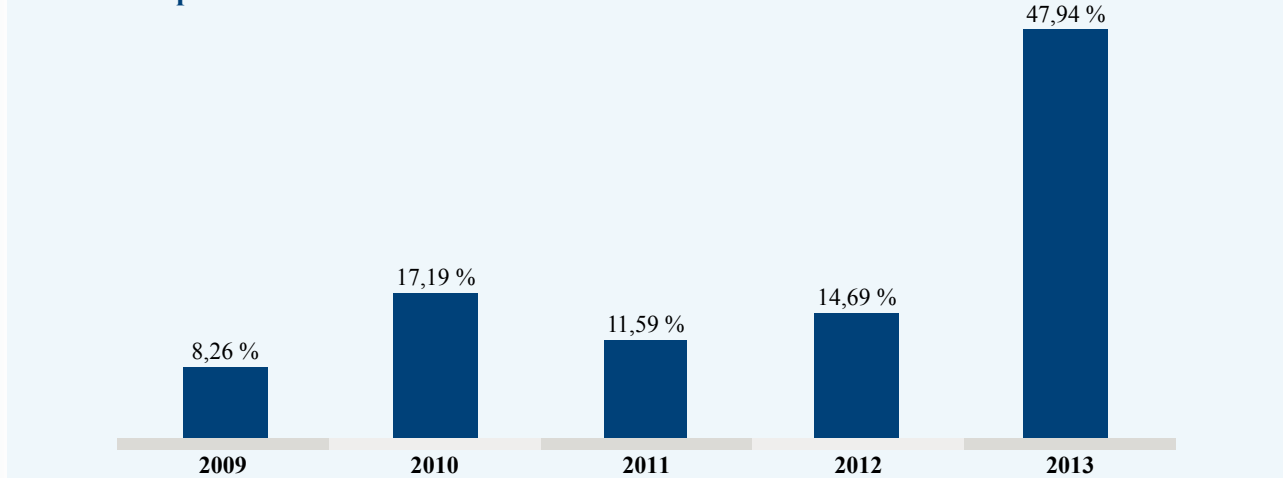
Діаграма 33. Частка обсягу торгів державними облігаціями України на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Таблиця 18. Обсяг торгів державними облігаціями України на біржовому та позабіржовому ринку у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Вид ринку	2009	2010	2011	2012	2013
Позабіржовий ринок	90,81	293,26	756,43	1 038,28	375,60
Біржовий ринок	8,18	60,86	99,12	178,78	345,87
Усього	98,99	354,12	855,55	1 217,06	721,47

Діаграма 34. Частка обсягу торгів державними облігаціями України на біржовому ринку у загальному обсязі торгів державними облігаціями України на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Ринок похідних (деривативів)

За останні кілька років на українському фондовому ринку відбулася низка важливих і суттєвих змін. Одним з прикладів таких перетворень є поява поряд із традиційними операціями з фінансовими інструментами нових продуктів. Вони отримали назву «деривативи», або «похідні».

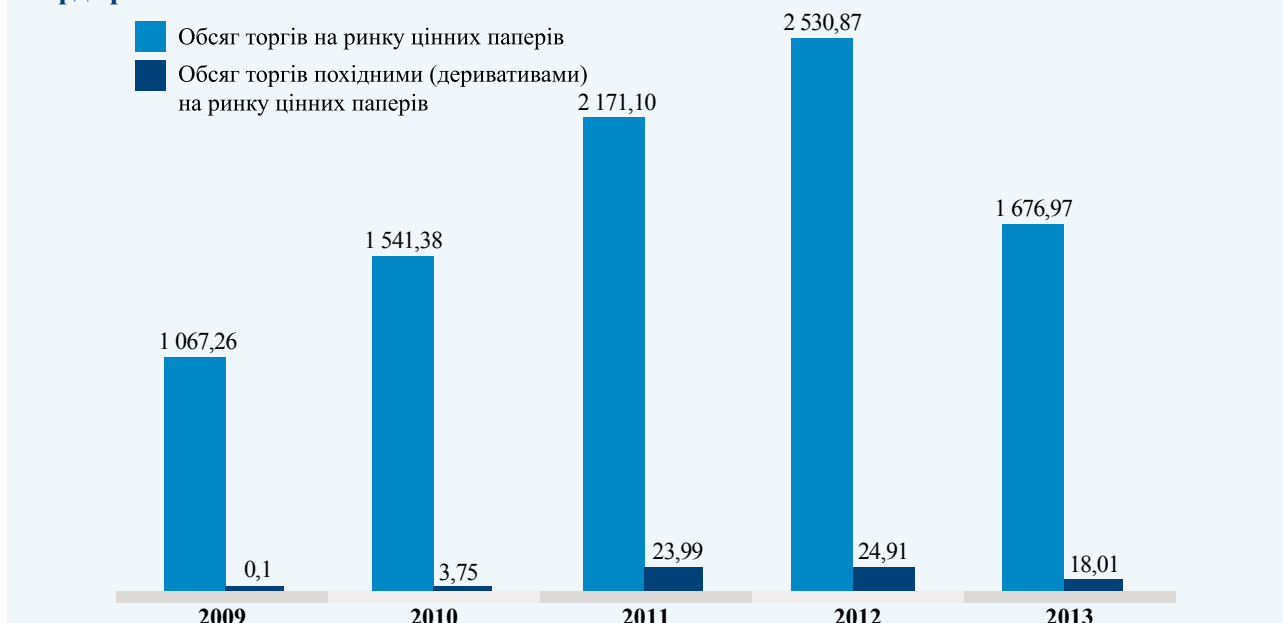
Наразі ринок деривативів є досить молодим сегментом фінансового ринку, проте його успішний розвиток можна вважати одним із факторів ефективного функціонування всього фінансового ринку та реального сектору економіки.

Обіг похідних (деривативів) на фондовому ринку

У 2013 році до біржових списків організаторів торгівлі було включено 259 похідних цінних паперів. Це на 12,61 % більше порівняно з 2012 роком, коли було включено 230 похідних (деривативів).

Ринок похідних (деривативів) за останні роки демонструє стабільну динаміку обсягу торгів. Так, за підсумком 2013 року обсяг торгів похідними (деривативами) становив 18,01 млрд грн (діаграма 35).

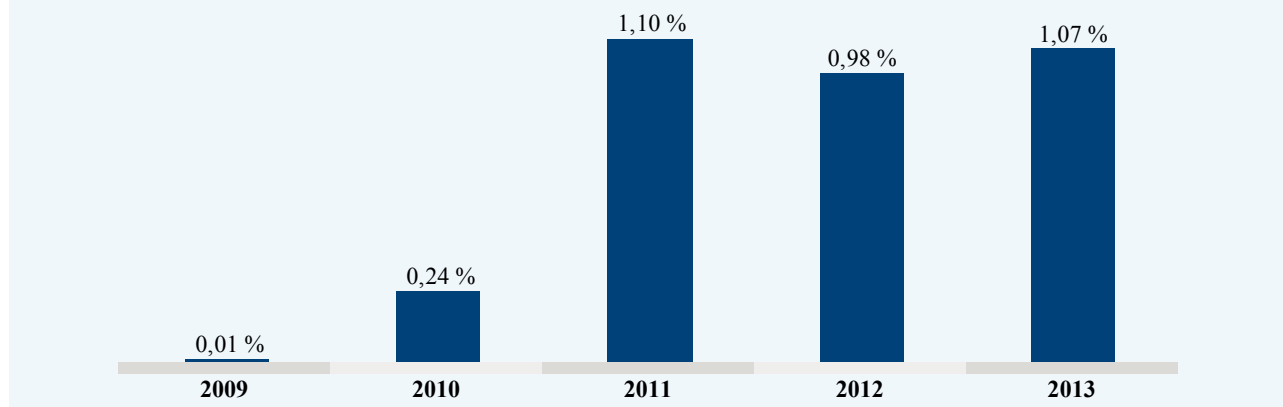
Діаграма 35. Обсяг торгів похідними (деривативами) на ринку цінних паперів у 2009–2013 роках, млрд грн

Аналізуючи 2013 рік, можна відмітити, що показник обсягу торгів похідними (деривативами) зменшився на 6,90 млрд грн порівняно з 2012 ро-

ком, проте частка деривативів у загальному обсязі зросла і становила 1,07 % (діаграма 36).

Діаграма 36. Частка обсягу торгів похідними (деривативами) на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Збільшення частки операцій з похідними (деривативами) у 2013 році можна пояснити істотними змінами у загальній структурі операцій на фондовому ринку, де значно зменшилась частка операцій з пайовими цінними паперами.

Обсяг торгів похідними (деривативами) на біржовому ринку у 2013 році становив 18,01 млрд грн, у тому числі в секції строкового ринку сума контрактів за деривативами склала 17,64 млрд грн (див. **таблицю 19**).

Таблиця 19. Обсяг торгів похідними (деривативами) на біржовому та позабіржовому ринку у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Вид ринку	2009	2010	2011	2012	2013
Позабіржовий ринок	0,05	0,02	0,17	0,13	0,00
Біржовий ринок	0,05	3,73	23,82	24,78	18,01
Усього	0,10	3,75	23,99	24,91	18,01

Ринок колективних інвестицій

На сьогодні найбільш затребуваною формою фінансового посередництва є система колективного інвестування, до якої входять інвестиційні та пенсійні фонди. Так, економічне зростання країни значною мірою залежить від процесу залучення вільних грошових коштів населення, їх акумуляції та використання в якості інвестицій з метою

подальшого направлення у виробничу і соціальну сферу. У цих умовах підвищується актуальність нових форм фінансового посередництва, здатних здійснювати перерозподільні функції, диверсифікувати і страхувати ризики, а також знижувати транзакційні витрати інвесторів.

Емісія цінних паперів інститутів спільного інвестування

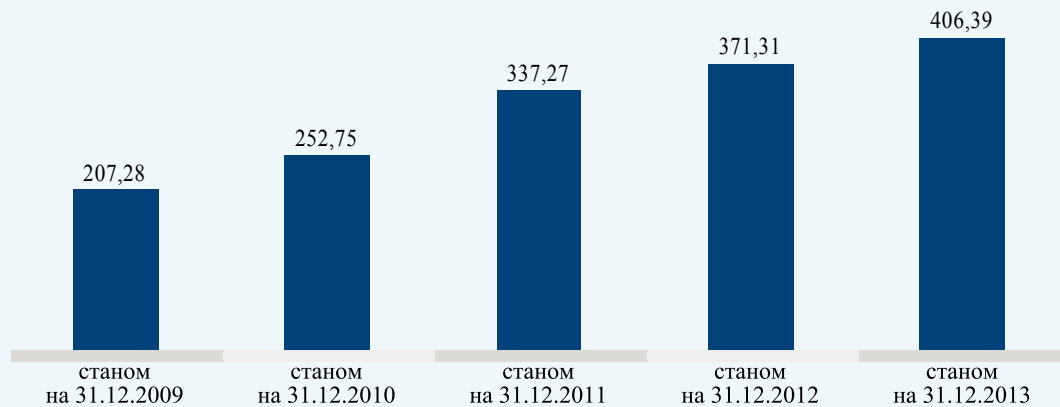
Інститути спільного інвестування (ІСІ) разом з банківськими депозитами є важливим інструментом для інвестицій коштів фізичних осіб, збереження та накопичення їх заощаджень. Тому динаміка емітованих цінних паперів ІСІ є позитивним сигналом зацікавленості у роботі з цими інститутами. Так, станом на 31.12.2013 регулятором зареєстровано випусків цінних паперів ІСІ на загальну суму 406,39 млрд грн (**діаграма 37**).

Найбільша кількість цінних паперів ІСІ розміщена серед юридичних осіб – резидентів (80 %).

Номінальна вартість розміщених цінних паперів ІСІ, що перебувають в обігу станом на кінець минулого року, становить 85,14 млрд грн, детальна інформація про динаміку цього показника наведена в **таблиці 20**.

У 2013 році загальний обсяг випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування, зареєстрованих Комісією, становив 35,08 млрд грн, що у порівнянні з 2012 роком більше на 1,04 млрд грн (**діаграма 38**).

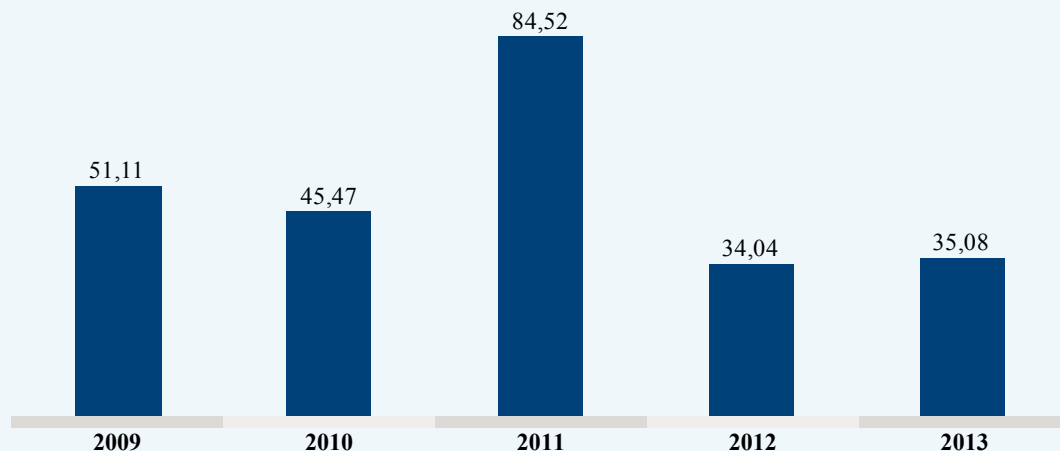
Діаграма 37. Динаміка обсягу зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування у 2009 – 2013 роках (наростаючим підсумком), млрд грн

Таблиця 20. Номінальна вартість розміщених цінних паперів ІСІ, що перебувають в обігу (наростаючим підсумком), млрд грн

Період	Серед юридичних осіб		Серед фізичних осіб		Усього
	Резидентів	Нерезидентів	Резидентів	Нерезидентів	
Станом на 31.12.2009	30,51	6,23	0,79	0,02	37,55
Станом на 31.12.2010	39,91	8,64	1,19	0,04	49,78
Станом на 31.12.2011	49,02	9,91	1,63	0,04	60,60
Станом на 31.12.2012	63,63	12,25	1,92	0,03	77,84
Станом на 31.12.2013	67,85	14,61	2,63	0,04	85,14

Діаграма 38. Обсяг зареєстрованих випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування у 2009 – 2013 роках, млрд грн

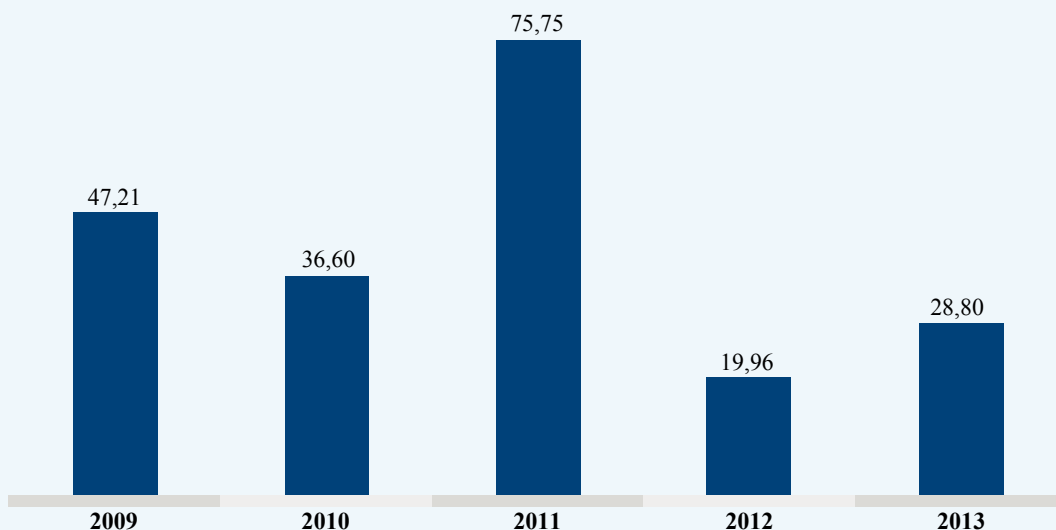
На кінець 2013 року Комісією зареєстровано інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів загальною номінальною вартістю 347,46 млрд грн. Так, у 2013 році регулятором зареєстровано 106 випусків інвестиційних сертифікатів таких фондів на суму 28,80 млрд грн, це на 8,84 млрд грн більше у порівнянні 2012 роком (діаграма 39).

Найбільші обсяги емісії інвестиційних сер-

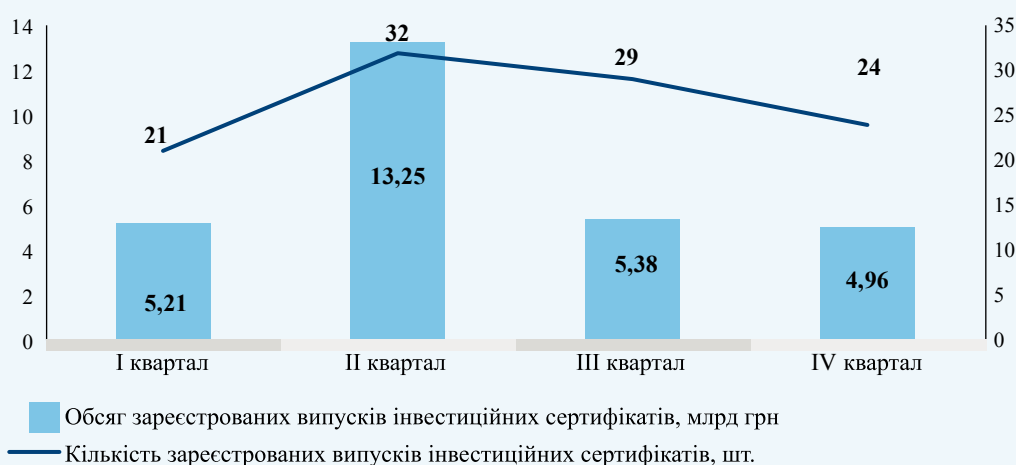
тифікатів зареєстровано Комісією у II кварталі 2013 року (діаграма 40).

Станом на кінець 2013 року Комісією зареєстровано акції корпоративних інвестиційних фондів на суму 58,93 млрд грн. Додамо, що протягом 2013 року регулятор зареєстрував 62 випуски акцій корпоративних інвестиційних фондів на суму 6,28 млрд грн, у порівнянні з 2012 роком цей показник зменшився на 7,80 млрд грн (діаграма 41).

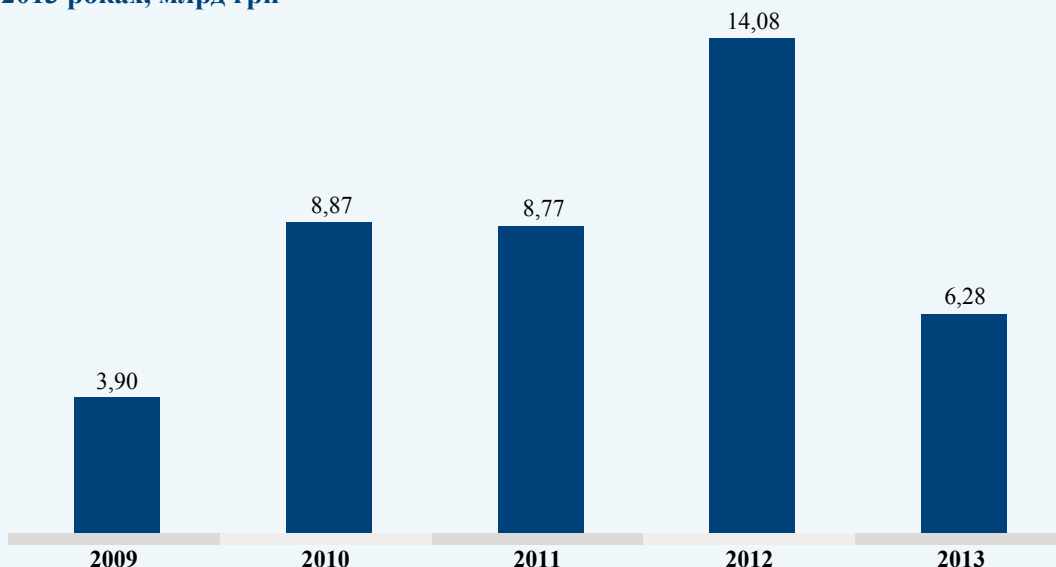
Діаграма 39. Обсяг зареєстрованих випусків інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів у 2009 – 2013 роках, млрд грн.

Діаграма 40. Обсяг та кількість зареєстрованих випусків інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів протягом 2013 року

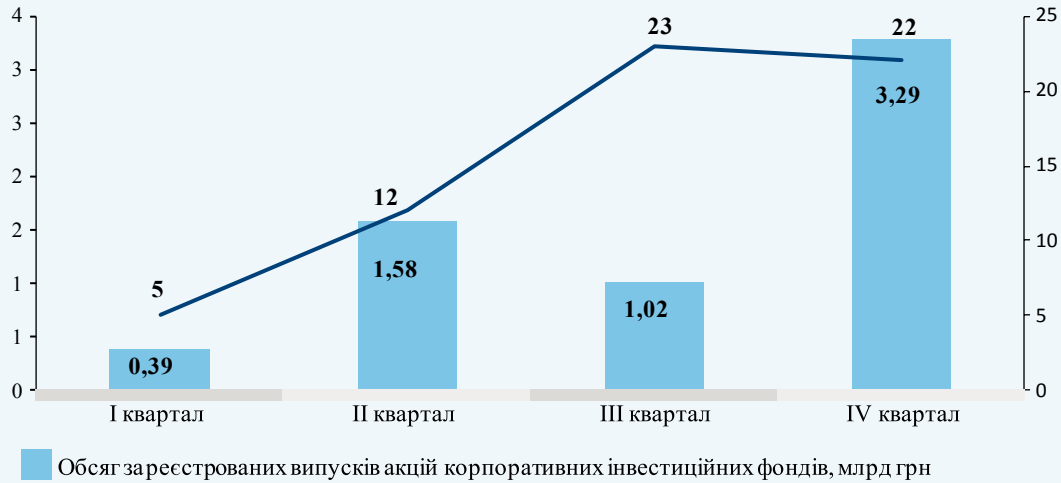

Діаграма 41. Обсяг зареєстрованих випусків акцій корпоративних інвестиційних фондів у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Найбільші обсяги емісії акцій корпоративних інвестиційних фондів зареєстровано Комісією у IV кварталі 2013 року (діаграма 42).

Діаграма 42. Обсяг та кількість зареєстрованих випусків акцій корпоративних інвестиційних фондів протягом 2013 року

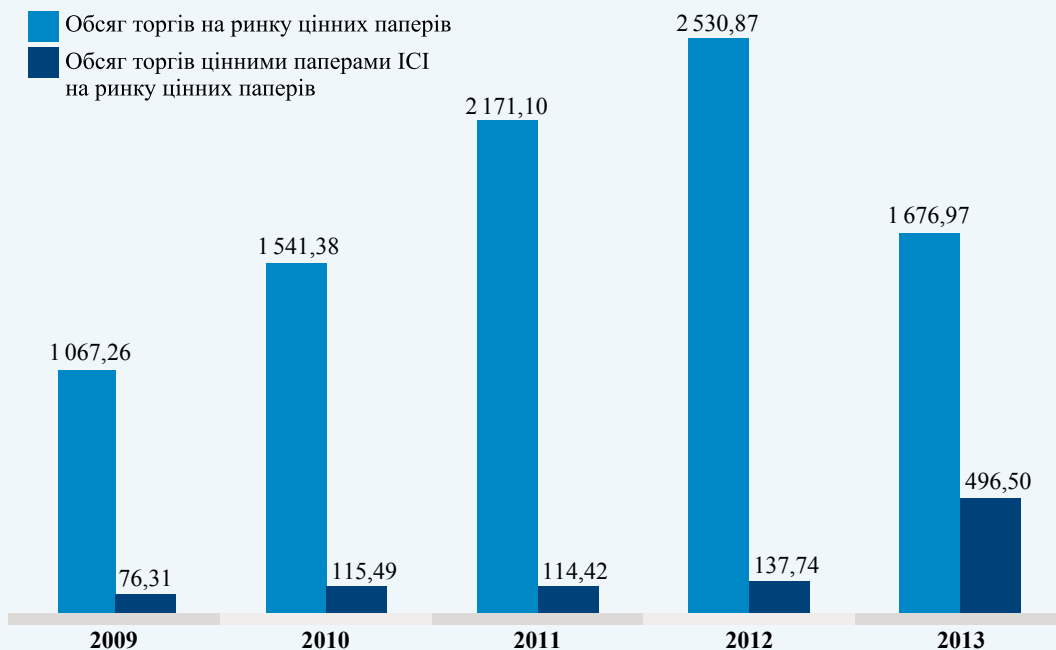

Обіг цінних паперів інститутів спільного інвестування на фондовому ринку

Впродовж 2013 року до біржових списків організаторів торгівлі було включено 218 інвестиційних сертифікатів ПФ, з них у біржових реєстрах організаторів торгівлі за II рівнем лістингу знаходилося 75 інвестиційних сертифікатів ПФ.

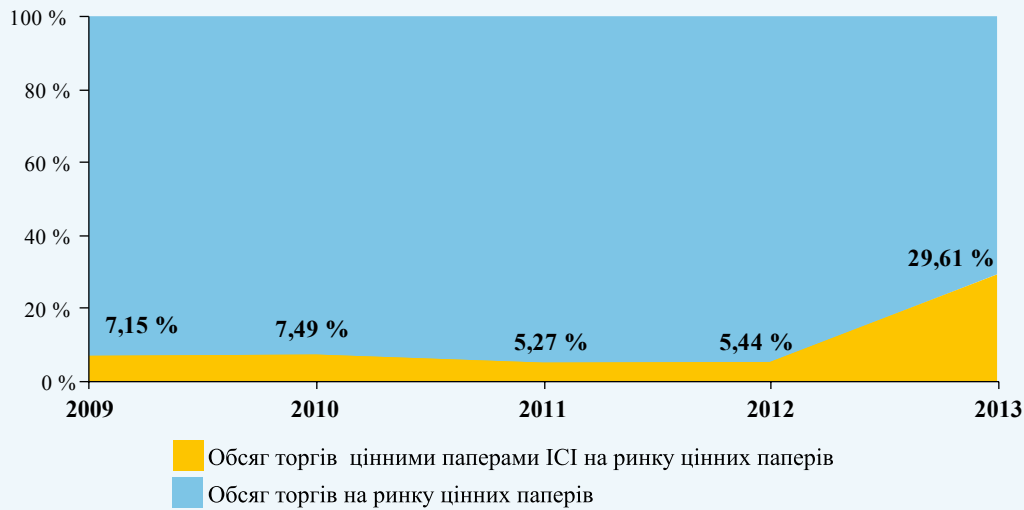
На ринку цінних паперів ІСІ позитивним є факт значного збільшення обсягу торгів цінними паперами ІСІ, який у 2013 році становив 496,50 млрд грн, що більше у три рази у порівнянні з 2012 роком (діаграма 43).

Діаграма 43. Обсяг торгів цінними паперами ІСІ на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках, млрд грн

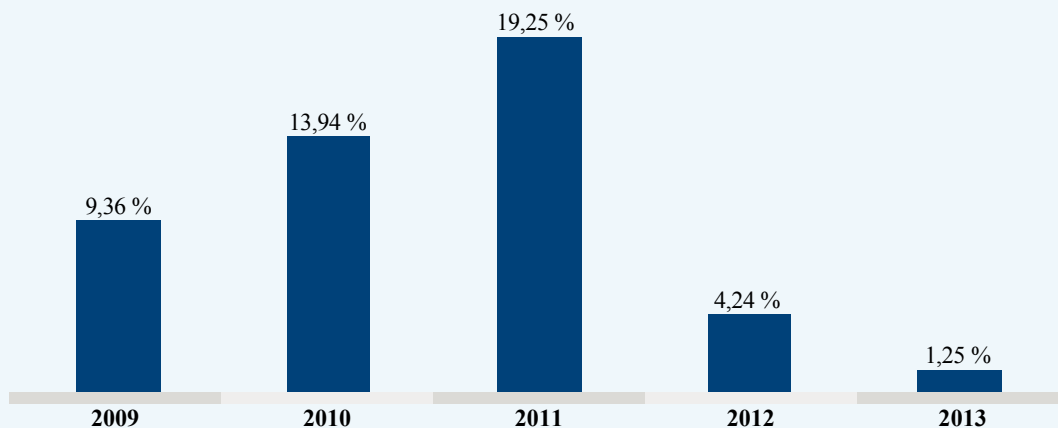
До того ж, за підсумками 2013 року в структурі торгів на ринок цінних паперів ІСІ припало 29,61 % сумарного обсягу торгів на ринку цінних паперів (діаграма 44).

Діаграма 44. Частка обсягу торгів цінними паперами ІСІ на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Крім того, частка обсягу торгів цінними паперами ІСІ на біржовому ринку у загальному обсязі торгів цінними паперами ІСІ на ринку цінних паперів зазнала зниження – з 4,24 % у 2012 році до 1,25 % у 2013 році (діаграма 45).

Діаграма 45. Частка обсягу торгів цінними паперами ІСІ на біржовому ринку у загальному обсязі торгів цінними паперами ІСІ на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках

Що ж стосується біржового ринку в частині цінних паперів ІСІ, то він характеризувався нижчим рівнем концентрації, ніж позабіржовий ринок. В той же час, за підсумками 2013 року обсяг торгів цінними паперами ІСІ на організованому ринку виріс і становив 6,22 млрд грн, що більше на 6,51 % порівняно з попереднім роком (таблиця 21). Перелік цінних паперів ІСІ, які у 2013 році користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку, наведено в таблиці 22.

Таблиця 21. Обсяг торгів цінними паперами ІСІ на біржовому ринку та позабіржовому ринку у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Вид ринку	2009	2010	2011	2012	2013
Позабіржовий ринок	69,17	99,39	92,39	131,19	490,28
Біржовий ринок	7,14	16,10	22,03	5,84	6,22
Усього	76,31	115,49	114,42	137,74	496,50

Таблиця 22. ТОП – 10 цінних паперів ІСІ, які користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку

№ з/п	Перелік цінних паперів ІСІ	2013 рік	
		Обсяг виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі, млрд грн	Частка від загального обсягу виконаних біржових контрактів з цінними паперами ІСІ на організаторах торгівлі (%)
1	Інвестиційні сертифікати ТОВ «Венчурні інвестиційні проекти»	4,02	0,65
2	Інвестиційні сертифікати ТОВ КУА «Інтелект Капітал»	0,62	0,10
3	Інвестиційні сертифікати ТОВ «КУА Фінекс-Капітал»	0,36	0,06
4	Інвестиційні сертифікати ТОВ «КУА «АЛЬТУС АССЕТС АКТИВІТИС»	0,14	0,02
5	Інвестиційні сертифікати ТОВ «КУА «АБСОЛЮТ КАПІТАЛ»	0,12	0,02
6	Інвестиційні сертифікати ПрАТ КУА «Академія Інвестментс»	0,10	0,02
7	Інвестиційні сертифікати ТОВ «КУА «ІФГ Капітал ВФ»	0,09	0,01
8	Інвестиційні сертифікати ТОВ «КУА «МЕТРОПОЛІС»	0,07	0,01
9	Інвестиційні сертифікати КУА «АПФ «Дельта-Капітал»	0,06	0,01
10	Інвестиційні сертифікати ТОВ «КУА «ХОЛДІНГ ГРУП»	0,06	0,01

Діяльність інститутів спільного інвестування

Загальна сума активів інститутів спільного інвестування на кінець 2013 року становила 183,39 млрд грн, з яких 173,29 млрд грн – активи венчурних ІСІ та 10,1 млрд грн – активи невенчурних ІСІ.

Так, у звітному році спостерігалась значна динаміка та збільшення активів майже всіх видів фондів. Незначним спадом інтересу інвесторів характеризувались лише відкриті та інтервальні пайові інвестиційні фонди (ПІФи) (таблиця 23).

Таблиця 23. Інформація про результати діяльності ІСІ протягом 2009 - 2013 років, млн грн

Вид ІСІ	Вартість активів інститутів спільного інвестування, млн. грн.				
	2009	2010	2011	2012	2013
Пайові інвестиційні фонди	63 611,47	81 078,09	96 047,28	118 404,59	137 426,33
Корпоративні інвестиційні фонди	18 654,20	28 228,48	36 077,25	42 012,45	45 959,57
Усього	82 265,67	109 306,57	132 124,53	160 417,04	183 385,90
Диверсифіковані	785,37	1 889,73	1 763,53	2 189,66	1 497,76
Недиверсифіковані	81 480,30	107 416,84	130 361,00	158 227,38	181 888,13
Усього	82 265,67	109 306,57	132 124,53	160 417,04	183 385,90
Закриті (невенчурні)	5 993,82	8 298,48	10 135,34	11 365,06	9 864,79
Інтервальні	256,27	271,56	188,60	164,01	128,72
Відкриті	154,67	432,17	230,68	162,95	105,81
Венчурні	75 860,91	100 304,36	121 569,91	148 725,02	173 286,58
Усього	82 265,67	109 306,57	132 124,53	160 417,04	183 385,90

Разом із характеристикою активів інститутів спільного інвестування необхідно представити і дані щодо їх кількості. Так, у порівнянні з 2012

роком кількість венчурних фондів у 2013 році значно зросла (діаграма 46).

Діаграма 46. Кількість інвестиційних фондів у 2009 – 2013 роках, од.

Згідно з наданою інформацією про результати діяльності діючих ІСІ, станом на 31.12.2013 ІСІ провадили свою діяльність у 14 областях України, найбільша кількість цих профучасників зосереджена в м. Києві, а саме 829 компаній (**мал. 2**).

Так, загальна сума активів функціонуючих ІСІ у 2013 році становила 180,95 млрд грн, тоді як сума чистих активів діючих ІСІ – 160,12 млрд грн. У структурі активів діючих ІСІ станом на 31.12.2013 переважала дебіторська заборгованість, інші інвес-

тиції, акції та векселі (88,20 %). Саме така структура пояснюється тим, що частка венчурних фондів у загальних активах ІСІ становила понад 90 %, та структура їхнього портфеля помітно позначається на структурі активів зведеного портфеля. Детальна інформація щодо структури активів діючих ІСІ представлена в **таблицях 24 - 25**.

Перелік інститутів спільного інвестування з найбільшою вартістю активів наведено в **таблицях 26 - 30**.

Мал. 2. Розподіл ІСІ за регіонами (станом 31.12.2013)

Таблиця 24. Структура активів діючих ІСІ у 2012 – 2013 роках

Назва активу	2012					2013				
	Невенчурні ІСІ		Венчурні ІСІ		Усього	Невенчурні ІСІ		Венчурні ІСІ		Усього
	Загальна вартість, млн грн	% від загальної вартості активів	Загальна вартість, млн грн	% від загальної вартості активів		Загальна вартість, млн грн	% від загальної вартості активів	Загальна вартість, млн грн	% від загальної вартості активів	
Дебіторська заборгованість	1 369,94	11,79	73 251,98	49,31	74 621,92	731,98	7,54	89 160,59	52,07	89 892,56
Інші інвестиції	2 420,36	20,83	20 519,86	13,81	22 940,23	2 819,83	29,05	24 804,72	14,49	27 624,55
Акції	5 183,01	44,62	17 164,24	11,55	22 347,25	3 762,43	38,76	19 342,71	11,30	23 105,14
Векселі	781,13	6,72	20 331,21	13,69	21 112,34	505,89	5,21	18 474,19	10,79	18 980,07
Облігації підприємств	728,54	6,27	10 268,24	6,91	10 996,78	523,05	5,39	10 871,21	6,35	11 394,27
Грошові кошти	771,53	6,64	3 182,07	2,14	3 953,60	1 135,97	11,70	3 839,42	2,24	4 975,38
Об'єкти нерухомості	21,84	0,19	3 572,55	2,41	3 594,38	21,90	0,23	4 159,12	2,43	4 181,01
Ощадні (депозитні) сертифікати	0,00		0,00		0,00	1,57	0,02	361,54	0,21	363,11
Деривативи	0,00	0,00	4,66	0,00	4,66	0,00	0,00	110,19	0,06	110,19
Державні цінні папери	211,61	1,82	62,23	0,04	273,84	138,73	1,43	17,37	0,01	156,10
Заставні	0,00	0,00	155,08	0,10	155,08	0,00	0,00	88,33	0,05	88,33
Банківські метали	120,20	1,03	13,30	0,01	133,49	65,08	0,67	5,27	0,00	70,35
Казначейські зобов'язання України	0,00	0,00	15,00	0,01	15,00	0,00	0,00	9,32	0,01	9,32
Облігації місцевих позик	8,71	0,07	3,69	0,00	12,40	1,16	0,01	0,00	0,00	1,16
Усього	11 616,86	100	148 544,11	100	160 160,96	9 707,58	100	171 243,97	100	180 951,55

Таблиця 25. Структура активів невенчурних ІСІ у 2012 – 2013 роках

Назва активу	2012						Усього	2013						Усього
	Відкриті ІСІ		Інтервальні ІСІ		Закриті ІСІ			Відкриті ІСІ		Інтервальні ІСІ		Закриті ІСІ		
	За- галь- на вар- тість, млн грн	% від за- галь- ної вар- тості	За- галь- на вар- тість, млн грн	% від за- галь- ної вар- тості	Загаль- на вар- тість, млн грн	% від за- галь- ної вар- тості		За- галь- на вар- тість, млн грн	% від за- галь- ної вар- тості	За- галь- на вар- тість, млн грн	% від за- галь- ної вар- тості	За- галь- на вар- тість, млн грн	% від за- галь- ної вар- тості	
Акції	35,48	21,75	100,15	61,10	5 047,38	44,71	5 183,01	23,63	22,69	81,11	63,96	3 657,69	38,60	3 762,43
Інші інвестиції	0,06	0,04	0,16	0,10	2 420,14	21,44	2 420,36	0,06	0,06	0,14	0,11	2 819,63	29,75	2 819,83
Грошові кошти	49,82	30,53	24,26	14,80	697,45	6,18	771,53	33,42	32,08	22,42	17,68	1 080,13	11,40	1 135,97
Дебіторська заборгованість	20,61	12,63	15,84	9,67	1 333,48	11,81	1 369,94	19,39	18,61	12,06	9,51	700,53	7,39	731,98
Облігації підприємств	17,51	10,73	16,04	9,79	694,98	6,16	728,54	5,82	5,59	8,45	6,66	508,78	5,37	523,05
Векселі	0,00		1,10	0,67	780,03	6,91	781,13	0,00		0,18	0,14	505,71	5,34	505,89
Державні цінні папери	29,74	18,23	5,16	3,15	176,70	1,57	211,61	19,62	18,84	1,61	1,27	117,50	1,24	138,73
Банківські метали	1,72	1,06	0,98	0,60	117,49	1,04	120,20	1,21	1,16	0,74	0,59	63,13	0,67	65,08
Об'єкти нерухомості	0,00	0,00	0,00	0,00	21,84	0,19	21,84	0,00	0,00	0,00	0,00	21,90	0,23	21,90
Ощадні (депозитні) сертифікати	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,57	0,02	1,57
Облігації місцевих позик	8,21	5,03	0,20	0,12	0,31	0,00	8,71	1,01	0,97	0,10	0,08	0,05	0,00	1,16
Усього	163,16	100	163,90	100	11 289,80	100	11 616,86	104,15	100	126,82	100	9 476,61	100	9 707,58

Таблиця 26. ТОП – 10 ІСІ відкритого типу з найбільшою вартістю активів

№ з/п	Найменування фонду	Вартість активів, млн грн	
		станом на 31.12.2012	станом на 31.12.2013
1	ПФ «ОТП Класичний»	44,08	26,21
2	ВДПФ «КІНТО-Класичний»	24,26	19,48
3	ВДПФ «Спарта Збалансований»	11,08	9,66
4	ВДПФ «ФІДО ФОНД ОБЛІГАЦІЙНИЙ»	5,15	4,73
5	ПФ «ОТП Фонд Акцій»	5,27	4,53
6	ВДПФ «Дельта-фонд збалансований»	3,68	3,77
7	ВДПФ «Преміум-фонд Індексний»	4,50	3,54
8	ВДПФ «КІНТО-Еквіті»	4,32	3,34
9	ПФ «Софіївський»	2,85	2,66
10	ВДПФ «Дельта-фонд грошового ринку»	2,21	2,24

Таблиця 27. ТОП – 10 ІСІ інтервального типу з найбільшою вартістю активів

№ з/п	Найменування фонду	Вартість активів, млн грн	
		станом на 31.12.2012	станом на 31.12.2013
1	ПАТ «ДІКІФ «СОЦІНВЕСТ-ГАРАНТ»	42,77	41,87
2	ІДПФ «Достаток»	15,22	13,39
3	ПДІФ «Абсолют-Інвест»	12,41	11,37
4	ПФ ДІ «Платинум»	11,96	10,17
5	ПДІФ «ІНТЕРВАЛ»	7,70	7,96
6	ІДПФ «КІНТО-Народний»	9,52	6,76
7	ПДІФ «Центральний Інвестиційний фонд»	5,27	5,73
8	ПДІФ «Промінвест-Керамет»	3,69	3,31
9	ПАТ «ІД КІФ «Капіталіст»	3,12	3,12
10	ІДПФ «Конкорд Перспектива»	3,19	2,64

Таблиця 28. ТОП – 10 ІСІ закритого типу диверсифікованого виду з найбільшою вартістю активів

№ з/п	Найменування фонду	Вартість активів, млн грн	
		станом на 31.12.2012	станом на 31.12.2013
1	ЗДПФ «Інноваційний розвиток»	215,92	247,51
2	ЗДПФ «Інвестиційний стандарт»	215,92	236,60
3	ЗДПФ «Розумний капітал»	230,44	232,54
4	ЗДПФ «Гарантійні інвестиції»	228,73	230,31
5	ЗДПФ «ПІФ»	194,64	194,87
6	ЗДПФ «Збалансований Дохід»	111,92	111,87
7	ЗДПФ «Дивідендний фонд «АнтиБанк»	3,34	3,40
8	ЗДПФ «Інсайт-Актив»		2,15
9	ЗДПФ «Прибутковий»	1,71	1,96
10	ПДІФЗТ «Центавр»	1,72	1,50

Таблиця 29. ТОП – 10 ІСІ закритого типу недиверсифікованого виду (невенчурних) з найбільшою вартістю активів

№ з/п	Найменування фонду	Вартість активів, млн грн	
		станом на 31.12.2012	станом на 31.12.2013
1	ПАТ «ЗНКІФ «РАТИБОР»	1455,49	1384,46
2	ПАТ «ЗНКІФ «ПРАЙМ ЕССЕТС КЕПІТАЛ»	941,59	1093,09
3	ПАТ «ЗНКІФ «САТУРН»	683,84	733,51
4	ПАТ «ЗНКІФ «ЕФЕКТИВНІ ІНВЕСТИЦІЇ»	1090,94	678,00
5	ПАТ ЗН КІФ «Каскад-Інвест»	236,25	356,82
6	ПАТ «ЗНКІФ «ІТТ-КАПІТАЛ»	145,02	256,30
7	ПАТ «ЗНКІФ «Українські збалансовані інвестиції»	213,41	218,96
8	ПАТ «ЗНКІФ «Чистий Прибуток»	205,63	205,75
9	ПАТ «ЗНКІФ «ВІК»	204,95	199,26
10	ЗНПІФ «Інвестиційний капітал - Фонд облігацій»	112,66	198,60

Таблиця 30. ТОП – 10 ІСІ венчурних фондів з найбільшою вартістю активів

№ з/п	Найменування фонду	Вартість активів, млн грн	
		станом на 31.12.2012	станом на 31.12.2013
1	ПАТ «ВЗНКІФ «Унібудінвест»	6696,83	6861,08
2	ЗНПВІФ «Інвестиції та розвиток – Другий»	1607,27	2748,09
3	ЗНПВІФ «Інвестиції та розвиток – Третій»		2734,46
4	ПЗНВІФ «МІСЬКИЙ КВАРТАЛ»	1990,50	2695,83
5	ПВНЗІФ «Концепт»	2849,24	2655,48
6	ПВНЗІФ «МЕГАПОЛІС-ІНВЕСТ»	2634,94	2496,21
7	ЗНПВІФ «АВК»	759,53	2334,00
8	ПВНЗІФ «РЕСУРС-ІНВЕСТИЦІЯ»	1784,49	1991,53
9	ЗНПВІФ «Інвестиційний центр 1»	1378,69	1859,84
10	ПАТ «ЗНКВІФ «РІТЕЙЛ КАПІТАЛ»	1085,46	1802,43

Діяльність з управління активами недержавних пенсійних фондів

Згідно з даними звітності цих фондів, на кінець 2013 року НПФ провадили свою діяльність у дев'яти регіонах України. Найбільша кількість

НПФ зосереджена в м. Києві – 54 (мал. 3).

Кількість НПФ у порівнянні з 2012 роком лишилась майже незмінною (діаграма 47).

Мал. 3. Розподіл НПФ за регіонами (станом на 31.12.2013)

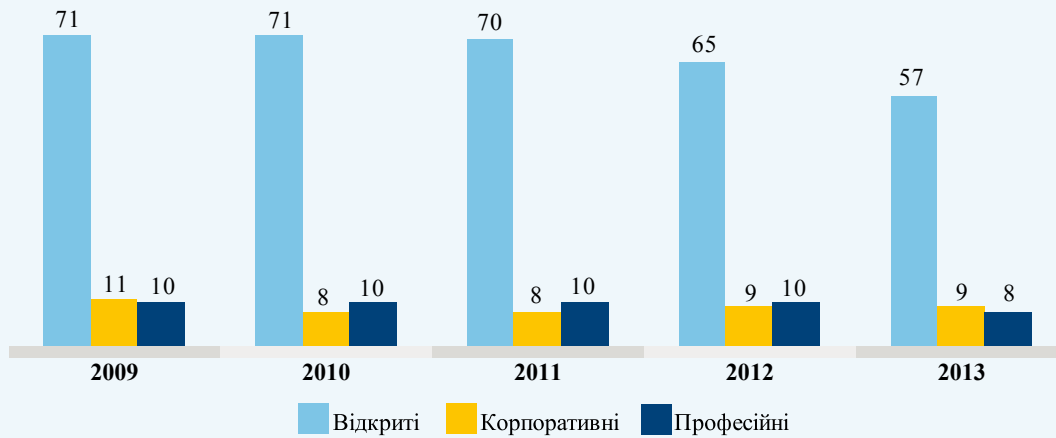

Протягом 2013 року, як і впродовж попередніх років, загальна вартість активів недержавних пенсійних фондів (НПФ) демонструвала збільшення, а саме зростання склало 28,31 %, і на кінець 2013 року цей показник становив 2,13 млрд грн (діаграма 48).

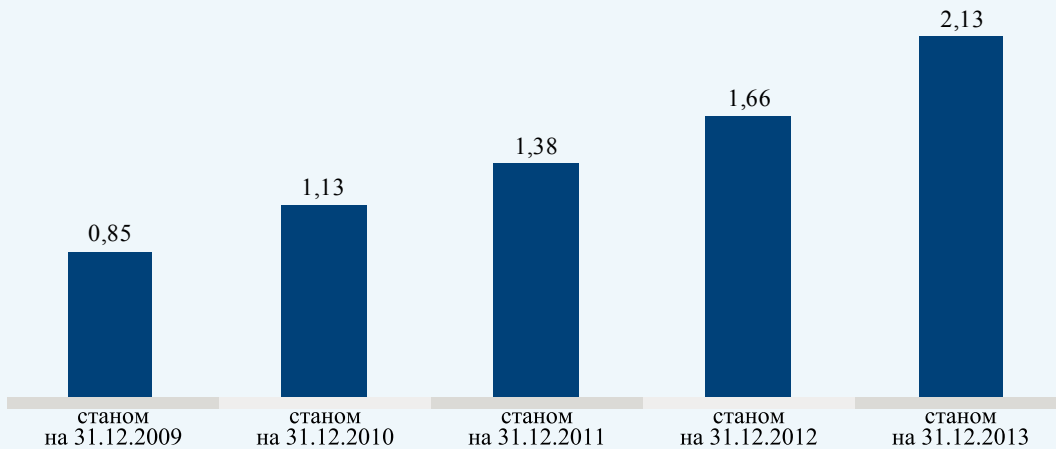
Що стосується структури активів НПФ, варто зазначити, що найбільша їх частка зосереджена в цінних паперах та грошових коштах (відповідно 55,14 % та 38,84 %) (таблиця 31).

Перелік недержавних пенсійних фондів з найбільшою вартістю активів наведено в таблиці 32.

Діаграма 47. Кількість недержавних пенсійних фондів у 2009 – 2013 роках, од.

Діаграма 48. Загальна вартість активів НПФ у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Таблиця 31. Структура активів НПФ у 2012 – 2013 роках

Назва активу	2012		2012	
	Загальна вартість, млн грн	Частка від загальної суми активів, %	Загальна вартість, млн грн	Частка від загальної суми активів, %
Грошові кошти	582,49	35,09	825,87	38,84
Облігації підприємств	519,72	31,31	657,25	30,91
Акції	256,87	15,47	276,89	13,02
Державні цінні папери	195,13	11,75	227,73	10,71
Об'єкти нерухомості	49,59	2,99	57,96	2,73
Дебіторська заборгованість	0	0	28,48	1,34
Інші інвестиції	34,41	2,07	26,94	1,27
Банківські метали	18,64	1,12	14,69	0,69
Облігації місцевих позик	3,25	0,2	10,71	0,50
Ощадні (депозитні) сертифікати	0	0	0,06	0,003
Усього	1 660,10	100	2 126,58	100

Таблиця 32. ТОП – 20 НПФ з найбільшою вартістю активів

№ з/п	Найменування фонду	Вартість активів, млн. грн	
		станом на 31.12.2012	станом на 31.12.2013
1	КНПФ Національного банку України	988,65	1 373,99
2	ВНПФ «Перший національний відкритий пенсійний фонд»	111,20	98,03
3	НТ «КНПФ ВАТ «Укресімбанк»	78,16	96,82
4	ВНПФ «Емерит-Україна»	74,25	81,28
5	ППФ НГП енергетиків України	67,73	73,11
6	ВНПФ «Україна»	41,13	46,17
7	ВПФ «Приватфонд»	24,04	35,44
8	ВПФ «Фармацевтичний»	19,27	32,31
9	НТ «ВНПФ «ВСІ»	29,22	25,61
10	НТ «ВНПФ «ІФД КапіталЪ»	23,23	21,94
11	НТ ВНПФ «Європа»	20,29	21,67
12	ВПФ «ОТП ПЕНСІЯ»	16,32	21,18
13	ВНПФ «Причетність»	17,02	20,72
14	ПНПФ «МАГІСТРАЛЬ»	1,89	20,10
15	ВПФ «Ощадний»	15,78	18,59
16	НТ «ВПФ «Соціальний стандарт»	19,55	18,25
17	НТ КНПФ «Брокбізнескапітал»	12,29	12,61
18	ВНПФ «Аструм. Пенсійне забезпечення»	12,12	12,13
19	НТ «ВНПФ «Соціальна перспектива»	3,32	11,84
20	ВПФ «УкрсоцФонд»	6,48	8,23

Ринок інших фінансових інструментів

Ринок інших фінансових інструментів займає незначну частку фондового ринку та представлений ощадними сертифікатами, сертифікатами ФОН (фондів операцій з нерухомістю), іпотечни-

ми цінними паперами, депозитними сертифікатами НБУ, заставними цінними паперами, казначейськими зобов'язаннями та векселями.

Емісія іпотечних цінних паперів

Станом на 31.12.2013 Комісія зареєструвала випуски іпотечних облігацій на загальну суму 1,32 млрд грн. Так, у 2013 році НКЦПФР зареє-

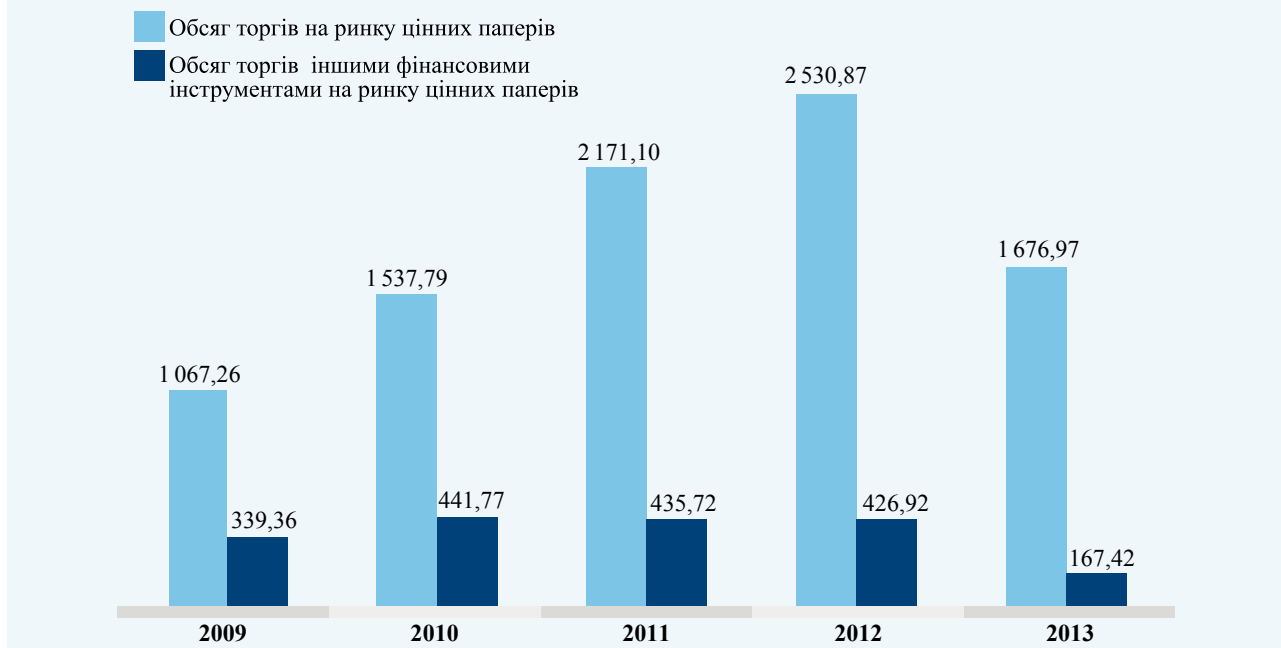
струвала випуск звичайних іпотечних облігацій ПАТ «Агентство по рефінансуванню житлових кредитів» на суму 250,00 млн грн.

Обіг інших фінансових інструментів на ринку цінних паперів

У 2013 році загальний обсяг торгів іншими фінансовими інструментами на ринку цінних паперів становив 167,42 млрд (діаграма 49).

Серед інших фінансових інструментів найбільша частка обсягу торгів припадає на ощадні

(депозитні) сертифікати, що свідчить про зростання їх значення як засобу розрахунків. Так, питома вага операцій з ощадними (депозитними) сертифікатами становила 8,99 % від загального обсягу торгів на ринку цінних паперів (таблиця 33).

Діаграма 49. Обсяг торгів іншими фінансовими інструментами на ринку цінних паперів у 2009 – 2013 роках, млрд грн.**Таблиця 33. Структура обсягів торгів іншими фінансовими інструментами на ринку цінних паперів у 2010 - 2013 роках, млрд грн**

Вид фінансового інструменту		2010	2011	2012	2013
Вексель	Абсолютне значення	316,11	358,28	412,08	3,39
	Частка в загальному обсязі, %	20,56	16,50	16,28	0,20
Ощадні (депозитні) сертифікати	Абсолютне значення	124,89	76,72	13,59	150,77
	Частка в загальному обсязі, %	8,12	3,53	0,54	8,99
Заставні цінні папери	Абсолютне значення	0,51	0,65	1,24	0,88
	Частка в загальному обсязі, %	0,03	0,03	0,05	0,05
Іпотечні цінні папери	Абсолютне значення	0,26	0,07	0	0,35
	Частка в загальному обсязі, %	0,02	0,00	0,00	0,02
Казначейські зобов'язання	Абсолютне значення	0	0	0	12,03
	Частка в загальному обсязі, %	0	0	0	0,72%
Загальний обсяг торгів на ринку цінних паперів		1 537,79	2 171,10	2 530,87	1 676,97

Основні показники облікової системи фондового ринку

З метою реалізації реформи депозитарної системи Комісією у 2013 році здійснено ряд заходів щодо забезпечення функціонування Центрального депозитарію цінних паперів, Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках, депозитарних установ, які здійснюватимуть, відповідно, зберігання та облік емісійних

цінних паперів, розрахунки по операціях з ними, а також облік прав власності на цінні папери.

Станом на 31.12.2012 загальна кількість випусків цінних паперів, які обслуговував Центральний депозитарій, становила 12 130 цінних паперів (таблиця 34).

Таблиця 34. Основні показники діяльності Центрального депозитарію станом на 31.12.2013

Загальна кількість випусків цінних паперів, які обслуговував Центральний депозитарій	Загальна кількість цінних паперів на рахунках в цінних паперах депозитарних установ, депозитаріїв-кореспондентів та емітента, які обслуговував Центральний депозитарій
12 130	2 763 119 933 574

Адміністративні операції, які здійснені Центральним депозитарієм цінних паперів, наведені в **таблиці 35**.

Варто зазначити, що кількість рахунків власників цінних паперів, за даними депозитарних установ, на кінець 2013 року становила 5,54 млн од. (**діаграма 50**).

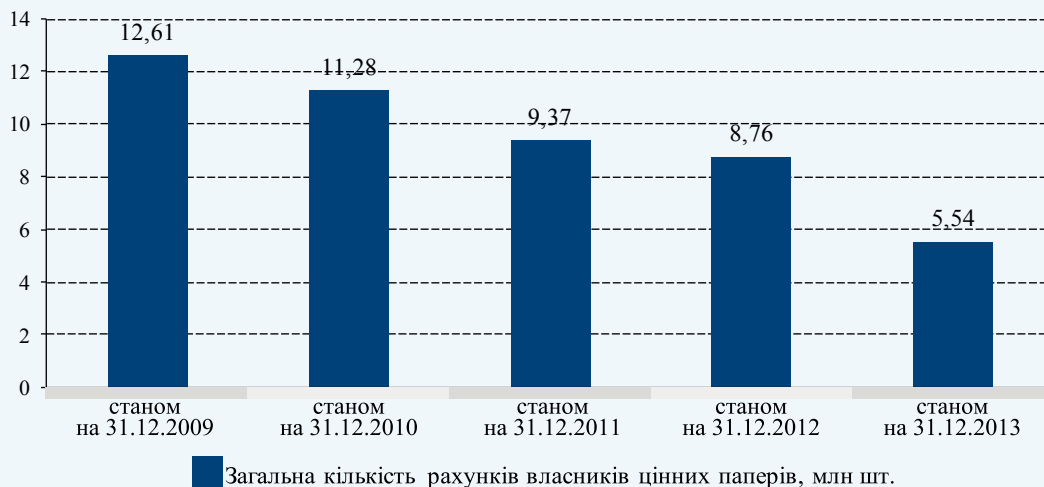
Протягом останніх трьох років простежується

тенденція збільшення сумарної номінальної вартості цінних паперів, що належать власникам цінних паперів. Загальний обсяг номінальної вартості цінних паперів, що належать власникам цінних паперів, за даними депозитарних установ, на кінець 2013 року дорівнював 751,45 млрд грн, що більше на 15,15 %, ніж цей показник у 2012 році (**діаграма 51**).

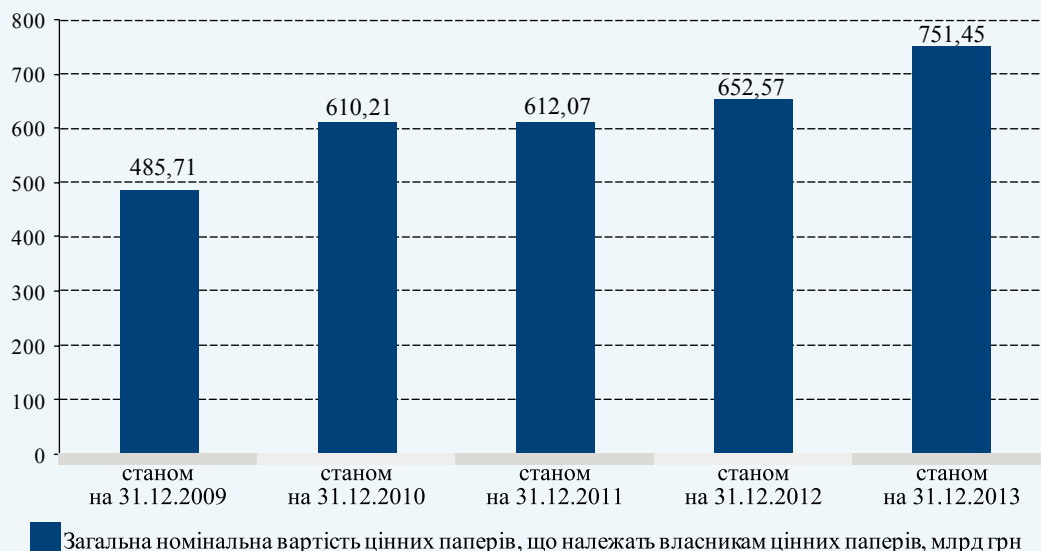
Таблиця 35. Адміністративні операції, які здійснені Центральним депозитарієм цінних паперів, станом на 31.12.2013

Кількість відкритих рахунків клієнтам Центрального депозитарію, депозитарним установам / зберігачам цінних паперів	Кількість відкритих рахунків, клієнтам Центрального депозитарію емітентам цінних паперів	Кількість відкритих рахунків, клієнтам Центрального депозитарію депозитарієм кореспондентам
425	10 618	3

Діаграма 50. Кількість рахунків власників цінних паперів

Діаграма 51. Номінальна вартість цінних паперів, які належать власникам цінних паперів, млрд грн

Моніторинг руху інвестицій в Україну та за її межі через фондовий ринок

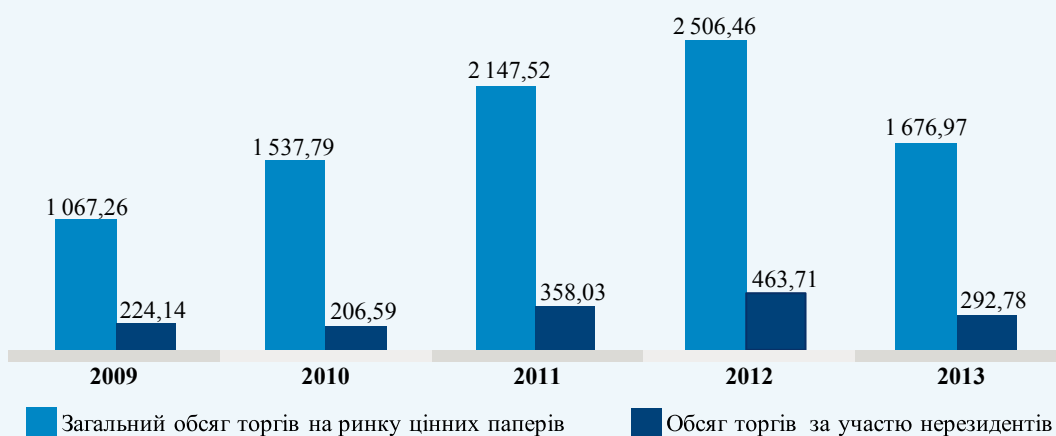
Фондовий ринок забезпечує рух капіталу шляхом обігу різноманітних видів цінних паперів та їх похідних. Саме через механізми фондового ринку формуються пропозиція і попит на інвестиційні ресурси, відбувається їх акумуляція та перерозподіл з метою економічного зростання.

У 2013 році обсяг торгів на ринку цінних паперів за участю нерезидентів становив 292,78 млрд грн (діаграма 52).

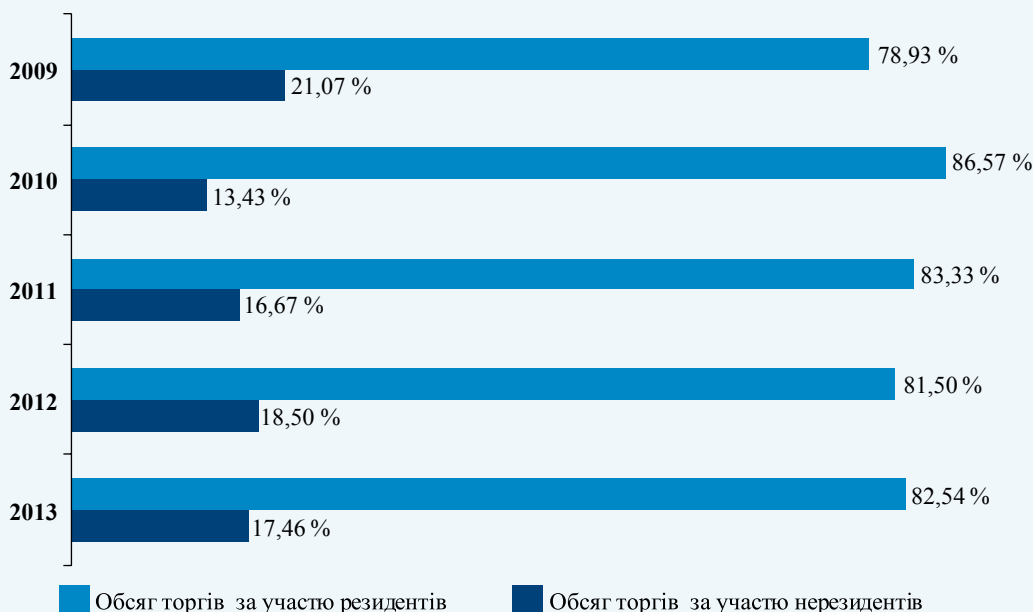
У 2013 році частка операцій на фондовому ринку за участю резидентів склала понад 82,54 %, а за участю нерезидентів – 17,46 % (діаграма 53).

Найбільший обсяг торгів на ринку цінних паперів за участю нерезидентів зафіксовано в першому кварталі 2013 року – 112,91 млрд грн (діаграма 54).

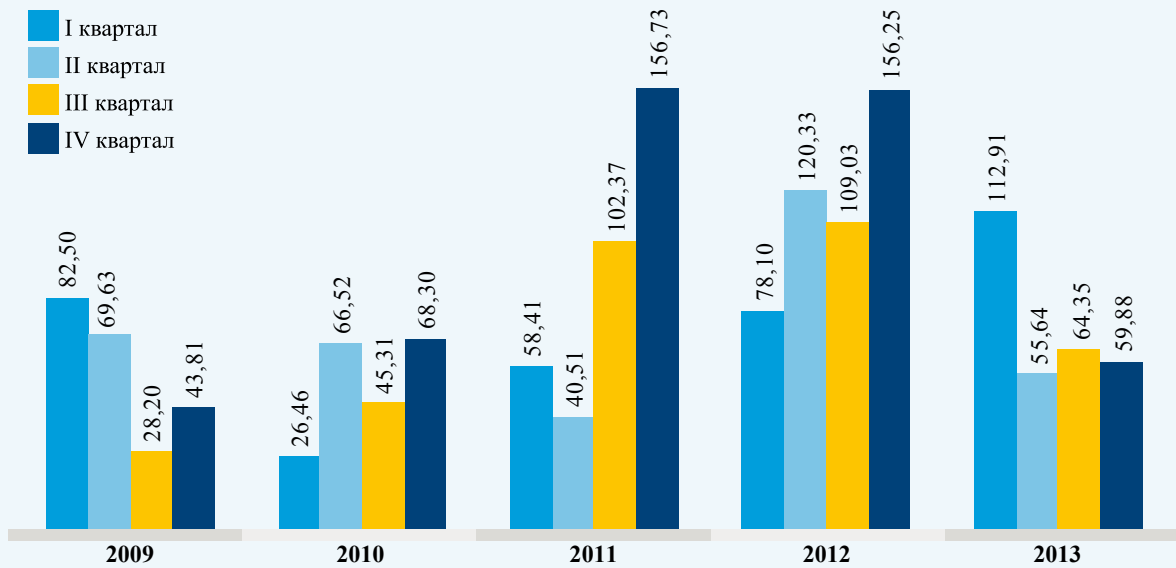
Діаграма 52. Обсяг торгів на ринку цінних паперів у порівнянні з обсягом виконаних договорів з нерезидентами у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Діаграма 53. Частка обсягу торгів на ринку цінних паперів з резидентами та нерезидентами у 2009 – 2013 роках

Діаграма 54. Обсяг торгів на ринку цінних паперів за участю нерезидентів (щоквартальна динаміка) у 2009 – 2013 роках, млрд грн

На біржовому ринку найбільший обсяг торгів за участю нерезидентів зафіксовано у липні 2013 року – 8,60 млрд грн (27,53 % від загального обсягу торгів на ринку цінних паперів за участю нерезидентів) (діаграма 55).

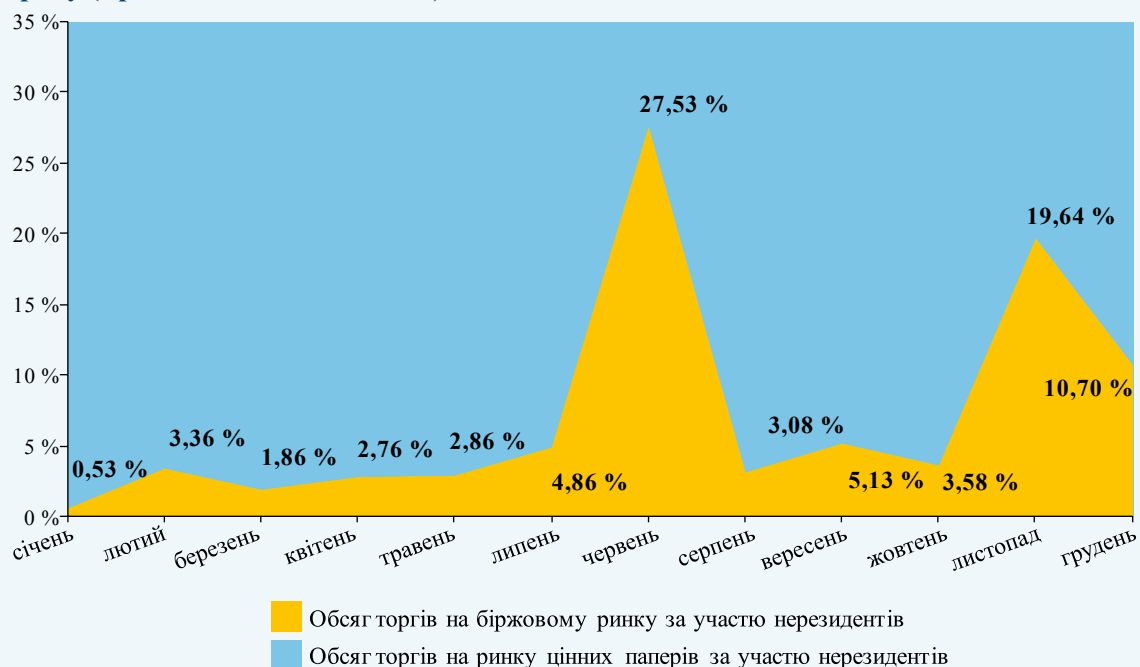
Незважаючи на те, що за останні два роки спостерігалась тенденція до збільшення операцій з купівлі цінних паперів відносно операцій з продажу цінних паперів за участю нерезидентів, обсяг операцій з купівлі цінних паперів у 2013 році зменшився майже на 32 % у порівнянні з 2012 ро-

ком (діаграма 56).

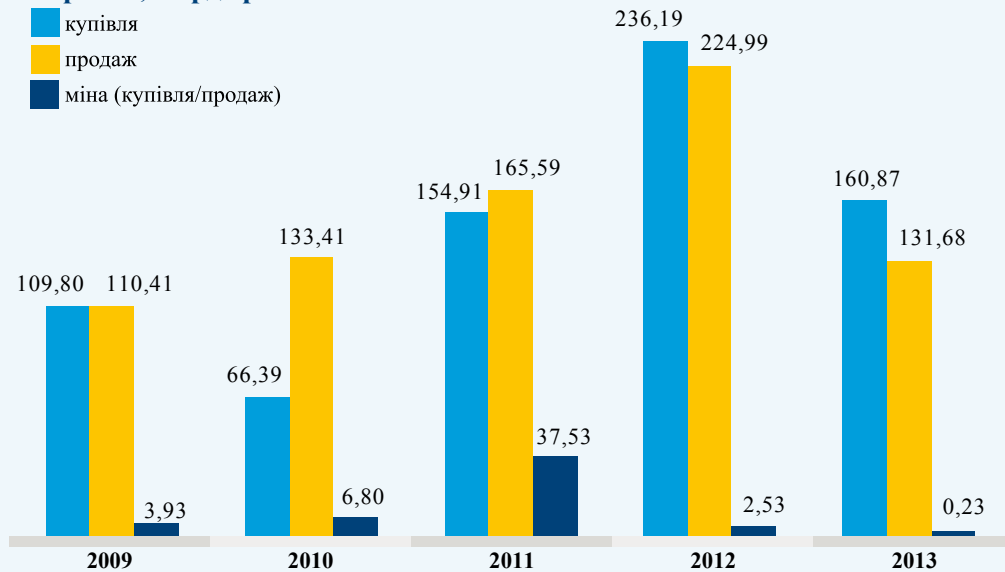
Обсяг інвестицій за участю нерезидентів в економіку України через інструменти фондового ринку протягом 2009 – 2013 років наведено у **діаграмі 57**.

Таким чином, сальдо залучення інвестицій у 2013 році є позитивним (+ 29,18 млрд грн) у річному підсумку. У **діаграмі 58** наведено щомісячну динаміку залучення інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку за участю нерезидентів.

Діаграма 55. Частка обсягу торгів на біржовому ринку за участю нерезидентів протягом 2013 року (з розподілом за місяцями)

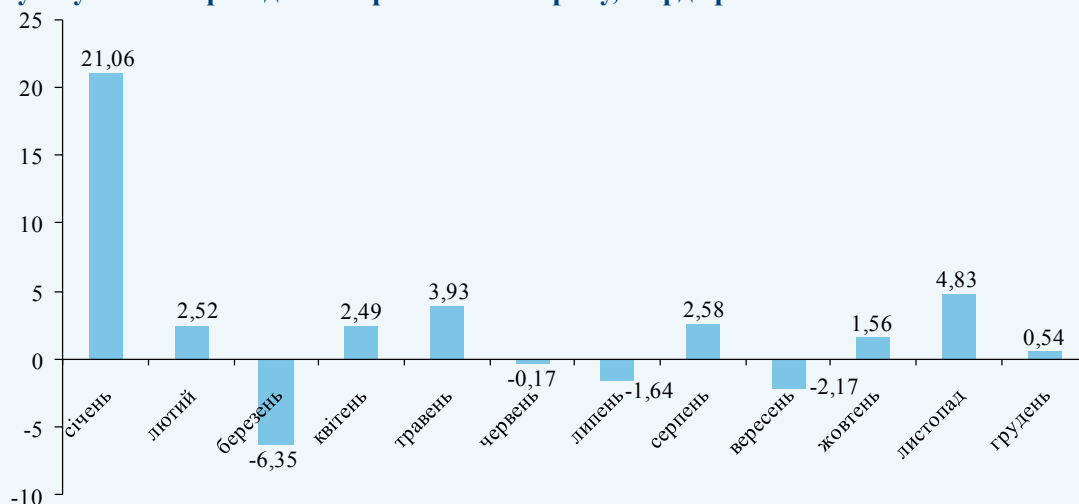
Діаграма 56. Обсяг торгів на ринку цінних паперів за участю нерезидентів (за видом договору) у 2009 – 2013 роках, млрд грн

Діаграма 57. Сальдо обсягу інвестицій нерезидентів в економіку України через інструменти фондового ринку протягом 2009 – 2013 років, млрд грн

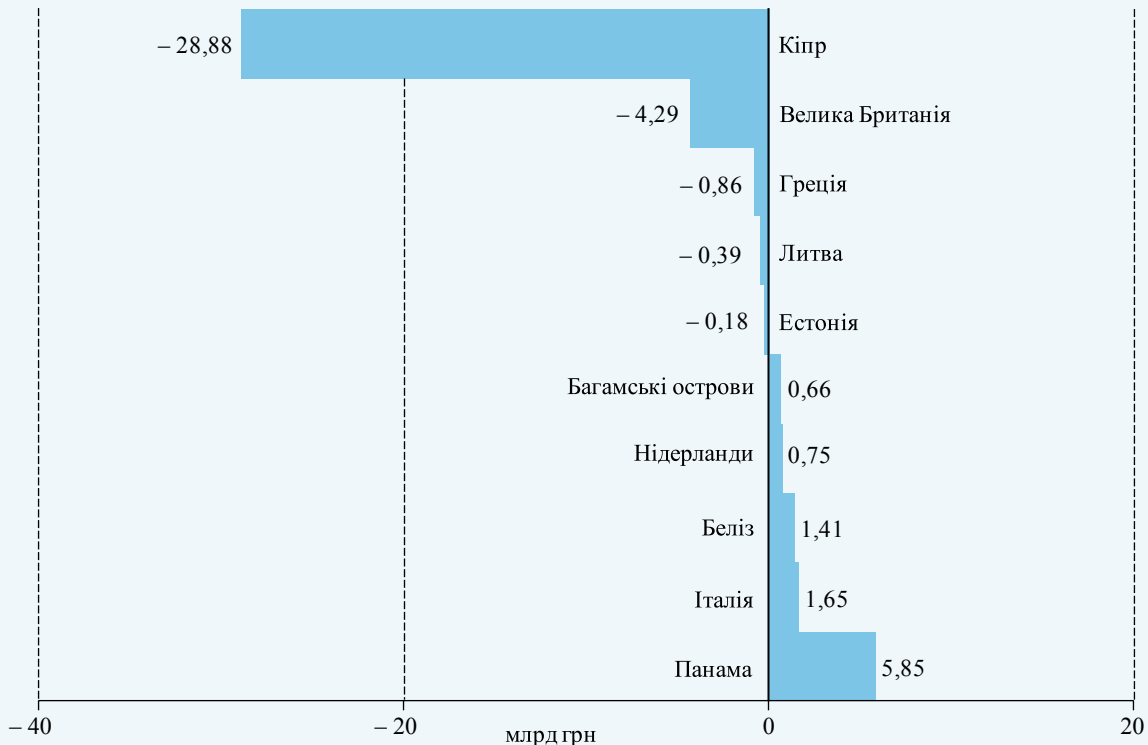

Діаграма 58. Обсяг залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку за участю нерезидентів протягом 2013 року, млрд грн

У структурі обсягу залучених інвестицій за участю нерезидентів з розподілом за країнами світу найбільший обсяг належав Панамі, річне сальдо якої становило + 5,85 млрд грн (діаграма 59).

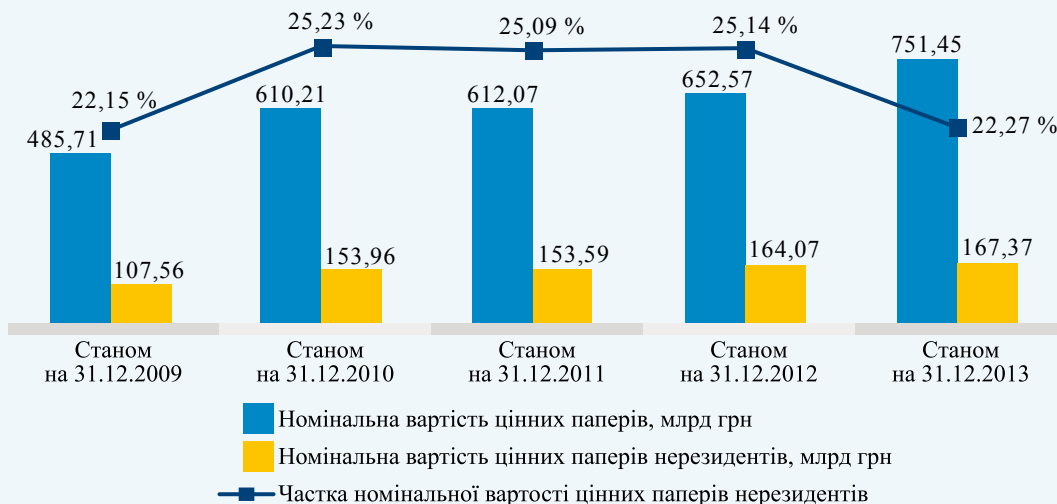
Діаграма 59. ТОП – 10 сальдо за обсягом інвестицій від нерезидентів в економіку України через інструменти фондового ринку протягом 2013 року у розрізі країн світу, млрд грн

Протягом останніх років простежується тенденція до збільшення загальної номінальної вартості цінних паперів, які належать, у тому числі, власникам-нерезидентам, що свідчить про зміни у привабливості вітчизняного ринку цінних паперів для зовнішніх інвесторів.

Так, станом на кінець 2013 року сумарний обсяг номінальної вартості цінних паперів, які належать власникам цінних паперів, становив 751,45 млрд грн, у тому числі номінальна вартість цінних паперів, що належала власникам-нерезидентам, становила 167,37 млрд грн (діаграма 60).

Діаграма 60. Динаміка номінальної вартості цінних паперів, що належать власникам-нерезидентам у 2009 – 2013 роках

Найбільший обсяг номінальної вартості цінних паперів власників-нерезидентів, які володіли значними пакетами акцій емітентів (10 відсотків і більше статутного капіталу), станом на кінець

2013 року зафіксовано серед представників таких країн, як Кіпр (44,41 %), Росія (17,77 %), Нідерланди (10,21 %) та Німеччина (5,70 %) (**таблиця 36**).

Таблиця 36. Обсяг номінальної вартості цінних паперів власників-нерезидентів, які володіли значними пакетами акцій емітентів (10 відсотків і більше статутного капіталу), з розподілом за країнами світу протягом 2013 року

Країна	1 квартал		2 квартал		3 квартал		4 квартал	
	Номінал, млн грн	% від загальної номінальної вартості	Номінал, млн грн	% від загальної номінальної вартості	Номінал, млн грн	% від загальної номінальної вартості	Номінал, млн грн	% від загальної номінальної вартості
Кіпр	47 941,68	41,98	48 732,87	43,58	50 702,33	45,33	52 166,17	44,41
Російська Федерація	17 714,91	15,51	17 775,09	15,90	20 832,94	18,63	20 870,47	17,77
Нідерланди	11 680,38	10,23	11 978,19	10,71	11 738,58	10,50	11 993,91	10,21
Німеччина	5 955,80	5,22	6 059,14	5,42	5 318,04	4,75	6 699,08	5,70
Швейцарія	2 395,61	2,10	2 387,52	2,14	2 390,92	2,14	3 571,93	3,04
Франція	3 178,18	2,78	3 436,28	3,07	3 652,35	3,27	3 479,99	2,96
Угорщина	2 926,20	2,56	2 926,20	2,62	2 926,20	2,62	2 925,70	2,49
Велика Британія	2 720,09	2,38	2 249,91	2,01	2 660,53	2,38	2 515,68	2,14
Польща	2 889,95	2,53	2 887,76	2,58	2 253,09	2,01	2 257,50	1,92
Швеція	7 181,13	6,29	3 850,69	3,44	1 754,20	1,57	1 880,22	1,60
Італія	1 059,74	0,93	1 071,59	0,96	1 719,27	1,54	1 719,21	1,46
Греція	2 683,38	2,35	2 679,52	2,40	1 629,52	1,46	1 629,52	1,39
США	1 512,70	1,32	1 462,46	1,31	1 312,64	1,17	1 278,81	1,09
Казахстан	1 049,40	0,92	1 049,40	0,94	106,49	0,10	1 128,94	0,96
Панама	1 108,21	0,97	1 096,80	0,98	1 060,08	0,95	1 063,57	0,91

Діяльність акціонерних товариств у 2012 – 2013 роках

Загальна характеристика діяльності акціонерних товариств

Протягом 2012 року тривав процес реорганізації відкритих і закритих акціонерних товариств (ВАТ і ЗАТ) у публічні та приватні (ПАТ і ПрАТ), що пов'язано з виконанням вимог Закону України «Про акціонерні товариства».

Так, із 24 493 акціонерних товариств, зареєстрованих як юридичні особи станом на кінець 2013 року,

3 367 – відкриті акціонерні товариства,

3 576 – публічні акціонерні товариства,

13 067 – закриті акціонерні товариства,

4 483 – приватні акціонерні товариства, тоді як у 2012 році їх кількість становила 25 271 (**таблиця 37**).

Переважає більшість акціонерних товариств зосереджена в регіонах, які відносяться до сфери регулювання Центрального територіального департаменту НКЦПФР (43,70 % від їх загальної кількості), Дніпровського (11,00 %), Донбаського (10,10 %) та Східного (10,00 %) територіальних управлінь (**мал. 4**).

Таблиця 37. Кількість акціонерних товариств у 2010 – 2013 роках

Період	ВАТ	ЗАТ	ПАТ	ПрАТ	Усього
Станом на 31.12.2010	8 611	18 725	564	718	28 618
Станом на 31.12.2011	5 761	15 798	2 161	2 911	26 631
Станом на 31.12.2012	3 949	13 714	3 314	4 294	25 271
Станом на 31.12.2013	3 367	13 067	3 576	4 483	24 493

Мал. 4. Розподіл акціонерних товариств за регіонами (станом на 31.12.2013)

Останніми роками спостерігається тенденція щодо поступового зниження загальної кількості акціонерних товариств. Такий тренд пояснюється поступовою реорганізацією акціонерних товариств в інші організаційно-правові форми,

переважно в товариства з обмеженою відповідальністю, та неможливістю з боку підприємств, створених в процесі приватизації та корпоратизації, підтримувати цю найскладнішу форму організації бізнесу.

Фінансово-господарська діяльність акціонерних товариств

За результатами наданих до Комісії 8 143 регулярних річних інформацій акціонерних товариств за 2012 рік здійснювався аналіз показників їхньої фінансової діяльності. Також до НКЦПФР свою звітність подали 139 банків та 3 220 суб'єктів малого підприємництва.

За результатами аналізу звітності акціонерних товариств (без урахування банків) за 2012 рік, наданої до регулятора, чистий прибуток таких товариств становив 64,94 млрд грн, при цьому чистий збиток склав 49,94 млрд грн. В цілому позитивне сальдо дорівнювало 15,00 млрд грн.

У 2012 році чистий прибуток акціонерних товариств (без урахування банків та суб'єктів малого підприємництва) становив 61,79 млрд грн, чистий збиток – 48,18 млрд грн (позитивне сальдо – 13,61 млрд грн).

Порівняно з 2011 роком чистий прибуток

підприємств зменшився на 189,95 млн грн. Найбільший прибуток у 2012 році отримали акціонерні товариства м. Києва (17,11 % від загального обсягу чистого прибутку), Київської області (23,50 %), Дніпропетровської (22,65 %) та Полтавської (7,78 %) областей.

У тому числі, чистий прибуток суб'єктів малого підприємництва у 2012 році становив 1,53 млрд грн, при цьому такі емітенти отримали чисті збитки в розмірі 1,76 млрд грн. У 2012 році суб'єкти малого підприємництва одержали чистого прибутку на 602,90 млн грн більше, ніж у 2011 році, обсяг їх чистого збитку зменшився на 226,29 млн грн.

Варто зауважити, що активи акціонерних товариств (крім банків) за 2012 рік збільшилися на 257,32 млрд грн та на кінець 2012 року становили 1 551,32 млрд грн. Власний капітал акціонерних

товариств зріс на 168,43 млрд грн та на кінець 2012 року склав 771,57 млрд грн (у тому числі суб'єктів малого підприємства – 25,22 млрд грн).

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги акціонерних товариств (крім банків) порівняно з 2011 роком збільшилась на

10,40 млрд грн та на кінець 2012 року дорівнювала 177,52 млрд грн. Також кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги акціонерних товариств (крім банків) на кінець 2012 року становила 190,51 млрд грн, що більше на 4,82 млрд грн, ніж показник 2011 року.

Дивідендна політика акціонерних товариств

Що ж стосується дивідендної політики вітчизняних акціонерних товариств, тобто розподілу прибутку компаніями між власниками її акцій, то у зв'язку з досить складним фінансовим становищем вітчизняних підприємств та компаній більшість з них останніми роками дотримувались консервативної дивідендної політики, реінвестуючи майже весь прибуток у розвиток бізнесу чи не розподіляючи прибуток. Але все ж таки в

2011 році ситуація дещо змінилася, і сума нарахованих акціонерними товариствами дивідендів, за даними фінансової звітності*, в 2012 році становила 30,04 млрд грн. У той же час, за підсумками 2012 року акціонерні товариства сплатили дивідендів на загальну суму* 29,60 млн грн, що порівняно з 2011 роком значно більше, а саме на 8,31 млн грн.

Стан корпоративного управління в акціонерних товариствах

Загальновідомо, що успішний розвиток корпоративного сектору в Україні тісно пов'язаний з розвитком цивілізованого корпоративного управління, а вдосконалення останнього, в свою чергу, забезпечує вітчизняному та іноземному інвестору надійний захист прав власності, виробництву – ресурси для подальшого розвитку, державі – ефективне управління процесами на ринку цінних паперів. В Україні досить велика частина підприємств обрала саме акціонерну організаційно-правову форму, тому позитивним є факт зростання інтересу акціонерних товариств до вдосконалення корпоративних прав, корпоративних відносин і корпоративного управління.

Так, розбудова корпоративного управління в Україні забезпечена впровадженням Закону України «Про акціонерні товариства», що увібрав у себе світову практику корпоративних відносин. Ключовим моментом у впровадженні новацій корпоративного управління є приведення внутрішніх документів акціонерного товариства у відповідність до норм чинного законодавства. У зв'язку з цим є нагальною потреба напрацювання типових статутів публічних та приватних акціонерних товариств, положення про корпоративного секретаря, положення про інформаційну політику акціонерного товариства тощо.

До того ж, акціонерні товариства в Україні формують систему корпоративного управління відповідно до Принципів корпоративного управління Організації економічного розвитку та співробітництва, Принципів корпоративного управління, Закону України «Про акціонерні товариства», а також інших нормативно-правових, методичних рекомендацій та документів у цій сфері,

прийнятих Комісією.

Якщо говорити про стан корпоративного управління у акціонерних товариствах відкритого типу (відкриті та публічні) та підприємствах-емітентах облігацій, то варто зазначити, що, згідно з даними, наданими емітентами, у 2012 році у порівнянні з попереднім роком зростає кількість акціонерних товариств, що розкрили інформацію про стан корпоративного управління, так само як і кількість товариств, у яких проведені загальні збори акціонерів. Також демонструє зростання такий показник, як кількість товариств, у яких створено ревізійну комісію, та частка товариств, перевірених ревкомісією тощо. В свою чергу, позитивними є факти зростання кількості товариств, які планують включити власні акції до лістингу фондових бірж, та товариств, які мають власний кодекс (принципи, правила) корпоративного управління. Більш детально про це — в таблиці 38.

Впродовж 2012 року серед 7 241 акціонерного товариства, що надали інформацію щодо стану корпоративного управління, у 3 681 акціонерного товариства (50,83 %) проводились загальні збори акціонерів, у тому числі позачергові – у 1 243, що відображено в діаграмі 61.

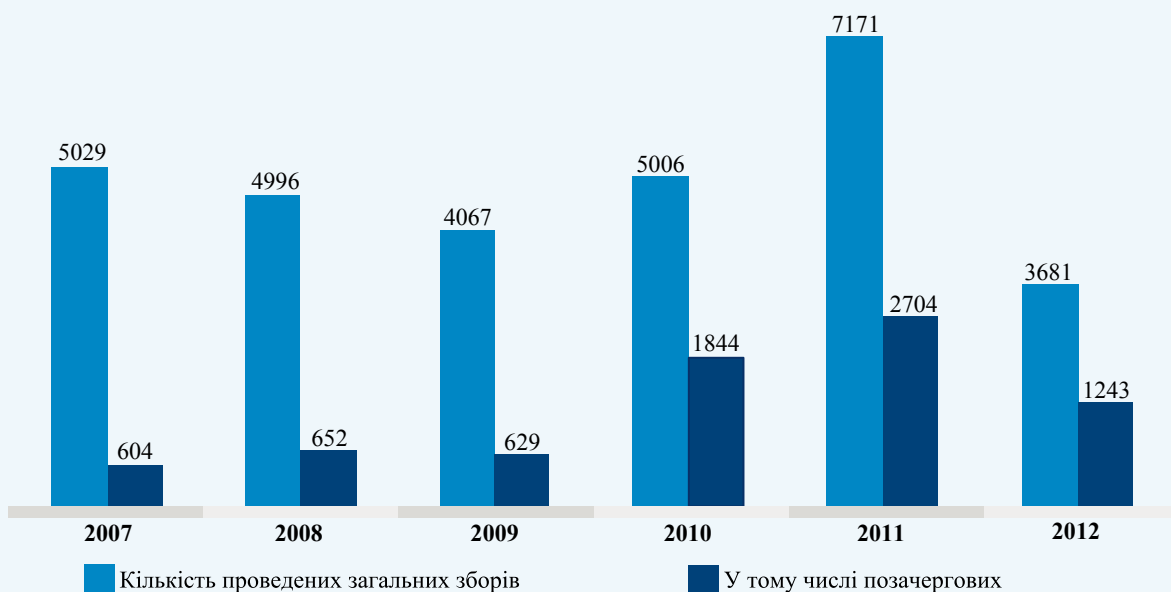
Щодо контролю за ходом реєстрації акціонерів або їх представників для участі в останніх загальних зборах (за наявності контролю), які проводились протягом 2012 року, то його найчастіше здійснювали акціонери, які володіють у сукупності більше ніж 10 відсотками (2 033 акціонерні товариства або 28,08 % від їх загальної кількості, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління у 2012 році).

* без врахування банків та суб'єктів малого підприємництва

Таблиця 38. Основні показники стану корпоративного управління в акціонерних товариствах у 2007 – 2012 роках

Показник	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Кількість товариств, які розкрили інформацію щодо стану корпоративного управління	6 091	6 104	4 936	5 479	7 784	7 241
Кількість товариств, у яких проведено загальні збори	5 029	4 996	4 067	5 006	7 171	3 681
- у тому числі позачергові	604	652	629	1 844	2 704	1 243
Орган, який здійснював реєстрацію акціонерів для участі в останніх загальних зборах						
- мандатна комісія, призначена правлінням	3 664	3 625	1 555	-	-	-
- правління	687	670	342	-	-	-
- незалежний реєстратор	1 309	1 341	2 437	-	-	-
- реєстраційна комісія	-	-	-	3 179	5 952	5 956
- акціонери	-	-	-	325	420	288
- реєстратор	-	-	-	1 354	697	331
- депозитарій	-	-	-	23	-	-
Кількість товариств, у яких створено ревізійну комісію	5 406	5 474	4 379	4 867	6 369	5 918
Кількість представників акціонерів, що володіють менше 10 відсотків акцій, у складі наглядової ради (% від загальної кількості представників)	71,48	70,38	58,68	57,12	51,15	47,47
Періодичність проведення аудиторських перевірок акціонерних товариств зовнішнім аудитором протягом останніх трьох років (% від загальної кількості товариств, які розкрили інформацію стосовно періодичності проведення аудиторських перевірок)						
- не проводились взагалі	0,82	0,81	0,76	0,74	1,63	
- менше, ніж раз на рік	1,46	1,36	1,36	1,24	7,94	
- раз на рік	86,20	86,73	87,09	87,03	82,94	
- частіше, ніж раз на рік	11,52	11,07	10,79	10,98	7,48	
Кількість товариств, у яких ревізійна комісія здійснювала перевірку фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства в минулому році (% від загальної кількості акціонерних товариств, які зазначили орган, що здійснював перевірку)	58,25	58,41	57,96	57,11	59,26	
Кількість товариств, які планують включити власні акції до лістингу фондових бірж	250	478	546	775	760	636
Кількість товариств, які мають власний кодекс (принципи, правила) корпоративного управління	66	75	82	145	524	640

Діаграма 61. Кількість проведених загальних зборів у 2007 – 2012 роках

Так, у складі наглядової ради найчастіше створюються комітети стратегічного планування (у 39,50 % від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо складу наглядової ради у 2012 році). В той же час, у 2012 році серед 7 241 акціонерного товариства у 724 акціонерних товариствах (9,99 %) було створено спеціальну посаду або відділ, що відповідає за роботу з акціонерами.

Окрім того, у переважної більшості акціонерних товариств (89,17 % від загальної кількості компаній, що надали інформацію, яким саме чином визначається розмір винагороди членів наглядової ради) члени наглядових органів не отримують винагороди, а у 10,25 % акціонерних товариств винагорода є фіксованою сумою.

Згідно з чинним законодавством, виконавчий орган вирішує всі питання діяльності акціонерних товариств, крім тих, що віднесені до компетенції загальних зборів і наглядової ради товариств. Так,

у 31,83 % акціонерних товариств статuti або внутрішні документи акціонерних товариств містять положення про конфлікт інтересів, тобто суперечність між особистими інтересами посадової особи або пов'язаних з нею осіб та обов'язком діяти у інтересах акціонерного товариства. Тому серед акціонерних товариств досить поширеною практикою є розробка внутрішніх документів. Найчастіше додаткової регламентації у внутрішніх документах потребують положення про загальні збори акціонерів (22,01 %), положення про наглядову раду (21,86 %), положення про виконавчий орган (правління) (21,32 %) та положення про ревізійну комісію (21,12 %).

В той же час, серед найбільш непрозорих питань в діяльності акціонерних товариств є інформація щодо розміру винагороди посадових осіб акціонерних товариств та дані про акціонерів, які володіють 10 та більше відсотками статутного капіталу.

Діяльність Комісії та регулювання фондового ринку

Комісія як національний регулятор ринку цінних паперів неухильно виконує функціональні обов'язки, що покладені на неї державою з метою впорядкування фондового ринку та підвищення дисциплінованості його учасників, підтримання довіри до фондового ринку і його динамічного розвитку. Так, Комісія готує нормативно-правові акти з питань діяльності учасників ринку цінних паперів, регулює випуск та обіг цінних паперів, видає ліцензії на здійснення професійної діяль-

ності на ринку та забезпечує контроль за такою діяльністю, створює систему захисту прав інвесторів і контролю за дотриманням цих прав емітентами цінних паперів та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів. До того ж, вона встановлює правила і стандарти здійснення операцій та контролю за їх дотриманням та проводить інші заходи щодо державного регулювання і контролю за випуском та обігом цінних паперів.

Розвиток законодавства про цінні папери, фондовий ринок та акціонерні товариства

Одне з ключових завдань Комісії – розвиток законодавства, що регулює діяльність на фондовому ринку та в сфері корпоративного управління, адже без чіткої та актуальної законодавчої бази ефективна діяльність ринку неможлива, а завдання щодо становлення ліквідного, надійного та прозорого національного фондового ринку значно ускладнюється.

Станом на кінець 2013 року на розгляді у Верховній Раді України знаходилося 7 законопроектів, розробником яких є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, а саме:

- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення діяльності акціонерних товариств» від 17.01.2013 № 2037;
- Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо емісії цінних паперів» від 23.01.2013 № 2072;
- Проект Закону України «Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про судовий збір» щодо доповнення переліку пільгових категорій» від 07.03.2013 № 2500;
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення функціонування фондового ринку» від 02.04.2013 № 2697;
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» від 15.05.2013 № 2013а;
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кваліфікованих інвесторів в цінні папери» від 14.10.2013 № 3423;
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах» від 17.10.2013 № 3441.

Щодо суті зазначених законопроектів, які стосуються безпосередньо регулювання на фондовому ринку, необхідно зазначити наступне.

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення діяльності акціонерних товариств» від 17.01.2013 № 2037, перш за все, розроблено з метою підвищення ефективності та удосконалення корпоративного управління в акціонерних товариствах, підвищення захисту прав акціонерів, а також з метою адаптації вітчизняного законодавства до директив ЄС. Документ дає можливість підвищити показники України у рейтингу Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації «Ведення бізнесу» внаслідок законодавчого врегулювання питання забезпечення відповідальності посадових осіб акціонерного товариства (АТ) перед товариством та передбачення можливості звільнення посадової особи товариства за рішенням відповідного органу АТ, а також запровадити обов'язковість введення розкриття акціонерним товариством інформації про вчинення значних правочинів або правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, та запровадити обов'язковість посади корпоративного секретаря.

Щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо емісії цінних паперів» від 23.01.2013 № 2072, то ним планується запровадити нові види корпоративних облігацій, зокрема, біржові, інфраструктурні та концесійні облігації, впровадити інститут загальних зборів власників корпоративних облігацій, а також встановити критерії та наслідки настання дефолту за корпоративними облігаціями. Законопроект є важливим та необхідним для розвитку фондового ринку, оскільки сприятиме підвищенню ефективності та надійності функціонування ринку цінних паперів, зокрема, інвестиційної привабливості ринку корпоративних облі-

Олександр Риженков, народний депутат України, Голова Комітету з питань фінансів та банківської діяльності Верховної Ради України

Вже кілька років перед регулятором фондового ринку на порядку денному стоїть завдання з вдосконалення корпоративного законодавства. І це не якась окрема кампанія, а серйозна, перманентна і планомірна робота. Минулого року НКЦПФР у своїй законотворчій діяльності знову зробила ставку на підвищення якості корпоративного управління в цілому, а також на вдосконалення системи взаємодії між емітентами та акціонерами, інвесторами.

Я маю на увазі розроблені Комісією законопроекти: один з них регулює відносини міноритаріїв і мажоритаріїв, другий – вводить похідний позов на українській правовій арені як інструменту для захисту прав акціонерів від неправомірних дій менеджменту, третій – комплексно регулює корпоративне управління в акціонерних товариствах, вводить посаду корпоративного секретаря тощо.

Так, проблема паритетного врахування інтересів власників великих пакетів акцій і міноритаріїв у законодавстві багатьох країн значною мірою вирішується шляхом застосування прав на обов'язковий викуп акцій – сквіз-аут (*squeeze-out*). Ця процедура спрямована на захист міноритарного акціонера, якому як компенсація пропонується викуп належних йому акцій за справедливою ціною. Мажоритарні акціонери при зосередженні ними 95 % акцій набувають права вимагати від решти акціонерів продажу належних їм акцій, а, в той же час, міноритарії мають запропонувати свої пакети цінних паперів мажоритаріям. Важливим моментом є визначення справедливої ціни акцій, і даний законопроект прописує умови її визначення з дотриманням інтересів усіх акціонерів.

Також серед ініціатив НКЦПФР – впровадження в українське законодавство одного з ефективних інструментів захисту своїх прав для учасників ринку – похідний позов, що є свідченням наближення вітчизняної законодавчої бази до міжнародних стандартів. Механізм похідного позову полягає у наданні акціонерам, що володіють часткою не менше 5 %, права звернутися до суду від імені товариства для притягнення до відповідальності посадових осіб товариства за збитки, завдані їх незаконними діями. Як свідчить міжнародний досвід, у корпоративному законодавстві переважної більшості країн успішно застосовується відповідний механізм похідного позову.

Окрім того, минулого року Комітет Верховної Ради з питань фінансів і банківської діяльності разом з Комісією працював над підготовкою Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» щодо емісії облігацій міжнародних фінансових організацій, що вже набув чинності. Таким чином, спільними зусиллями ми зробили черговий крок до появи на ринку інструменту, цікавого як для самих організацій, так і для вітчизняних інвесторів.

Сподіваюсь, що комплекс законотворчих пропозицій НКЦПФР сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату і, як наслідок, припливу інвестицій і, значить, активізації фондового ринку. І, звичайно ж, матиме вплив на захист прав та інтересів інвесторів.

гацій шляхом створення умов для забезпечення ефективного захисту прав їх власників.

Стосовно Проекту Закону України «**Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про судовий збір»** щодо доповнення переліку пільгових категорій (Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку)» від 07.03.2013 № 2500, то він розроблений з метою забезпечення належного представлення НКЦПФР та її територіальними органами інтересів держави та забезпечення захисту прав інвесторів в судових інстанціях у випадку порушення законодавства про ринок цінних паперів та про акціонерні товариства.

В той же час, Проектом Закону України «**Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення функціонування фондового ринку**» від 02.04.2013 № 2697 передбачено вдосконалення функціонування фондового ринку шляхом створення єдиного переліку документів, які необхідно подавати для отримання ліцензії на провадження відповідного виду професійної діяльності на фондовому ринку, а також уточнення

та уніфікацію зазначеного переліку документів; заборону передачі ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку третім особам, а також юридичним особам, які утворилися внаслідок припинення такого учасника; передбачення уніфікації строку видачі ліцензії на провадження певного виду професійної діяльності на фондовому ринку чи відмови у видачі такої ліцензії; удосконалення процедури проведення державної реєстрації припинення юридичних осіб - професійних учасників фондового ринку та емітентів.

Проект Закону України «**Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів**» від 15.05.2013 № 2013а, в свою чергу, розроблено з метою запровадження механізму подання позову учасником акціонерного товариства до господарського суду в інтересах товариства у випадку нанесення посадовою особою АТ своїми діями збитків такому товариству, а також встановлення права учасникам господарського товариства звернутися до суду у справах

Віталій Бурдак, адвокат Правової групи «Павленко і Побережнюк»

Діяльність Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2013 рік у сфері розвитку та удосконалення облігаційного інструментарію можна назвати певною мірою «проривом». У минулому році Комісія розробила Положення про порядок здійснення емісії облігацій підприємств, облігацій міжнародних фінансових організацій та їх обігу № 2998. Це положення відповідає сучасним вимогам ринку та досить ретельно регулює порядок здійснення емісії, обігу іменних облігацій підприємств, облігацій міжнародних фінансових організацій, реєстрації в Комісії випуску облігацій підприємств та проспекту їх емісії, облігацій міжнародних фінансових організацій та проспекту їх емісії, змін до проспекту емісії облігацій, звіту про результати розміщення облігацій, надання до регулятора звіту про наслідки погашення та скасування реєстрації випуску цих облігацій.

Однак, найголовнішим здобутком НКЦПФР у 2013 році в сфері розвитку та удосконалення облігаційного інструментарію, вважаю, є підготовка Проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо емісії цінних паперів» № 2072, який в даний час пройшов у Верховній Раді України перше читання.

Положення даного Проекту Закону визначають поняття «корпоративних облігацій», їх видів (біржових, інфраструктурних, концесійних), а також вводять нову інституцію – загальні збори власників корпоративних облігацій у правовідносинах, що виникають між власником облігацій та емітентом облігацій. Також положення Проекту Закону регулюють дії емітента та власників корпоративних облігацій у випадку дефолту, реструктуризації боргу тощо.

Підводячи підсумок, можна сказати, що Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку у 2013 році досить плідно працювала над розвитком, розширенням та удосконаленням облігаційного інструментарію.

про відшкодування збитків, завданих посадовою особою цього товариства.

Що ж стосується Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кваліфікованих інвесторів в цінні папери» від 14.10.2013 № 3423, то ним визначається поняття «кваліфікований інвестор в цінні папери», передбачається впровадження механізму розміщення цінних паперів серед кваліфікованих інвесторів на фондовому ринку України, а також адаптація національного законодавства в сфері фондового ринку до норм європейського законодавства. Цей документ забезпечить законодавче врегулювання механізму набуття статусу кваліфікованого інвестора в цінні папери, а також встановлення обмеження на здійснення розміщення та обігу цінних паперів, які віднесені до ризикових відповідно до критеріїв ризикованості, серед некваліфікованих інвесторів з метою їх захисту.

Проектом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах) від 17.10.2013 № 3441 передбачено підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах шляхом удосконалення механізму визначення ринкової вартості емісійних цінних паперів, а також йде мова про запровадження механізму зобов'язання власника пакету акцій акціонерного товариства у розмірі більш ніж 75 відсотків простих акцій запропонувати всім акціонерам цього товариства придбати у них прості акції. Також прописується норма щодо можливості прийняття загальними зборами акціонерного товариства

рішення про право запровадження механізму обов'язкового продажу акцій акціонерами на вимогу акціонера – власника 95 відсотків акцій товариства тощо.

Також варто зазначити, що протягом 2013 року Комісією було розроблено наступні законопроекти:

- *Проект Закону України «Про систему гарантування інвестицій фізичних осіб на фондовому ринку»*, що передбачає впровадження механізму здійснення компенсаційних виплат інвесторам – фізичним особам, які втратили свої кошти та / або цінні папери внаслідок настання недоступності інвестицій, переданих торговцям цінними паперами, що отримали ліцензію на право провадження діяльності з управління цінними паперами, та компаніям з управління активами, в управлінні яких знаходяться інститути спільного інвестування;
- *Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення механізмів забезпечення фінансових активів»*, який передбачає впровадження механізму емісії спеціалізованою фінансовою установою облігацій, виконання зобов'язань за якими забезпечуватиметься активами, сформованими за результатами укладення договорів сек'юритизації, застосування процедури переведення зобов'язань акціонерного товариства в акції та чіткого розмежування активів професійних учасників фондового ринку та їх клієнтів для недопущення звернення стяг-

нень на активи одного за зобов'язаннями іншого;

- *Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо передачі особою, призначеною (обраною) на посаду, належних їй корпоративних прав в управління іншій особі».* В цьому документі йдеться про впровадження

механізму передачі особою, призначеною (обраною) на посаду, належних їй корпоративних прав в управління іншій особі та створення додаткових правових механізмів запобігання і протидії корупції серед осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Розвиток нормотворчої діяльності про цінні папери, фондовий ринок та акціонерні товариства

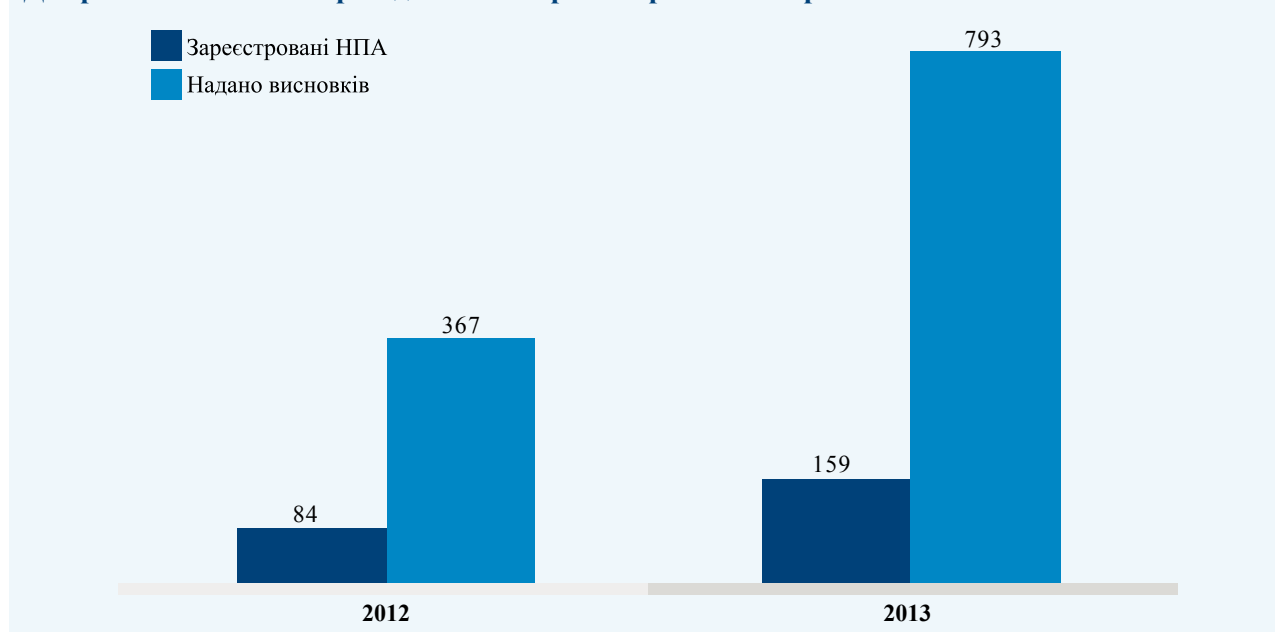
У 2013 році Комісія розробила та зареєструвала в Міністерстві юстиції України **159** нормативно-правових актів. Це на 75 актів більше, ніж у 2012 році, коли їх кількість становила 84. Варто зауважити, що значна частина нормативно-правових актів була розроблена у зв'язку з прийняттям законів України «Про депозитарну систему України» та «Про інститути спільного інвестування».

Варто відзначити, що у 2013 року порядок підготовки та подання до Міністерства юстиції України нормативно-правових актів, які розробляються державними органами, зазнав значних змін. Один із основоположних документів — Порядок подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Мін'юсту та проведення їх державної реєстрації відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 15 травня 2013 р. № 883/5 — був викладений у новій редакції. А перед тим, у лютому 2013 року, набрав чинності Порядок проведення органами виконавчої вла-

ди антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30.01.2013 № 61. Відповідно до вимог цього документа, Комісія у 2013 році мала проводити таку експертизу нормативно-правових актів та проектів законів, які подавала на погодження до Міністерства юстиції України. Також задля вдосконалення порядку проведення антидискримінаційної експертизи в НКЦПФР був розроблений Наказ Голови Комісії від 13.02.2013 № 93 «Про проведення антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів».

За результатами опрацювання проектів нормативно-правових актів у 2013 році Комісія підготувала **416** висновків про проведення юридичної експертизи та **377** висновків про проведення антидискримінаційної експертизи, що в загальному підсумку становить **793** висновки (діаграма 1).

Діаграма 1. Кількість проведених експертиз нормативно-правових актів

Станом на 31.12.2013 року було опрацьовано та проведено експертизи на наявність нових норм

законодавства 2877 рішень Комісії (у 2012 році — 1589 рішень), які не носять нормативно-правового

характеру та не підлягали державній реєстрації в Міністерстві юстиції України.

Наостанок варто підкреслити, що протягом 2012 - 2013 років порушень з боку НКЦПФР зако-

нодавства про державну реєстрацію нормативно-правових актів працівниками Міністерства юстиції України не виявлено.

Державне регулювання ринку цінних паперів

Державне регулювання ринку цінних паперів передбачає здійснення комплексних заходів щодо впорядкування, контролю, нагляду за ринком цінних паперів та запобігання зловживанням і порушенням у цій сфері. Метою роботи НКЦПФР у напрямі державного регулювання є узгодження інтересів усіх суб'єктів фондового ринку. У цьо-

му процесі реалізуються різні підходи до регулювання професійних учасників фондового ринку, інституційних інвесторів та емітентів цінних паперів, але при цьому забезпечуються рівні права, максимальна прозорість ринку та однаковий доступ до ринку усіх його суб'єктів.

Регулювання діяльності емітентів цінних паперів

Основними завданнями Комісії в частині регулювання діяльності емітентів цінних паперів є:

- реєстрація усіх випусків акцій, облігацій підприємств, облігацій внутрішньої місцевої позики, фінансових інструментів ринку цінних паперів, похідних;
- встановлення вимог та стандартів щодо таких випусків та здійснення контролю за дотриманням емітентами порядку реєстрації таких випусків;
- розробка нормативних документів щодо емісійної діяльності учасників ринку;
- ведення загального реєстру випусків цінних паперів;
- сприяння адаптації національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів;
- узагальнення практики застосування законодавства України з питань емісії та обігу цінних паперів в Україні та його покращення;
- сприяння розвитку ринку цінних паперів та похідних (деривативів);
- удосконалення засад корпоративного права.

Оскільки питання покращення інвестиційного і корпоративного іміджу країни потребує комплексного підходу, при НКЦПФР був створений постійно діючий дорадчий орган — Експертна рада з питань корпоративного управління. В межах її компетенції у 2013 році було розглянуто низку важливих питань щодо організації роботи органів акціонерного товариства та корпоративного секретаря, внесення змін до законодавства, шляхів вирішення проблеми «мертвих душ» як наслідку масової приватизації, механізмів спадкування акцій, методології оцінки системи корпоративного управління компаній аудитором та інше.

У той же час, для покращення системи корпоративного управління та підвищення якості діяльності емітентів цінних паперів Комісія у 2013 році підготувала та прийняла низку нормативно-правових актів. Серед них:

- *Порядок реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, що створюються у процесі приватизації та корпоратизації;*
- *Порядок реєстрації випусків акцій акціонерних товариств, створених до набрання чинності Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок», та переведення таких випусків у систему депозитарного обліку;*
- *Порядок здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення або до яких здійснюється приєднання;*
- *Порядок заміни свідоцтва (свідоцтв) про реєстрацію випуску (випусків) емісійних цінних паперів у зв'язку зі зміною найменування емітента та/або зміною форми існування цінних паперів;*
- *Порядок збільшення (зменшення) статутного капіталу публічного або приватного акціонерного товариства;*
- *Зміни до Порядку реєстрації випуску акцій при зміні розміру статутного капіталу акціонерного товариства;*
- *Порядок анулювання викуплених акціонерним товариством акцій без зміни розміру статутного капіталу;*
- *Порядок організації проведення аукціонів у провадженні у справах про банкрутство та вимог до їх організаторів стосовно майна державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, управління якими здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.*

Дмитро Тарабакін, керуючий директор Dragon Capital

На жаль, минулий рік так і не став роком початку реалізації механізму подвійного лістингу, який міг би хоча б частково компенсувати 50 % падіння об'ємів на «Українській біржі». Пошук компромісу в стінах НБУ затягнувся, а перехід на нову депозитарну систему став об'єктивною перепоною до старту підготовки тестових торгів. На початку 2014 року був створений прецедент допуску цінних паперів компанії «Укрпродукт» з альтернативного ринку акцій Лондонської фондової біржі (AIM). Сподіваємося, що пілотний проект з початку торгів акціями «Миронівського хлібопродукту» успішно стартує вже до літа.

Регулятор також займався удосконаленням порядку реєстрації випуску опціонних сертифікатів та проспекту їх емісії, питання скасування реєстрації випусків акцій, порядку визнання емісії недобросовісною та недійсною, а також порядку емісії облігацій підприємств та їх обігу.

Особливо варто зазначити, що у 2013 році Комісія врегулювала довгоочікуване питання щодо порядку надання дозволу на розміщення

та обіг цінних паперів українських емітентів за межами України та затвердила перелік іноземних фондових бірж, на яких мають бути допущені до обігу цінні папери іноземних емітентів, що мають намір отримати допуск до обігу цінних паперів на території України. Крім того, регулятор у 2013 році вирішив питання удосконалення системи розкриття інформації емітентами цінних паперів.

Бухгалтерський облік та аудит на ринку цінних паперів

Основним завданням бухгалтерського обліку, як відомо, є формування повної і достовірної інформації про діяльність підприємства. Звітність є одним із важливих елементів методу бухгалтерського обліку і являє собою систему показників, що характеризують фінансовий і майновий стан підприємства та результати його діяльності.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», публічні акціонерні товариства, банки, страховики, а також підприємства, які провадять господарську діяльність, починаючи з 2012 року, складають фінансову звітність за Міжнародними стандартами. Професійні учасники фондового ринку, в свою чергу, почали розкривати інформацію про свою діяльність за Міжнародними стандартами фінансової звітності з 1 січня 2013 року. Відзначимо, що упорядкування фінансових звітів відповідно до міжнародних норм сприятиме розвитку ринку капіталу, залученню інвестицій, інтеграції економіки України у світову фінансову спільноту.

З метою розробки та здійснення комплексних заходів з питань бухгалтерського обліку, аудиту та внутрішнього контролю в системі корпоративних відносин, а також створення передумов для впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності на фондовому ринку України протягом 2013 року Консультаційною радою з бухгалтерського обліку та аудиту на ринку цінних паперів при НКЦПФР була проведена важлива та значна робота, результатом якої є прийняття Комісією низки нормативно-правових актів.

Протягом минулого року Комісією було прийнято ряд рішень щодо запровадження ефективних та результативних механізмів з

питань бухгалтерського обліку, аудиту та внутрішнього контролю, а саме:

- рішення Комісії від 12.02.2013 № 160 «Про затвердження Вимог до аудиторського висновку, що подається до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку при отриманні ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11.03.2013 за № 86/22918;

- рішення Комісії від 11.06.2013 № 991 «Про затвердження Вимог до аудиторського висновку, що подається до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку при розкритті інформації про результати діяльності інститутів спільного інвестування (пайових та корпоративних інвестиційних фондів) та компанії з управління активами», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.07.2013 за № 1119/23651;

- рішення Комісії від 16.07.2013 № 1247 «Про затвердження Вимог до аудиторського висновку, що подається до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку при проведенні Центральним депозитарієм щорічного аудиту своєї діяльності», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.08.2013 за № 1321/238531;

- рішення Комісії від 08.10.2013 № 2187 «Про затвердження Вимог до аудиторського висновку, що подається до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку у складі документів для реєстрації випуску, випуску та проспекту емісії окремих видів цінних паперів, звіту про результати розміщення акцій (крім цінних паперів інститутів спільного інвестування)», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29.10.2013 за № 827/24359.

Крім того, рішенням Комісії від 16.07.2013 № 1248 «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 24.09.2013 за № 1644/24176, внесено зміни до Положення про порядок навчання та атестації фахівців з питань фондового ринку, зокрема, встановлено вимоги щодо проходження навчання за відповідною програмою керівником та працівниками аудиторської фірми, які безпосередньо братимуть участь у проведенні аудиторських перевірок професійних учасників ринку цінних паперів.

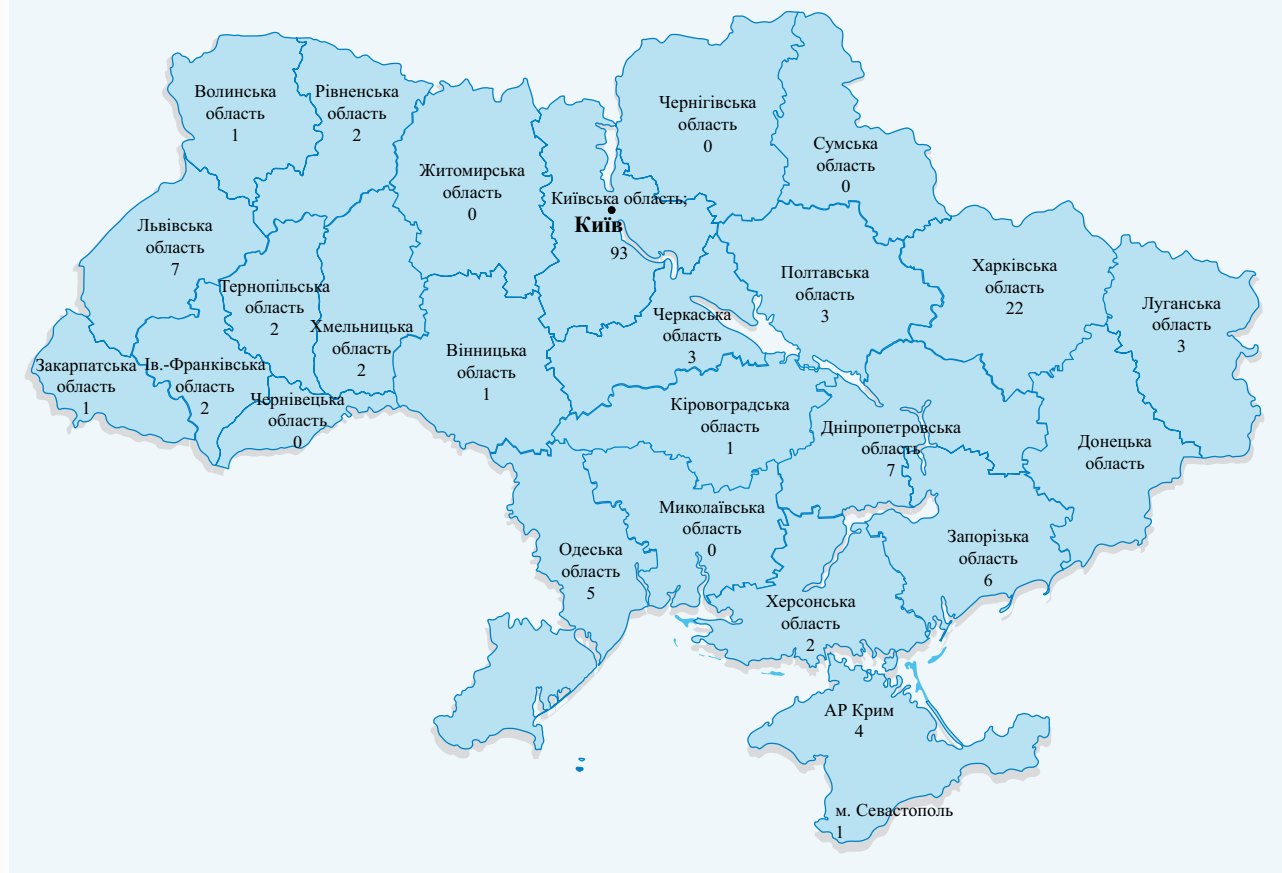
До того ж, для забезпечення єдиного підходу до особливостей бухгалтерського обліку операцій інститутів спільного інвестування у 2013 році було прийнято рішення Комісії від 26.11.2013 № 2669 «Про затвердження Положення про особливості бухгалтерського обліку операцій інститутів спільного інвестування», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19.12.2013 за № 2156/24688, яким визначено особливості оцінки активів інститутів спільного інвестування, уточнено норму щодо особливостей бухгалтерського обліку діяль-

ності компанії з управління активами у випадку заснування нею пайового інвестиційного фонду.

Серед повноважень НКЦПФР також є ведення Реєстру аудиторських фірм, які можуть проводити аудиторські перевірки професійних учасників ринку цінних паперів, що здійснюється відповідно до рішення Комісії від 25.10.2012 № 1519 «Про затвердження Порядку ведення реєстру аудиторських фірм, які можуть проводити аудиторські перевірки професійних учасників ринку цінних паперів», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28.12.2012 за № 2213/22525. Цей реєстр є відкритим; його розміщено на сайті Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України, в єдиному масиві інформації про ринок цінних паперів (<http://www.smida.gov.ua/>).

Що стосується деякої статистичної інформації, то протягом 2013 року Комісією було видано 183 свідоцтва про внесення до реєстру аудиторських фірм, які можуть проводити аудиторські перевірки професійних учасників ринку цінних паперів. Найбільша кількість аудиторських фірм, які отримали такі свідоцтва, зосереджена в місті Києві та Київській області (мал.5).

Мал. 5. Розподіл аудиторських фірм за регіонами

Об'єднання професійних учасників фондового ринку (ОПУ) та саморегулівні організації професійних учасників фондового ринку (СРО)

Важливою умовою успішного функціонування фондового ринку є досконала система його регулювання, яка охоплює всіх учасників фондового ринку і забезпечує здійснення ними своєї діяльності відповідно до встановлених правил. Згідно із Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» регулювання фондового ринку здійснюють держава та саморегулівні організації.

Метою діяльності СРО є посилення дієвості саморегулювання, упорядкованості на фондовому ринку, дисциплінованості учасників ринку цінних паперів та захист інтересів їхніх членів.

Основними завданнями, які ставлять перед собою СРО, залишаються:

- розроблення і затвердження обов'язкових для виконання членами СРО стандартів провадження відповідного виду професійної діяльності на фондовому ринку, за винятком тих стандартів, які безпосередньо встановлені законом, та здійснення контролю за їх дотриманням членами організації;
- сприяння здійсненню професійної діяльності членами СРО на фондовому ринку;
- впровадження норм професійної етики у практичній діяльності учасників об'єднання;
- розроблення і затвердження методичних рекомендацій щодо провадження відповідного виду професійної діяльності на фондовому ринку;
- розроблення та здійснення заходів щодо захисту прав членів СРО;
- розроблення заходів, спрямованих на запобігання порушенням членами СРО норм законодавства та внутрішніх документів, у тому числі, при припиненні ними своєї професійної діяльності;
- розгляд скарг членів СРО щодо порушення вимог чинного законодавства професійними учасниками фондового ринку;
- впровадження ефективних механізмів розв'язання проблемних моментів, пов'язаних зі професійною діяльністю учасників об'єднання.

На кінець 2013 року в Україні здійснювали діяльність три СРО та сім ОПУ.

Саморегулівні організації:

- Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв (за видом професійної діяльності — депозитарна діяльність);
- Українська асоціація інвестиційного бізнесу (за видом професійної діяльності — діяльність з управління активами інституційних інвесторів);
- Асоціація «Українські фондові торговці» (за видом професійної діяльності — діяльність з торгівлі цінними паперами).

Об'єднання професійних учасників фондового ринку:

- Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв (за видом професійної діяльності — депозитарна діяльність);
- Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв (за видом професійної діяльності — діяльність з торгівлі цінними паперами);
- Українська асоціація інвестиційного бізнесу (за видом професійної діяльності — діяльність з управління активами інституційних інвесторів);
- Асоціація «Українські фондові торговці» (за видом професійної діяльності — діяльність з торгівлі цінними паперами);
- Асоціація «Українські фондові торговці» (за видом професійної діяльності — депозитарна діяльність);
- Асоціація «Фондове партнерство» (за видом професійної діяльності — депозитарна діяльність);
- Асоціація «Фондове партнерство» (за видом професійної діяльності — діяльність з торгівлі цінними паперами).

Враховуючи вимоги, яких потребує фондовий ринок, протягом останніх років Комісією проводиться послідовна робота щодо встановлення єдиного підходу до створення та функціонування ОПУ та СРО, зокрема, створення уніфікованої правової бази за кожним видом професійної діяльності на ринку цінних паперів, спрямованої на забезпечення стабільності ринку та безпеки діяльності на ньому як для професійних учасників, так і для інвесторів, посилення контролю за дотриманням учасниками фондового ринку регуляторних вимог, уніфікованих правил та стандартів, а також підвищення дієвості саморегулювання та покращення взаємодії з державними органами.

Відповідно до Закону України «Про цінні папери і фондовий ринок» Комісія може делегувати повноваження СРО з регулювання на ринку цінних паперів, що визначені цим законом в установленому нею порядку та за заявою цієї СРО. Так, з метою запровадження єдиного підходу до цієї процедури делегування повноважень Комісією прийнято рішення від 26.11.2013 № 2670 «Про затвердження Порядку розгляду заяв саморегулівних організацій професійних учасників фондового ринку про делегування повноважень саморегулівним організаціям професійних учасників фондового ринку та прийняття рішення», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.01.2014 № 170/24947.

Для удосконалення системи подання електронної звітності до регулятора у 2013 році також було прийнято рішення Комісії від 06.08.2013 № 1407 «Про затвердження Положення про порядок складання та подання інформації щодо діяльності саморегулювальних організацій та об'єднань професійних учасників фондового ринку до На-

ціональної комісії з цінних паперів та фондового ринку», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.08.2013 № 1481/24013, що, зокрема, визначає склад, строки та порядок подання СРО та ОПУ до Комісії інформації у вигляді XML-файлів щодо своєї діяльності на фондовому ринку.

Регулювання та контроль за професійною діяльністю на фондовому ринку

Інфраструктура фондового ринку представлена значною кількістю професійних учасників фондового ринку. Так, на кінець 2013 року діяльність на фондовому ринку України здійснювало **1 234** професійних учасників. Кількість професійних учасників фондового ринку поступово зменшується, що пов'язано, перш за все, з виконанням вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення вимог до статутного капіталу професійних учас-

ників фондового ринку». Окрім того, у зв'язку із набуттям чинності Законом України «Про депозитарну систему України» з жовтня 2013 року перестали існувати такі професійні учасники фондового ринку, як зберігачі цінних паперів, реєстратори власників іменних цінних паперів та депозитарії. Таким чином, з'явилися нові професійні учасники — депозитарні установи та Центральний депозитарій цінних паперів (див. **таблицю 41**).

Таблиця 41. Динаміка кількості виданих ліцензій за видами професійної діяльності на фондовому ринку

Професійні учасники	Станом на 31.12.2009	Станом на 31.12.2010	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012	Станом на 31.12.2013
Торговці цінними паперами	737	763	733	647	554
Зберігачі	297	372	384	369	-
Реєстратори	367	297	188	134	-
Депозитарні установи	-	-	-	-	319
Компанії з управління активами	389	361	360	358	349
Депозитарій	3	2	2	2	1
Клірингові депозитарії	3	2	2	2	-
Особи, що провадять клірингову діяльність	-	-	-	-	1
Фондові біржі	10	10	10	10	10
Усього	1806	1807	1679	1522	1234

Серед основних завдань Комісії протягом 2013 року була актуалізація ліцензійних умов, що обумовлено приведенням нормативної бази НКЦПФР у відповідність до вимог чинного законодавства та змін, що відбулись у ньому. Комісія оптимізувала та удосконалила окремі норми, що регулюють умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку, а також уточнила деякі аспекти процедурних питань. Так, оновлені ліцензійні вимоги сприятимуть становленню прозорого, ліквідного та конкурентного фондового ринку, на якому будуть провадити діяльність тільки висококваліфіковані та добросовісні професійні учасники.

Протягом 2013 року Комісією було прийнято низку рішень щодо вдосконалення ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку, а саме:

- рішення Комісії від 14.05.2013 № 814 «Про затвердження Ліцензійних умов

провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) — депозитарної діяльності», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 01.06.2013 за № 853/23385;

- рішення Комісії від 14.05.2013 № 815 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) — депозитарної діяльності, а саме діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 01.06.2013 за № 861/23393;
- рішення Комісії від 14.05.2013 № 816 «Про затвердження Порядку зупинення дії та анулювання ліцензії на окремі види професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів)», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України

- 01.06. 2013 за № 862/23394;
- рішення Комісії від 14.05.2013 № 817 «Про затвердження Порядку та умов видачі ліцензії на впровадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів), переоформлення ліцензії, видачі дублікату та копії ліцензії», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 01.06.2013 за № 854/23386;
 - рішення Комісії від 14.05.2013 № 818 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 01.06.2013 за № 856/23388;
 - рішення Комісії від 14.05.2013 № 819 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з торгівлі цінними паперами», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 01.06.2013 за № 857/23389;
 - рішення Комісії від 14.05.2013 № 820 «Про затвердження змін до Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів – діяльності з управління іпотечним покриттям», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 01.06.2013 за № 860/23392;
 - рішення Комісії від 21.05.2013 № 862 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – депозитарної діяльності депозитарними установами та клірингової діяльності», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 06.06.2013 за № 897/23429;
 - рішення Комісії від 23.07.2013 № 1281 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами), яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12.09.2013 за № 1576/24108.

Регулювання діяльності торговців цінними паперами та фондових бірж

Загальна кількість торговців цінними паперами станом на кінець 2013 року зменшилась у порівнянні з даними на кінець 2012 року на 93 професійних учасники та становила **554**. Це обумовлено більш ретельним підходом Комісії до кожного торговця, до процедури видачі їм ліцензій та підвищенням вимог регулятора до профучасників. Так, у 2013 році регулятором було видано таку кількість ліцензій на здійснення певних видів професійної діяльності на ринку цінних паперів, а саме:

- за напрямом брокерської діяльності – 54;
- за напрямом дилерської діяльності – 50;
- за напрямом андеррайтингу – 18;

- за напрямом діяльності з управління цінними паперами – 15.

Кількість переоформлених у 2012 році ліцензій на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку за напрямками становила:

- брокерська діяльність – 57;
- дилерська діяльність – 51;
- андеррайтинг – 14;
- діяльність з управління цінними паперами – 7.

Для порівняння ці дані відображені в **таблиці 42**.

Таблиця 42. Кількість виданих та переоформлених ліцензій торговцям цінними паперами протягом 2013 року

Діяльність Комісії у напрямі ліцензування	Напрями діяльності з торгівлі цінними паперами				
	Брокерська діяльність	Дилерська діяльність	Андеррайтинг	Діяльність з управління цінними паперами	Всього
Видано ліцензій	54	50	18	15	137
Переоформлено ліцензій	57	51	14	7	129

На кінець 2013 року на вітчизняному ринку цінних паперів функціонувало 10 фондових бірж:

- «Київська міжнародна фондова біржа»;
- «Придніпровська фондова біржа»;
- «Українська міжбанківська валютна біржа»;
- «Українська міжнародна фондова біржа»;

- «Українська фондова біржа»;
- «Східно-Європейська фондова біржа»;
- «Українська біржа»;
- «Фондова біржа «ІННЕКС»;
- «Фондова біржа «ПФТС»;
- «Фондова біржа «Перспектива».

Олег Ткаченко, Голова Правління «Української біржі»

Без сумніву, найбільш відчутною та важливою інфраструктурною зміною на фондовому ринку України стала реформа депозитарної системи. Впровадження інституції Центрального депозитарію сприятиме консолідації посттрейдингової інфраструктури в Україні та забезпечить інтеграцію національного ринку цінних паперів до міжнародних централізованих систем обліку прав власності на цінні папери. Зазначене особливо актуальне у контексті регулювання процедури допуску цінних паперів іноземних емітентів з активами в Україні до обігу на вітчизняних фондових біржах та подвійного лістингу українських емітентів за межами України. Депозитарна реформа також дозволила спростити механізм розрахунків з державними облігаціями, що уможливило доступ фізичних осіб до торгів гривневими та валютними облігаціями.

Незважаючи на розвиненість цього сегмента ринку, Комісія ставила перед собою завдання із вдосконалення та модернізації діяльності бірж, а також стимулювання зростання ліквідності національного фондового ринку. Так, з цією метою регулятором були прийняті рішення Комісії від 13.08.2013 № 1465 «Про затвердження Змін до Положення про функціонування фондових бірж», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 04.09.2013 за № 1525/24057, та Рішення Комісії від 13.08.2013 № 1466 «Про затвердження Порядку визначення біржового курсу цінного папера», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 04.09.2013 за № 1522/24054.

Окрім того, регулятор зробив черговий крок для появи на ринку облігацій міжнародних фінансових організацій (МФО) інструменту, цікавого як для самих організацій, так і для вітчизняних інвесторів, прийнявши рішення Комісії від 05.11.2013 № 2516 «Про затвердження Положення про конкурс із визначення фондових бірж, на яких може здійснюватися публічне розміщення облігацій міжнародних фінансових організацій», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 26.11.2013 за № 2017/24549. Так, документом передбачено підстави для проведення конкурсу з визначення фондових бірж, на яких може здійснюватися публічне розміщення облігацій міжнародних фінансових організацій, створення та склад конкурсної комісії, порядок та умови участі в конкурсі, порядок проведення конкурсу, порядок ведення переліку фондових бірж, на яких може здійснюватися публічне розміщення облігацій міжнародних фінансових організацій, а також визначається порядок розгляду спорів.

Важливим залишалось питання щодо удосконалення системи подання звітності до Комісії та розміщення інформації в загальнодоступній базі

даних НКЦПФР. У зв'язку з цим було прийнято рішення Комісії від 06.08.2013 № 1408 «Про внесення змін до Положення про порядок складання та подання адміністративних даних щодо діяльності торговців цінними паперами до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.08.2013 за № 1480/24012, рішення Комісії від 13.08.2013 № 1467 «Про внесення змін до Положення про порядок складання адміністративних даних щодо здійснення діяльності організаторами торгівлі, оприлюднення інформації та подання відповідних документів до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 04.11.2013 за № 1527/24059, та рішення Комісії від 05.02.2013 № 131 «Про порядок подання та розміщення інформації в загальнодоступній інформаційній базі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів торговцями цінними паперами та фондовими біржами», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26.02.2013 за № 320/22852.

Також у 2013 році тривала робота з удосконалення вимог до професійних учасників фондового ринку та регулювання професійної діяльності торговцями цінними паперами. Так, Комісія прийняла рішення Комісії від 28.05.2013 № 895 «Про затвердження Змін до Правил (умов) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 17.06.2013 за № 981/23513, та рішення Комісії від 19.03.2013 № 366 «Про внесення змін до Типового договору андеррайтингу», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 10.04.2013 за № 581/23113.

Регулювання депозитарної та клірингової діяльності

У зв'язку з прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про депозитарну систему України» від 6 липня 2012 року № 5178-VI, який набрав чинності 12 жовтня 2013 року, про-

тягом минулого року регулятором здійснювалися заходи щодо забезпечення проведення реформи депозитарної системи України, метою якої було створення централізованої, прозорої та ефектив-

Сергій Румпа, Голова Правління НДУ

Закон України «Про депозитарну систему» змінив інфраструктуру депозитарної системи, розділивши її на облікову та розрахункову складові, було введено поняття Центрального депозитарію, Розрахункового центру, депозитарних установ.

Для Національного депозитарію України стало за честь отримати статус Центрального депозитарію України. Ми, керуючись нашим досвідом і досвідом провідних депозитаріїв світу, створюємо свою історію, націлюючись на вдосконалення якості наших послуг. НКЦПФР зіграла величезну роль у проведенні депозитарної реформи і завдяки прогресивному та комплексному баченню сприяла успішному впровадженню нововведень у депозитарній системі. Поки рано говорити про результати реформи, так як вона ще в процесі. Однак можна сміливо стверджувати, що реформа спрямована на захист інтересів інвесторів, на підвищення інвестиційної привабливості України, на поліпшення взаємодії інфраструктурних елементів депозитарної системи та фондового ринку в цілому. Однозначно, ми рухаємося в правильному напрямку.

ної системи обліку прав власності на цінні папери, клірингу та розрахунків за правочинами щодо цінних паперів. Тож, починаючи з жовтня 2013 року, Комісією забезпечено функціонування нової моделі депозитарної системи, а також проведення клірингу та розрахунків відповідно до вимог чинного законодавства про депозитарну систему.

З метою реалізації реформи депозитарної системи Комісією у 2013 році було розроблено та прийнято 33 нормативно-правових акти та здійснено ряд заходів, необхідних для забезпечення функціонування учасників депозитарної системи відповідно до нових правил.

Так, згідно із Законом України «Про депозитарну систему України» в державі на базі ПАТ «Національний депозитарій України» створено єдиний Центральний депозитарій цінних паперів, що почав функціонувати з моменту реєстрації регулятором Правил установи, затверджених рішенням Комісії від 01.10.2013 № 2092. Також ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» отримав на необмежений строк дії ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку, а саме клірингової діяльності від 03.10.2013 серії АЕ № 263463.

Трансформація депозитарної системи в Україні забезпечила функціонування 319 депозитарних установ, які вже здійснюють зберігання та облік емісійних цінних паперів, розрахунки по операціях з ними, а також облік прав власності на цінні папери.

Для врегулювання питання щодо визначення порядку провадження депозитарної діяльності Центральним депозитарієм цінних паперів та депозитарними установами Комісією було прийнято низку рішень:

- рішення Комісії від 26.03.2013 № 430 «Про затвердження Порядку передачі цінних паперів на депозитарне обслуговування до Центрального депозитарію цінних паперів», що було зареєстровано в Мі-

ністерстві юстиції України 05.04.2013 за № 561/23093;

- рішення Комісії від 18.04.2013 № 729 «Про затвердження Порядку передачі інформації, що міститься у системі реєстру власників іменних цінних паперів, до системи депозитарного обліку», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.04.2013 за № 704/23236;
- рішення Комісії від 16.04.2013 № 598 «Про затвердження Порядку призначення довіреної особи, якій передається право брати участь у голосуванні за акціями Центрального депозитарію цінних паперів», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 08.05.2013 за № 712/23244;
- рішення Комісії від 23.04.2013 № 735 «Про затвердження Положення про провадження депозитарної діяльності», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.06.2013 за № 1084/23616;
- рішення Комісії від 30.05.2013 № 932 «Про затвердження Положення про порядок дематеріалізації іменних цінних паперів», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19.06.2013 за № 1039/23571;
- рішення Комісії від 20.06.2013 № 1106 «Про затвердження Положення про діяльність депозитарних установ щодо зберігання активів інституційних інвесторів», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17.07.2013 за № 1199/23731;
- рішення Комісії від 20.06.2013 № 1100 «Про врегулювання питання обслуговування операцій з цінними паперами українських емітентів, які розміщені та/або знаходяться в обігу за межами України», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12.07.2013 за № 1176/23708;
- рішення Комісії від 17.09.2013 № 1842 «Про внесення змін до рішення Національ-

Дмитро Чугаєвський, Голова Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках

Внаслідок здійснення депозитарної реформи вибудовано нову архітектуру фондового ринку. В Україні з'явилися Центральний депозитарій та клірингова установа – Розрахунковий центр, який виконує в тому числі і функцію центрального контрагента, що забезпечує 100 % гарантування учасникам клірингу отримання активів за укладеними угодами.

Позитивною тенденцією є можливість учасників через Розрахунковий центр, за умови участі в тій чи іншій біржі, здійснювати блокування цінних паперів для укладання угод чи грошових коштів, незалежно від того, під яку біржу вони заблоковані. Через клірингову систему учасник може подати заявку, розмежувати свій пул грошових коштів, чи пул цінних паперів під конкретну біржу, або під декілька бірж, обравши для себе по інструменту цікавіші торги. Це досить вагома перевага, адже вона дає можливість більше заробити, маючи автоматичний доступ до декількох бірж і швидко оперувати з ними.

В результаті реформування фондового ринку закладено основу для його подальшого розвитку. По-перше, забезпечення учасникам фондового ринку можливості здійснювати часткове переддепонування активів на момент укладання угод з можливістю розрахунків, відмінною від T0, тобто T+1, T+2, T+3. По-друге, здійснення розрахунків за участю центрального контрагента, щоб Розрахунковий центр гарантував виконання угоди з частковим переддепонуванням, та виконання цих угод, наприклад, наступного дня.

ної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26.03.2013 № 430 «Про затвердження Порядку передачі цінних паперів на депозитарне обслуговування до Центрального депозитарію цінних паперів», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.09.2013 за № 1676/24208;

- рішення Комісії від 17.09.2013 № 1843 «Про внесення змін до рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 18.04.2013 № 729 «Про затвердження Порядку передачі інформації, що міститься у системі реєстру власників іменних цінних паперів, до системи депозитарного обліку», що було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.09.2013 за № 1677/24209.

Зокрема, для врегулювання питань щодо провадження клірингової діяльності на ринку цінних паперів, відповідно до вимог законів України «Про цінні папери та фондовий ринок» та «Про депозитарну систему України», було прийнято рішення Комісії від 26.03.2013 № 429 «Про затвердження Положення про клірингову діяльність», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.04.2013 за № 562/23094.

Протягом 2013 року Комісією проводилася робота, спрямована на вдосконалення процесів функціонування депозитарної системи, взаємодії між її учасниками з метою забезпечення проведення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів, у результаті якої рішеннями Комісії було затверджено:

- вимоги до депозитарного договору між депозитарною установою і Центральним депозитарієм цінних паперів;

- вимоги до договору про кореспондентські відносини;
- вимоги до договору про обслуговування рахунка в цінних паперах;
- вимоги до договору про обслуговування випусків цінних паперів між емітентом і Центральним депозитарієм;
- вимоги до договору про надання реєстру;
- вимоги до договору про проведення розрахунків у цінних паперах за результатами клірингу;
- вимоги до договору про проведення грошових розрахунків за результатами клірингу;
- вимоги до договору про обслуговування клірингової установи та договору про обслуговування Розрахункового центру;
- вимоги до договору про кліринг та розрахунки за правочинами щодо цінних паперів (про надання клірингових послуг).

Доклав зусиль у 2013 році регулятор і до забезпечення звітування депозитарними установами і Центральним депозитарієм цінних паперів про результати своєї діяльності та розміщення інформації в загальнодоступній базі даних НКЦПФР. Зокрема, Комісією прийнято три рішення щодо цього аспекту: від 28.05.2013 № 894 «Про затвердження Положення про порядок звітування Центральним депозитарієм цінних паперів до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17.06.2013 за № 975/23507; від 04.06.2013 № 951 «Про затвердження Порядку оприлюднення Центральним депозитарієм інформації про результати своєї діяльності та структуру власності», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25.06.2013 за № 1060/23592, та від 11.06.2013 № 92 «Про затвердження Поло-

Ігор Селецький, Голова правління Фондової біржі «ПФТС»

Жодних сумнівів, найважливішою подією 2013 року була депозитарна реформа. Вперше в історії вітчизняного фондового ринку відбулись масштабні зміни системи обліку прав власності на цінні папери та розрахунку угод з ними. Фактично весь минулий рік був роком підготовки до роботи за новими правилами. Аналізуючи стан речей, і ті процеси, які почали відбуватись на ринку після 13 жовтня, коли вступив в силу закон «Про депозитарну систему України», можна високо оцінити роботу, проведenu Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку щодо нормативного забезпечення функціонування всієї системи. Ті негативні відгуки, які ми чули від деяких учасників ринку, в значній мірі були викликані невдоволенням не стільки якістю реформи, скільки самою суттю реформи. Давати оцінку реформі наразі передчасно. Поки можна констатувати лише те, що дещо подовжився термін розрахунків по операціях з цінними паперами. Сподіваємось, що найближчим часом ця проблема буде усунена.

ження про порядок звітування депозитарними установами до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.07.2013 за № 1126/23658.

Окрім того, з метою визначення особливостей депозитарної та клірингової діяльності Нацбанку Комісією було прийнято рішення від 30.07.2013 № 1331 «Про особливості провадження діяльності Національного банку України як учасника де-

позитарної системи України», яке було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20.08.2013 за № 1431/23963, та рішення Комісії від 01.10.2013 № 2072 «Про затвердження Порядку надання Національним банком України інформації щодо здійснення ним депозитарної діяльності до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку», що було зареєстроване в Міністерстві юстиції України 22.10. 2013 за № 1795/24237.

Регулювання діяльності інституційних інвесторів

Станом на 31.12.2013 на українському фондовому ринку діяльність з управління активами здійснювали **349 професійних учасників**. У той же час, кількість корпоративних та пайових інвестиційних фондів на кінець минулого року становила 2 026, з них: 374 — це корпоративні інвестиційні фонди, а 1 652 — пайові. Для порівняння, на початок року кількість таких інститутів спільного інвестування (ІСІ) становила 1 904, з них: 346 — корпоративні і 1 558 — пайові. Таке збільшення кількісних показників упродовж року свідчить про підвищення довіри та зацікавленості інвесторів у використанні механізмів спільного інвестування. Тенденція до зростання ринку ІСІ, імовірно, збережеться й надалі, оскільки нещодавно прийнятий Закон України «Про інститути спільного інвестування» (№ 5080-VI від 5 липня 2012 року; набрав чинності 1 січня 2014 року) передбачає розширення спектра інвестиційних фондів.

У 2013 році Комісія продовжила роботу над актуалізацією вимог до діяльності компаній з управління активами інституційних інвесторів. Зокрема, були затверджені наступні рішення:

- *Положення про реєстрацію регламенту інститутів спільного інвестування та ведення Єдиного державного реєстру інститутів спільного інвестування;*
- *Положення про особливості здійснення ді-*

яльності з управління активами інституційних інвесторів;

- *Порядок зміни виду інституту спільного інвестування;*
- *Положення про склад та розмір витрат, що відшкодовуються за рахунок активів інституту спільного інвестування;*
- *Положення про вимоги до договору про надання послуг з оцінки вартості нерухомого майна інституту спільного інвестування;*
- *Положення про порядок розміщення, обігу та викупу цінних паперів інституту спільного інвестування;*
- *Положення про порядок конвертації цінних паперів інституту спільного інвестування.*

Крім того, у 2013 році Комісія працювала й над удосконаленням діяльності пайових та корпоративних інвестиційних фондів, зокрема, над порядком реєстрації цінних паперів таких фондів та спрощенням процедури їх ліквідації. Також регулятор удосконалив процедуру розкриття інформації компанією з управління активами (КУА) та особами, що здійснюють управління активами недержавних пенсійних фондів (НПФ), і порядок визначення вартості чистих активів ІСІ та НПФ.

Додамо, що протягом року були розроблені та зареєстровані в Міністерстві юстиції України нормативно-правові акти, необхідні для реалізації

законів України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи»

та «Про внесення змін до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Пруденційний нагляд на фондовому ринку

Впровадження пруденційного нагляду на вітчизняному фондовому ринку має забезпечити прозорість та контролюваність усіх процесів. Крім того, це дієвий інструмент для захисту прав інвесторів.

В межах пруденційного нагляду Комісія може проводити регулярну оцінку загального фінансового стану фінансової установи, результатів діяльності системи та якості управління нею, дотримання обов'язкових нормативів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами. Без перебільшення можна стверджувати, що запровадження пруденційного нагляду на ринку цінних паперів – це важливий крок для створення ефективного та ліквідного фондового ринку в Україні. Розуміючи це, Комісія провела масштабну роботу: здійснила моніторинг пруденційних аспектів діяльності об'єктів нагляду, провела аналіз наявної в регуляторі інформації для визначення пруденційних показників та підготувала необхідну нормативну базу.

У 2013 році Комісія спільно з учасниками ринку продовжила розробку положень та удосконалення окремих норм, що регулюють пруден-

ційний нагляд на фондовому ринку за торговцями цінними паперами, компаніями з управління активами інституційних інвесторів, а також профучасниками, що здійснюють депозитарну діяльність. В результаті було прийнято нормативні документи, які встановлюють порядок здійснення пруденційного нагляду за вище названими учасниками фондового ринку, визначають основні ризики їх діяльності, а також показники, які будуть застосовуватися для їх вимірювання, що дозволить здійснювати контроль за ліквідністю компаній і забезпечить можливість прогнозувати майбутній фінансовий стан на основі аналізу отриманої інформації. Крім того, ухвалені документи передбачають встановлення нормативів, які застосовуватимуться для визначення ступенів ризику.

У 2013 році Комісія пройшла ще один із кількох етапів впровадження пруденційного нагляду на ринку цінних паперів. Робота над розробкою нормативних документів у цьому сегменті триватиме й надалі, а контроль за уникненням системних ризиків профучасників має забезпечити надійність усього ринку в цілому.

Підготовка фахівців з питань фондового ринку

Робота Комісії у напрямі підготовки фахівців з питань фондового ринку складається з встановлення кваліфікаційних вимог до осіб, які ведуть професійну діяльність з цінними паперами, та видачі сертифікатів (або їх анулювання), що дають право здійснювати профдіяльність з цінними паперами в Україні на підприємствах, що мають відповідну ліцензію регулятора.

Навчально-методичний центр Комісії існує на базі Українського інституту розвитку фондового ринку Київського національного економічного університету. При ньому на постійній основі функціонує Рада з питань координації роботи з видання методичних посібників та підручників з питань фондового ринку та корпоративного управління. До складу Ради входять представники Комісії та навчальних закладів, з якими у регулятора укладений договір про співробітництво щодо навчання та атестації фахівців.

Система професійної підготовки фахівців з питань фондового ринку та нагляду за змінами у відомостях стосовно їх трудової діяльності запроваджена в Україні ще з 1996 року. Вона включає в себе навчання, складання кваліфікаційного іспиту та отримання сертифіката.

Підготовка майбутніх фахівців з питань фондового ринку та корпоративного управління проводиться за такими типовими програмами навчання:

- на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів;
- з питань торгівлі цінними паперами;
- з депозитарної діяльності;
- з питань організації торгівлі цінними паперами;
- з управління активами.

Відповідно до даних Комісії, станом на 31.12.2013 навчання з питань фондового ринку пройшло **3 252** особи, атестацію – **2 468** осіб. Крім того, всього видано **39 245** сертифікатів на здійснення професійної діяльності на фондовому ринку (у тому числі протягом 2013 року — **2 510** сертифікатів); продовжено – **10 696** сертифікатів. До бюджету України за реєстрацію документів, поданих на сертифікацію, станом на кінець 2013 року надійшло 5,81 млн грн (у тому числі протягом 2013 року – 1,13 млн грн).

Правозастосування на ринку цінних паперів

Одним із важливих напрямів роботи Комісії є створення сприятливих умов для правового функціонування фондового ринку. Зокрема, це запобігання правопорушенням на ринку цінних паперів, а в разі їх виявлення — спрямування зусиль на оперативне та всебічне розслідування і вжиття заходів для їх недопущення у подальшому.

Протягом 2013 року уповноважені особи Комісії розглянули 9 500 справ про правопорушення на ринку цінних паперів, за результатами чого було накладено 7 439 штрафів на загальну суму 134,33 млн грн. Крім того, винесено 1 519 попереджень, анульовано 63 ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів, а також зупинено дію 1 ліцензії, 2 емітентам зупинено обіг цінних паперів, закрито 476 справ про правопорушення на фондовому ринку.

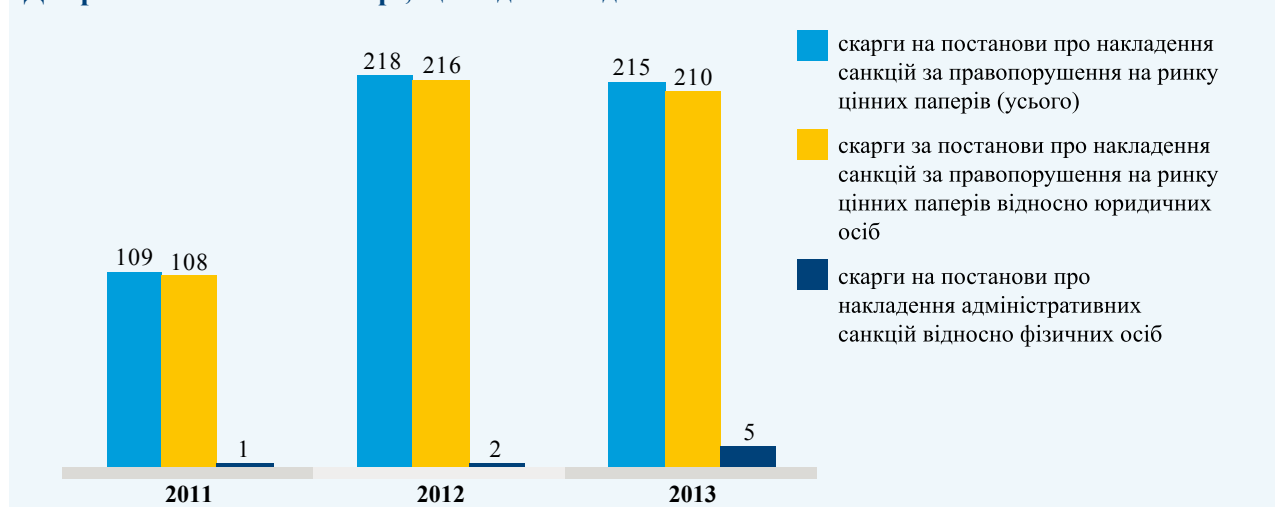
Всього за 2013 рік юридичні та фізичні осо-

би за правопорушення на ринку цінних паперів сплатили до державного бюджету штрафів на загальну суму 5,31 млн грн.

Найбільш типовими порушеннями на ринку цінних паперів залишилися неподання адміністративних даних професійними учасниками фондового ринку, неподання регулярної та особливої інформації емітентами цінних паперів, невиконання розпоряджень про усунення порушень законодавства про цінні папери.

Протягом 2013 року до Комісії надійшло **215** скарг на 234 постанови про накладення санкцій за правопорушення на ринку цінних паперів (218 – у 2012 році; 109 – у 2011 році), з них **5** скарг на постанови про накладення адміністративних стягнень стосовно фізичних осіб (2 – у 2012 році; 1 – у 2011 році) (**діаграма 63**).

Діаграма 63. Кількість скарг, що надійшли до Комісії

За результатами аналізу та розгляду зазначених скарг прийнято такі рішення:

42 рішення Комісії про залишення скарг без задоволення, а постанов про накладення санкцій за правопорушення на ринку цінних паперів – без змін;

4 рішення Комісії про скасування постанов про накладення санкцій за правопорушення на ринку цінних паперів та направлення справ на новий розгляд;

3 рішення Комісії про скасування постанов та закриття справ;

2 рішення Комісії щодо адміністративних справ відносно фізичних осіб, якими залишено постанови без змін, а скарги – без задоволення.

Крім того, було підготовлено та направлено **114** листів про відмову у прийнятті до розгляду

скарг на постанови про накладення санкцій за правопорушення на ринку цінних паперів у зв'язку з невідповідністю вимогам розділу XV Правил розгляду справ про порушення вимог законодавства на ринку цінних паперів та застосування санкцій, затверджених рішенням Комісії від 16.10.2012 № 1470.

Найчастіше листи про відмову у прийнятті до розгляду скарг готувались на підставі пропуску скажниками десятиденного строку на оскарження. У зв'язку із цим Управління правозастосування НКЦПФР ініціювало внесення змін до Правил розгляду справ про порушення вимог законодавства на ринку цінних паперів та застосування санкцій, затверджених рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 16.10.2012 № 1470, в частині збільшення строку

на оскарження постанов про накладення санкцій за правопорушення на ринку цінних паперів.

Протягом 2013 року працівники Комісії взяли участь у 227 засіданнях судів різної юрисдикції. За найбільш резонансними справами, пов'язаними з маніпулюванням на фондовому ринку, суди різних юрисдикцій переважно кількість рішень винесли на користь Комісії.

Також варто зауважити, що з метою удосконалення розгляду справ про порушення вимог за-

конодавства на ринку цінних паперів регулятор прийняв рішення Комісії від 15.10.2013 № 2363 «Про внесення змін до Правил розгляду справ про порушення вимог законодавства на ринку цінних паперів та застосування санкцій», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20.12.2013 № 2166/24698. Це має сприяти більш чіткому виявленню правопорушень на ринку цінних паперів та, найголовніше, протидії їм та їх недопущенню у подальшому.

Контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів

Протягом 2013 року Комісія, виконуючи функцію контролера на ринку цінних паперів, провела 381 перевірку щодо дотримання вимог законодавства емітентами цінних паперів. Планові та позапланові перевірки допомогли виявити 824 порушення, найбільш розповсюдженими серед яких були порушення порядку скликання загальних зборів акціонерних товариств, порушення прав акціонерів на отримання інформації про діяльність товариства.

Одним із заходів контролю, які здійснюються Комісією, є нагляд за реєстрацією акціонерів та проведенням загальних зборів. Регулятор перевіряє, чи були дотримані вимоги законодавства про цінні папери та акціонерні товариства під час реєстрації для участі у загальних зборах, проведенні загальних зборів, голосуванні та підбитті його підсумків за місцем проведення загальних зборів акціонерів тощо. У 2013 року Комісія провела 317 наглядів за реєстрацією акціонерів та проведенням загальних зборів.

Важливим напрямом роботи регулятора протягом 2013 року було виявлення акціонерних товариств, які не привели свою діяльність у відповідність до вимог Закону України «Про акціонерні товариства», не подали регулярну річну інформацію. За результатами проведеної роботи Комісією у відношенні таких товариств у 2013 році було винесено 4 385 рішень щодо зупинення внесення змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів та до системи депозитарного обліку цінних паперів на строк до усунення порушень.

Додамо, що протягом 2013 року Комісією було проведено 313 перевірок щодо професійної діяльності на фондовому ринку, з них 176 перевірок проведено позапланово (95 перевірок — за зверненням державних органів) та 142 — планово.

Комісія також активно стежила за діями учасників торгів та оцінювала їх на предмет наявності ознак маніпулювання цінами фінансових інструментів. Із 11 акціонерних товариств, у відношенні яких була проведена така робота, проти

чотирьох торговців цінними паперами було порушено справи про правопорушення на ринку цінних паперів за вчинення умисних дій, які мають ознаки маніпулювання на фондовому ринку. Крім того, за результатами розгляду звернень стосовно маніпулювання на фондовому ринку у 2013 році в діях чотирьох осіб встановлено наявність ознак маніпулювання цінами на фондовому ринку.

Іншим пріоритетним напрямом діяльності Комісії у 2013 року залишилось питання удосконалення Національної системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Особлива увага була приділена вдосконаленню регуляторної бази у сфері фінансового моніторингу та підвищенню ефективності державного контролю за дотриманням законодавства у цій сфері.

Саме контроль за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу на ринку цінних паперів, який включає в себе проведення перевірок, у тому числі безвізних, та застосування санкцій у разі виявлення порушень, є одним із найефективніших заходів протидії відмиванню або легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Відтак, у 2013 році Комісія провела 190 перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу — професійних учасників ринку цінних паперів, з яких 102 — позапланові та 88 — планових.

Також Комісія реагувала на звернення Держфінмоніторингу України та правоохоронних органів щодо наявності ознак порушень в діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу — професійних учасників ринку цінних паперів. У 2013 році було розглянуто 27 таких звернень щодо 204 суб'єктів, а також проведено 102 позапланові перевірки у зв'язку з невиконанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог щодо усунення порушень законодавства у сфері фінансового моніторингу.

У розрізі видів професійної діяльності на ринку цінних паперів Комісією проведено пере-

вірки наступних суб'єктів первинного фінансового моніторингу:

- 130 торговців цінними паперами (виявлено порушення в діяльності 82 з них);
- 14 торговців цінними паперами, що поєднують діяльність з діяльністю зберігача цінних паперів (виявлено порушення в діяльності 9);
- 45 компаній з управління активами (виявлено порушення в діяльності 25);
- 1 реєстратора (порушень не виявлено).

Найбільше порушень законодавства в сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму виявлено в діяльності торговців цінними паперами.

За результатами перевірок типовими порушення законодавства у сфері фінансового моніторингу, зокрема, є:

- неповідомлення Держфінмоніторингу про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, – 3 % від загальної кількості правопорушень;
- порушення вимог щодо ідентифікації клієнтів – 5 % від загальної кількості правопорушень;
- порушення вимог щодо управління ризиками – 5 % від загальної кількості правопорушень;
- незабезпечення виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, – 7 % від загальної кількості правопорушень;
- порушення вимог щодо проведення аналізу відповідності фінансових операцій, що проводяться клієнтом, наявній інформації про зміст його діяльності та фінансовий стан – 6 % від загальної кількості правопорушень;
- порушення вимог Комісії в частині призначення відповідального працівника за проведення фінансового моніторингу та в частині встановлення Правил та Програм здійснення фінансового моніторингу – 10 % від загальної кількості правопорушень;
- порушення вимог Комісії в частині дотримання Правил здійснення фінансового моніторингу в суб'єкті первинного фінансового моніторингу – 4 % від загальної кількості правопорушень;

- порушення вимог щодо подання Держфінмоніторингу інформації для постановки на облік або неподання відомостей про зміни інформації, яка стала підставою для взяття суб'єкта на облік – 5 % від загальної кількості правопорушень.

Інші 55 % – нетипові порушення, які мають питому вагу менш ніж 3 % від загальної кількості порушень.

З метою підвищення ефективності діяльності Комісії у сфері державного контролю на ринку цінних паперів у 2013 році одним із важливих завдань було приведення нормативно-правових актів у відповідність до законодавства.

Тож, протягом 2013 року Комісія прийняла низку рішень для удосконалення системи контролю за діяльністю учасників ринку, а саме:

- рішення Комісії від 12.02.2013 № 161 «Про затвердження Порядку проведення перевірок дотримання вимог законодавства про цінні папери щодо професійної діяльності на фондовому ринку та діяльності саморегулюваних організацій професійних учасників фондового ринку»;
- рішення Комісії 22.01.2013 № 63 «Про затвердження Положення про рекламу цінних паперів та фондового ринку»;
- рішення Комісії 28.08.2013 № 854 «Про затвердження змін до Порядку проведення перевірок діяльності емітентів»;
- рішення Комісії 10.09.2013 № 1752 «Про затвердження Змін до Порядку контролю за дотриманням професійними учасниками фондового ринку вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»;
- рішення Комісії 24.09.2013 № 1930 «Про затвердження Змін до Положення про здійснення фінансового моніторингу професійними учасниками ринку цінних паперів».

Робота Комісії зі зверненнями інвесторів

Постійна комунікація з інвесторами та вчасне реагування на їх звернення — одне з головних завдань регулятора, яке активно та плідно реалізовувалося протягом 2013 року. Комісія в межах своєї компетенції робила все можливе, щоб попередити виникнення правопорушень, а у разі їх вчинення — вдавалася до застосування санкцій.

У 2013 році Комісія виконувала своє зобов'язання щодо відкритості для інвесторів та

громадян завдяки функціонуванню «електронної приймальні», звернення до якої подавалися за допомогою електронної пошти та спеціальної телефонної лінії. Основним завданням «приймальні» є захист прав та інтересів громадян, інвесторів, учасників ринку.

У 2013 році до центрального апарату та територіальних органів Комісії через цей канал зв'язку надійшло на розгляд 3 425 письмових звернень

від фізичних та юридичних осіб щодо порушення їх прав та законних інтересів на ринку цінних

паперів. Було проведено 877 особистих прийомів інвесторів (таблиця 43).

Таблиця 43. Динаміка надходження письмових звернень громадян до Комісії за період з 2004 по 2013 роки

Період	2004 - 2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість звернень	30 709	6 315	3 509	3 733	3 733	2 483	3 425

Працюючи зі зверненнями інвесторів, фахівці регулятора надають їм всебічні, своєчасні та кваліфіковані відповіді, намагаються швидко та адекватно реагувати на виявлені правопорушення на ринку цінних паперів. За час роботи «гарячої» телефонної лінії для звернень громадян можливістю отримати консультацію від фахівців Комісії за телефоном скористалися 702 особи. Враховуючи особливості законодавства про цінні папери та недостатню правову обізнаність населення, спеціалістами Комісії надавались вичерпні, ґрунтовні відповіді та роз'яснення законодавства. При цьому інформація надавалась у максимально до-

ступній для заявників формі. Заявники завжди мали можливість ознайомитись з матеріалами перевірок своїх звернень, брати участь у перевірці поданих ними заяв тощо.

Відзначимо, що на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 № 898 «Про взаємодію органів виконавчої влади та Державної установи «Урядовий контактний центр» Комісія забезпечує в межах компетенції розгляд звернень громадян, що надходять на урядову телефонну «гарячу» лінію. Протягом 2013 року НКЦПФР опрацювала та надала відповіді на 276 таких звернень громадян (таблиця 44).

Таблиця 44. Динаміка надходження звернень від ДУ «Урядовий контактний центр»

Період	2012 рік	2013 рік
Кількість звернень на урядову «гарячу лінію»	263	276

Найпопулярнішим питанням, з якого надходила найбільша кількість скарг упродовж 2013 року (50,5 % від загальної кількості), було порушення прав міноритарних акціонерів менеджментом акціонерних товариств.

Найбільш характерними порушеннями в цій категорії звернень були:

- порушення права на рівне ставлення до всіх акціонерів;
- порушення права на участь в управлінні акціонерним товариством;
- порушення права на отримання інформації про діяльність акціонерного товариства.

Участь Комісії у судових процесах

Упродовж 2013 року до Комісії надійшло 109 позовних заяв, представники Комісії взяли участь у 516 судових засіданнях, а завершених судових проваджень було 112. Для порівняння: у 2012 році кількість позовних заяв становила 107, а засідань за участі уповноважених осіб регулятора відбулося 461.

Серед категорій справ, які найчастіше розглядались у 2013 році за позовами до Комісії, можна виділити наступні:

- зобов'язання скасувати реєстрацію випуску акцій;
- визнання протиправними та скасування актів індивідуальної дії;
- визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів.

Аналіз позовів, які надійшли у 2013 році до Комісії, вказує на те, що актуальною проблемою у звітному періоді було питання щодо скасування реєстрації випусків акцій в зв'язку з реорганізацією акціонерних товариств у іншу організаційно-

правову форму. Саме ця категорія справ у 2013 році є найчисельнішою і посідає важливе місце серед усіх категорій судових справ.

На особливому контролі Комісії у 2013 році були справи щодо оскарження нормативно-правових актів Комісії, оскільки ці справи суттєво впливають на права, обов'язки учасників фондового ринку та на репутацію Комісії як органу державної влади. На відміну від попереднього року, у 2013 році не було оскаржено до суду жодного нормативно-правового акта Комісії, що є позитивною тенденцією та свідчить про якість підготовки спеціалістами Комісії проектів нормативно-правових актів.

Окремо слід виділити категорію господарських та цивільних справ, до яких залучено Комісію в якості третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору.

Найчастіше у 2013 році Комісія залучалася до зазначених судових справ, предметом яких було:

- визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів;
- визнання недійсними/розірвання договорів купівлі-продажу цінних паперів (правочинів);
- стягнення грошових коштів/збитків;
- визнання недійсними засновницьких документів та стягнення моральної шкоди;
- визнання недійсними та скасування рішень.

У той же час, нагадаємо, що відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» Комісія має право звертатися до суду з позовом (заявою) про припинення акціонерного товариства (АТ) внаслідок допущення при його створенні порушень, які неможливо усунути, або у разі неподання ним протягом двох років поспіль до регулятора інформації, передбаченої законом. Іншими підставами можуть бути неутворення органів акціонерного товариства протягом року з дня реєстрації Комісією звіту про результати приватного розміщення

акцій серед засновників акціонерного товариства або нескликання товариством загальних зборів акціонерів протягом двох років поспіль.

Тож відповідно до цієї норми законодавства до Комісії надійшла інформація від Південного, Кримського та Прикарпатського територіальних управлінь (ТУ) щодо достатності підстав для звернення до суду про припинення 33 АТ. У судовому порядку було задоволено 3 позови Південного ТУ та прийнято рішення суду про припинення 3 акціонерних товариств.

Додамо, що з метою забезпечення в Комісії єдиної практики позовної роботи, спрямованої на припинення акціонерних товариств, було розроблено Методичні рекомендації щодо організації позовної роботи в НКЦПФР з підстав, визначених п. 31-1 ст. 8 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», які затверджені Наказом Голови Комісії від 10.06.2013 № 339.

Система внутрішнього аудиту

Насамперед слід зазначити, що запровадження діяльності з внутрішнього аудиту в Комісії розпочато лише у 2012 році шляхом розробки необхідних внутрішніх регуляторних документів для забезпечення повноцінного функціонування системи внутрішнього аудиту в НКЦПФР.

Система внутрішнього аудиту в Комісії охоплює такі ключові напрями:

- аудит ефективності — оцінка діяльності Комісії щодо ефективності функціонування системи внутрішнього контролю, ступеня виконання і досягнення цілей, визначених у стратегічних та річних планах, ефективності планування і виконання бюджетних програм та результатів їх виконання, якості надання адміністративних послуг та виконання контрольно-наглядових функцій, завдань, визначених актами законодавства, а також ризиків, які негативно впливають на виконання функцій і завдань;
- фінансовий аудит — оцінка діяльності Комісії щодо законності та достовірності фінансової і бюджетної звітності, правильності ведення бухгалтерського обліку;
- аудит відповідності — оцінка діяльності Комісії щодо дотримання актів законодавства, планів, процедур, контрактів з питань стану збереження активів, інформації та управління державним майном.

Протягом 2013 року введено перші внутрішні аудити. Зокрема, проведено 8 внутрішніх аудитів

в системі Комісії за такими напрямками, як фінансовий аудит та аудит відповідності.

Так, у Центральному апараті Комісії проводились аудити відповідності, спрямовані на надання оцінки діяльності Комісії упродовж 2012 року — І півріччя 2013 року щодо дотримання актів законодавства, планів і процедур при наданні адміністративних послуг з ліцензування окремих видів професійної діяльності на ринку цінних паперів, а також сертифікації фахівців фондового ринку.

Також при проведенні аудитів досліджувались питання:

- дотримання вимог законодавства при наданні Комісією адміністративних послуг, зокрема, щодо порядку розгляду документів заявників та прийняття відповідних рішень; контролю за внесенням плати за адміністративні послуги тощо;
- організації внутрішнього контролю, зокрема, планування та виконання паспортів бюджетних програм та завдань, визначених річними планами Комісії; здійснення інформаційного та комунікаційного обміну в Комісії; організації діловодства тощо;
- виконання вимог, пропозицій, рекомендацій, наданих за результатами попередніх контрольних заходів зовнішніх контролюючих органів з питань, що досліджувалися аудитом.

Окрім того, в територіальних органах Комісії фінансові аудити та аудити відповідності охоплювали питання оцінки їх діяльності упродовж 2012 року щодо законності та достовірності фінансової та бюджетної звітності, правильності веден-

ня бухгалтерського обліку, збереження активів.

Для удосконалення системи внутрішнього аудиту щорічно Головою Комісії затверджується

Програма забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту.

Міжнародна співпраця та євроінтеграція

У напрямі міжнародної діяльності пріоритетним для Комісії є розвиток співробітництва з країнами Європейського Союзу, Співдружності Незалежних Держав, Близького Сходу та Африки. Протягом 2013 року здійснювались заходи щодо забезпечення участі України в Міжнародній орга-

нізації Комісій з цінних паперів (IOSCO), Ради керівників державних органів з регулювання ринків цінних паперів держав-учасниць СНД, розвитку договірно-правової бази у рамках загальнодержавної політики у сфері зовнішніх відносин тощо.

Європейська інтеграція

У 2013 році Комісія брала участь у заходах, спрямованих на подальшу імплементацію євроінтеграційних процесів в Україні, виконання Загальнодержавної програми адаптації українського законодавства до законодавства ЄС (Європейського Союзу), опрацювання Програми з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Зокрема, представники Комісії входять до складу Українських частин Підкомітетів № 1 «Торгівля та інвестиції», № 2 «Економічні

та соціальні питання, фінанси та статистика» та № 3 «Політика в сфері підприємств, конкуренція, співробітництво в регуляторній сфері» Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС. Так, фахівці Комісії взяли участь у Восьмому засіданні Підкомітету № 3 «Політика в сфері підприємств, конкуренція, співробітництво в регуляторній сфері», яке відбулось в м. Брюссель, Королівство Бельгія.

Співпраця з іноземними регуляторами

Упродовж 2013 року Комісія, як і раніше, опікувалася захистом прав інвесторів та вела боротьбу з правопорушеннями на фондовому ринку, більшість з яких набули інтернаціонального характеру. Для виконання цієї місії Комісія укладала Меморандуми про взаєморозуміння з іноземними регуляторами фондових ринків.

Зокрема, відповідні документи були підписані з Управлінням з фінансового нагляду Єгипту; Міністерством фінансів Республіки Беларусь; Комісією з цінних паперів Йорданії; Комісією з регулювання цінних паперів КНР; Державним комітетом з цінних паперів Азербайджанської Республіки.

Також здійснювалась робота з підготовки текстів Меморандумів з Управлінням з нагляду за фінансовими послугами Хорватії, Радою ринків капіталу Туреччини, Управлінням з цінних паперів та товарів ОАЕ, Національним банком Респу-

бліки Казахстан, Управлінням з цінних паперів Ізраїлю, Комісією з цінних паперів та бірж Пакистану, Управлінням з фінансових послуг Мальти, Управлінням з ринків капіталу Лівану.

Крім того, у 2013 році Комісія отримала та надала відповіді на запити Комісії з цінних паперів та бірж Кіпру, Управління з фінансового нагляду Польщі, Управління з фінансових послуг Мальти, Центрального банку Республіки Вірменія, Комісії з цінних паперів Йорданії, Комісії з цінних паперів Монголії, Компетентних органів Чеської Республіки, Національної комісії з фінансового ринку Республіки Молдова, Уповноваженого державного органу з регулювання ринку цінних паперів Республіки Узбекистан, Американської торгівельної палати. До того ж, Комісією були здійснені запити на отримання інформації від регуляторів Німеччини, Польщі, Італії, Естонії та Чехії.

Діяльність в рамках Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO)

Комісія є постійним членом та єдиним представником від України в International Organization of Securities Commissions (IOSCO).

Представники Комісії у 2013 році взяли участь у 38-ій Щорічній конференції IOSCO, яка проводилася у м. Люксембург, Велике Герцогство Люксембург. Під час конференції Комісія звіту-

вала перед IOSCO про підсумки роботи з питань приєднання до Багатостороннього Меморандуму про взаєморозуміння щодо консультування та співробітництва і обміну інформацією IOSCO. Окрім цього, Комісією було підготовлено інформацію про проведення самооцінки на відповідність Принципам IOSCO.

В рамках самооцінки Комісією було проаналізовано блоки Принципів, які стосувались регулятора ринку цінних паперів, саморегулювання, правозастосування, співробітництва, діяльності емітентів, діяльності аудиторів, кредитних рейтингових агентств та інших надавачів інформаційних послуг, схем колективного інвестування, діяльності ринкових посередників, вторинного ринку.

Невід'ємною частиною самооцінки є можливість забезпечувати міжнародну співпрацю для запобігання правопорушенням на ринку цінних

паперів, які на сьогодні набули глобального характеру. Саме така міжнародна співпраця досягається завдяки приєднанню регуляторів світу до Багатостороннього Меморандуму про взаєморозуміння щодо консультування та співробітництва і обміну інформацією IOSCO. Так, у 2013 році Комісія подала заявку на приєднання до цього документа. Цей напрям роботи залишається пріоритетним для НКЦПФР, адже такий Меморандум є ключем до подальшої взаємодії з іншими регуляторами на більш глибокому рівні.

Діяльність в рамках Ради керівників державних органів з регулювання ринку цінних паперів держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав

У 2013 році в м. Кишинів, Республіка Молдова, відбулись XVI та XVII засідання Ради керівників державних органів з регулювання ринків цінних паперів держав-учасниць СНД (Рада СНД), в яких взяли участь представники регуляторів ринку цінних паперів Азербайджану, Вірменії, Білорусі, Киргизії, Молдови, Таджикистану та України.

На засіданнях було розглянуто та погоджено три проекти порівняльних аналізів законодавства держав-учасниць СНД, що регулюють розміщення цінних паперів їх емітентів на території інших країн СНД, розробником яких виступила Державна служба з регулювання та нагляду за фінансовим ринком при Уряді Киргизької Республіки; державні цінні папери та їх обіг на вторинному ринку та Кодекс корпоративного управління і методи його впровадження, розробником чого виступила Національна комісія з фінансового ринку Республіки Молдова.

НКЦПФР представила проект порівняльного аналізу законодавства держав-учасниць СНД,

який регулює питання підвищення їхньої фінансової грамотності. Кожна з країн під час опитування поділилася своїм досвідом щодо проведених заходів, спрямованих на підвищення фінансової грамотності населення. Цей досвід є цікавим та унікальним, вимагає детального розгляду і вивчення в майбутньому. У зв'язку з цим Комісії доручено розробити Рекомендації за результатом проведеного аналізу та винести їх на розгляд на черговому засіданні Ради СНД.

Також важливим питанням, яке висвітлювалось українською стороною, була актуалізація Рекомендацій з гармонізації законодавства держав-учасниць СНД, що регулює бухгалтерський облік, аудит та підготовку спеціалістів у цій сфері. Так, члени Ради СНД висунули пропозиції щодо розробки нового переліку питань з урахуванням вимог Європейського Союзу та проведення додаткового аналізу з метою актуалізації зазначених Рекомендацій.

Міжнародна технічна допомога

У 2013 році НКЦПФР здійснювала заходи із залучення міжнародної технічної допомоги в рамках наступних проектів:

TAIEX

Експертні місії за темами:

«Публічні компанії»;
«Функціонування депонованих цінних паперів. Ведення розрахунків та ліквідності системи безпеки ведення розрахунків. Операція розрахунку».

Семінар за темою:

«Фонди та Директиви UCITS».

Навчальний візит з макропруденційного нагляду за фінансовими інститутами та моніторингу системних ризиків до м. Рим, Італія.

«Розвиток фінансового сектору» (FINREP II), USAID

У 2013 році підписано Протокол про співпра-

цю між Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Програмою USAID з технічної допомоги «Розвиток фінансового сектору», Проект FINREP II.

В рамках дії Проекту FINREP проведено такі заходи:

- науково-практична конференція «Розробка похідних інструментів для ринків сільськогосподарської продукції України»;
- регіональні практичні семінари «Звітність за МСФЗ: нормативні вимоги та практичні аспекти»;
- програма «Ефективний нагляд та розвиток ринку капіталу», який відбувся м. Єреван, Республіка Вірменія.

«Центр комерційного права», USAID

У 2013 році робота Комісії з ЦКП (Центром комерційного права) була проведена у напрямі вдосконалення національного законодавства

щодо виконавчих органів юридичних осіб, запобігання рейдерству та інших питань, пов'язаних із вдосконаленням корпоративного управління в Україні.

Так, Комісія взяла участь у дводенному семінарі на тему «Аналіз регуляторного впливу як інструмент державної регуляторної політики», організованому відповідно до Меморандуму про співпрацю між ЦКП та Державною службою України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, а також в семінарі з питань корпоративного права за програмою підвищення кваліфікації суддів господарських судів.

Участь у міжнародних заходах

Протягом 2013 року представники Комісії відвідали такі заходи:

- міжнародну конференцію «Регулювання ринку капіталу в новому столітті: переосмислення ролі регуляторів та ринкових інститутів», Азербайджанська Республіка;
- щорічну конференцію IOSCO - 2013, Велике Герцогство Люксембург;
- XVI та XVII засідання Ради керівників державних органів з регулювання ринків цінних паперів держав-учасниць СНД, Республіка Молдова;
- регіональний захід «Фінансова звітність та аудит на перехресті – поточний стан і нові горизонти в Європі», Республіка Австрія;
- робочі зустрічі з представниками Європейської Делегації в Україні;
- робочі зустрічі з представниками Світового банку.

Взаємодія Комісії із засобами масової інформації та громадськістю

Серед основних завдань Комісії у напрямі комунікацій та зв'язків з громадськістю – підвищення прозорості та відкритості регулятора і його діяльності для ЗМІ та громадськості. Регулятор докладає багато зусиль для інформування усіх необхідних цільових груп про діяльність Комісії, сприяючи при цьому розширенню присутності Комісії в діловому інформаційному полі України.

У 2013 році відбувалося оперативне інформування щодо рішень регулятора, висвітлення та супроводження подій та активностей, які проходили під патронатом регулятора тощо. Свою роботу Комісія будувала відповідно до Стратегії розвитку комунікацій в НКЦПФР та керувалась засадами оперативності, відкритості та прозорості. Можна констатувати збільшення інформаційної активності регулятора у ЗМІ, що, у свою чергу пов'язано з низкою важливих реформ, проведених Комісією у 2013 році. В той же час, активно здійс-

нювалась робота над налагодженням внутрішніх комунікацій у Комісії.

Якщо розглядати більш детально стратегічні завдання, вирішені у 2013 році в рамках взаємодії регулятора з медіа та громадськістю, то відбувалося регулярне інформування про діяльність НКЦПФР та взаємодія з провідними ЗМІ, проводилися прес-заходи, присвячені роботі Комісії, відбувався пошук нових форматів комунікації зі ЗМІ, в тому числі керівництвом Комісії активно виступало з власними колонками у провідних медіа.

Важливо відзначити започаткування конкурсу «Кращий журналіст фондового ринку», який продемонстрував високу зацікавленість у такому заході з боку як медіа, так і професійних учасників ринку. Традиційно під патронатом регулятора пройшли значущі події на фондовому ринку – «Біржова універсіада» та II Всеукраїнський форум корпоративних секретарів.

Інформаційні технології на фондовому ринку

Інформаційні технології активно впливають на повсякденну діяльність будь-якого органу влади і, певна річ, є невід'ємною складовою частиною інформаційної інфраструктури НКЦПФР.

В умовах інформатизації суспільства, а також виходячи з пріоритетності наряду, застосування новітніх інформаційних технологій в роботі Комісії сприяє встановленню нерозривного зв'язку НКЦПФР з учасниками фондового ринку, міністерствами та відомствами, засобами масової інформації та громадським суспільством в цілому.

Шлях інформаційної відкритості в діяльності, якого багато років дотримується Комісія, перед-

бачає, зокрема, використання НКЦПФР власного офіційного веб-сайту (<http://www.nssmc.gov.ua>) для розміщення інформації про свою діяльність, про стан розвитку фондового ринку України, а також для надання послуг і забезпечення інтерактивного інформаційного обслуговування учасників ринку цінних паперів, інших підприємств та організацій, громадян. Упродовж 2013 року, згідно з орієнтовними даними, веб-сайт НКЦПФР відвідало близько 128 тисяч користувачів.

Офіційний веб-сайт НКЦПФР забезпечує доступ до:

- інформації з Державного реєстру випусків

Юрій Бойко, Директор АРІФРУ

Перехід на електронну форму звітності звільнив ринок від ряду складнощів і відкрив цілий комплекс можливостей. Ринок працює за новими правилами тільки рік, але вони настільки комфортні, сучасні і зрозумілі, що навіть складно повірити, що колись все було інакше. Адже ще зовсім нещодавно інформація подавалась в паперовому вигляді, її перевірка здійснювалася вручну, виникали труднощі з передачею великих обсягів даних, нерідко звітність дублювалася... Всі процеси мали досить складний, неоптимізований характер, що не було зручним ні для Комісії, ні для учасників ринку.

У 2013 році все докорінно змінилося — тепер учасники ринку подають інформацію у форматі XML за принципом «Єдиного вікна». Ці новачки дозволили скоротити обсяги інформації, що подається, як і час її обробки. Так, нині перевірка звітності проходить автоматично, а електронний цифровий підпис служить гарантією надійності і збереження даних. Електронний формат також дав можливість класифікувати інформацію і створювати реєстри, необхідні для чіткого і системного регулювання ринку цінних паперів. До того ж, користувачі отримали єдину базу даних Комісії, в якій міститься вся інформація про фондовий ринок — з її допомогою легко аналізувати та узагальнювати будь-які відомості. Перехід на електронний формат став відправною точкою для побудови системи пруденційного нагляду та створення системи моніторингу фондового ринку.

цінних паперів та реєстрів учасників фондового ринку;

- переліку компаній з управління активами;
- реєстру рішень НКЦПФР щодо реклами цінних паперів та фондового ринку;
- інформації з реєстру аудиторських фірм;
- реєстру рішень Комісії, яким емітентам цінних паперів зупинено внесення змін до систем реєстрів власників іменних цінних паперів та до систем депозитарного обліку щодо цінних паперів, а також клірингу та / або укладання договорів купівлі-продажу цінних паперів;
- переліку емітентів цінних паперів, які мають ознаки фіктивності.

Зауважимо, що доступ до інформації з реєстрів вільний та надається в режимі онлайн.

Завдяки співпраці Комісії з Державною установою «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України» успішно функціонує Загальнодоступна інформаційна база даних НКЦПФР про ринок цінних паперів (<http://www.stockmarket.gov.ua>) та Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів — інтернет-портал www.smida.gov.ua, який надає доступ до інформації про акціонерні товариства та професійних учасників фондового ринку України.

З метою реалізації принципу контролю і прозорості процесів функціонування та розвитку фондового ринку України, забезпечення постійного нагляду за діяльністю учасників фондового ринку на підставі наданої інформації, своєчасного виявлення негативних тенденцій, які можуть призвести до кризових явищ або до зменшення ефективності функціонування фондового ринку України, Комісією розроблена Концепція модернізації Системи моніторингу фондового ринку, впровадження пруденційного нагляду і забезпечення електронного документообігу в Національній

комісії з цінних паперів та фондового ринку, яка схвалена рішенням Комісії від 27.03.2012 № 465.

У відповідності до Концепції модернізації Системи моніторингу фондового ринку (СМФР) у 2013 році запроваджено в дослідну експлуатацію її програмно-технічний комплекс. До складу системи, утвореної на базі єдиної технічної платформи та єдиних підходів з автоматизації, увійшли:

- програмне забезпечення «Реєстр правопорушень на ринку цінних паперів України» в НКЦПФР;
- програмне забезпечення «Облік сертифікованих осіб, які здійснюють професійну діяльність з цінними паперами в Україні»;
- програмне забезпечення «Реєстр аудиторських фірм»;
- інформаційно-аналітична система «Державний реєстр випусків цінних паперів»;
- програмне забезпечення «Діяльність КУА»;
- програмно-технічний комплекс Єдиної бази даних архівної інформації в НКЦПФР.

Особливу увагу НКЦПФР приділяє розвитку та запровадженню елементів системи електронного документообігу із можливістю застосування електронного цифрового підпису на ринку цінних паперів в Україні. З метою удосконалення процесів у 2013 році прийнято рішення Комісії від 19.03.2013 № 367 «Про внесення змін до Положення про подання адміністративних даних та інформації у вигляді електронних документів до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку», що зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.04.2013 за № 595/23127.

Упродовж 2013 року Комісія успішно прийняла 117 825 електронних документів із застосуванням системи електронного документообігу НКЦПФР, з них адміністративних даних та інфор-

Шаді Саад, Директор інвестиційної компанії «ГРАД»:

Робота компанії, що надає послуги консалтингу на фондовому ринку, як відомо, багато в чому залежить від інформаційної складової. Для нас важливо, щоб інформація про ситуацію на ринку, його учасників була чіткою, структурованою, повною та оперативною. І нова інформаційна система, створена силами фахівців Комісії та АРІФРУ, відповідає цим вимогам. Система розкриття інформації та її публікації стала значно зручнішою за останній час. Перелік баз даних, що знаходяться у вільному доступі, також розширився. Крім того, зараз в електронному доступі є публікації в офіційних друкованих виданнях Комісії — це також дуже зручно. До речі, якщо говорити про друковані ЗМІ, то факт зменшення інформації, обов'язкової до публікації в них, теж позитивний для нас як для учасників ринку. В цілому, зазначу, що система має низку переваг і орієнтована, насамперед, на зручність учасників ринку. Про це говорить і легке безкоштовне програмне забезпечення, і комфортний для роботи інтерфейс, і, найголовніше, її комплексний і універсальний характер, адже вона являє собою «все в одному».

мації (у тому числі повторно поданих) від:

- Центрального депозитарію – 123;
- депозитарних установ – 9 494;
- депозитаріїв – 919;
- емітентів цінних паперів – 8 293;
- інститутів спільного інвестування – 20 619;
- компаній з управління активами – 4 447;
- зберігачів – 36 409;
- недержавних пенсійних фондів – 1 028;
- організаторів торгівлі – 4 594;
- рейтингових агентств – 90;
- реєстраторів – 2 238;
- саморегульованих організацій – 25;
- торговців цінними паперами – 29 511;
- управителів іпотечним покриттям – 35.

Протягом 2013 року Комісія продовжила роботу над впровадженням відкритого формату передачі даних у електронному вигляді між НКЦПФР та суб'єктами інформаційної взаємодії на основі специфікації eXtensible Markup Language (XML) та розробила низку документів нормативно-технічного характеру (наказів), які встановлюють вимоги до складання адміністративних даних (інформації) в електронному вигляді учасниками ринку цінних паперів за кожним видом у форматі XML.

В Комісії функціонує автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, яка забезпечує НКЦПФР та територіальним органам доступ до єдиного інформаційного середовища, єдиної системи інформаційних ресурсів, внутрішнього інформаційно-аналітичного порталу НКЦПФР. Функціонування автоматизованої

інформаційно-телекомунікаційної системи надає, зокрема, можливості оперативного моніторингу та обміну інформацією між підрозділами Комісії щодо правопорушень на фондовому ринку та стану розвитку регіонів.

Якщо говорити про нормативно-правове регулювання галузі інформаційних технологій на фондовому ринку, то Комісія розробила документ, що встановлює єдині підходи до використання програмних продуктів та автоматизованих, інформаційних систем на фондовому ринку. Так, рішення Комісії від 27.12.2013 № 2997 «Про внесення змін до рішення НКЦПФР від 02.10.2012 № 1342» актуалізує Вимоги до програмних продуктів на фондовому ринку, що встановлюються до спеціалізованих програмних продуктів, які створюються за призначенням для фондового ринку та/або використовуються професійними учасниками фондового ринку при здійсненні професійної діяльності та розповсюджуються на всі спеціалізовані програмні продукти, які використовуються для формування електронних форм подання до НКЦПФР та фондового ринку адміністративних даних різних видів та інформації, а також при електронному інформаційному обміні між професійними учасниками фондового ринку.

Активне використання інформаційних технологій забезпечує відкритість державної влади та надає можливості громадського контролю за діяльністю НКЦПФР, сприяє наданню в режимі реального часу послуг, які підвищують рівень доступу усіх громадян до інформації НКЦПФР.

Стан кадрової роботи та дотримання законодавства про державну службу

Кадрова політика — складова частина стратегічно орієнтованої політики органу. Мета кадрової політики — забезпечення оптимального балансу процесів оновлення і збереження чисельного і якісного складу кадрів у його розвитку відповідно до потреб самого органу, вимог чинного законодавства, стану ринку праці.

У 2013 році в ході формування кадрової політики приділялась увага таким напрямкам роботи:

- *організаційно-штатна політика* — планування потреби в трудових ресурсах, формування структури і штату, призначення, створення дієвого кадрового резерву, ротація;

- *інформаційна політика* — створення і підтримка системи руху кадрової інформації;
- *фінансова політика* — формулювання принципів розподілу коштів, забезпечення ефективної системи стимулювання праці;
- *політика розвитку персоналу* — адаптація співробітників, планування індивідуального просування, формування команд, професійна підготовка і підвищення кваліфікації;
- *оцінка результатів діяльності* — аналіз відповідності кадрової політики і місії Комісії, виявлення проблем у кадровій роботі, оцінка кадрового потенціалу.

У 2013 році кадрова політика НКЦПФР була тісно пов'язана зі стратегією розвитку НКЦПФР. Оптимізація структури центрального апарату та територіальних органів здійснювалась з огляду на посилення напрямів роботи, розвиток яких був необхідний регулятору з метою удосконалення механізму державного регулювання ринку цінних паперів.

У той же час, кадрова політика НКЦПФР була досить гнучкою. Це означає, що вона була, з одного боку, стабільною, оскільки саме із стабільністю пов'язані певні очікування працівників, з іншого — динамічною, тобто корегувалася відпо-

відно до змін та потреб удосконалення механізму державного регулювання ринку цінних паперів та економічної ситуації. Стабільними були ті її сторони, які орієнтовані на врахування інтересів персоналу і мали відношення до організаційної культури органу, яка включає цінності і переконання, що розділяються працівниками і формують норми їх поведінки, характер життєдіяльності органу.

Слід також зазначити, що оскільки формування кваліфікованих працівників пов'язане з певними витратами для НКЦПФР, кадрова політика була економічно обґрунтованою, тобто виходила з її реальних фінансових можливостей.

Реалізація кадрової політики в Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку здійснювалась відповідно до Конституції України, законодавства України про працю, законодавства про державну службу, антикорупційного законодавства, Стратегії державної кадрової політики на 2012 - 2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 01.02.2012 № 45, Правил внутрішнього трудового розпорядку, перспективних та квартальних планів управління роботи з персоналом та запобігання корупції.

Кількісний та якісний склад працівників

Одним із критеріїв кадрової політики є кількісний та якісний склад персоналу.

Рівень якісного складу персоналу Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку багато в чому визначає рівень ефективності функціонування системи державного органу, оскільки від особистих якостей працівників, їх загальноосвітнього і кваліфікаційного рівня залежать якість прийнятих рішень і результати їх

реалізації.

Указом Президента України від 23.11.2011р. № 1063/2011 «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» затверджено граничну чисельність працівників Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку у кількості 575 штатних одиниць (центральный апарат — 286 шт. од., територіальні органи — 289 шт. од.) (таблиця 43).

Таблиця 43. Кількісний склад працівників Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та його розподіл за ступенем професійно-кваліфікаційної придатності працівників (за статтю) станом на 31.12.2013 року

№ з/п	Показники станом на 31.12.2013	Кількість осіб (територіальні органи)	Кількість осіб (Центральний апарат)	Всього (кількість осіб)
1	Штатна чисельність	289 шт. од.	286 шт. од.	575 шт. од.
2	Фактична чисельність	245	252	497
3	Облікова чисельність	282	275	557
3.1.	з них: чоловіки	67	66	133
3.2.	жінки	215	209	424
4	Кількість осіб, які займають посади	282	275	557
4.1.	керівників	78	86	164
4.1.1.	з них: чоловіки	29	26	55
4.1.2.	жінки	49	60	109
4.2.	спеціалістів	201	187	388
4.2.1.	з них: чоловіки	38	38	76
4.2.2.	жінки	163	149	312
4.3.	службовців та робітників	3	2	5
4.3.1.	з них: чоловіки	-	2	2
4.3.2.	жінки	3	-	3

Аналіз складу працівників системи Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку показує, що 76,1 % (424 осіб) становлять жінки, відповідно 23,9 % (133 осіб) – чоловіки. При цьому переважну більшість керівних посад як в центральному апараті, так і в територіальних органах Комісії, займають також жінки: у центральному апараті – 55,0 % (60 осіб) та у територіальних органах – 45,0 % (49 осіб). Чоловіків на керівних посадах у центральному апараті – 47,3 % (26 осіб), у територіальних органах – 52,7 % (30 осіб).

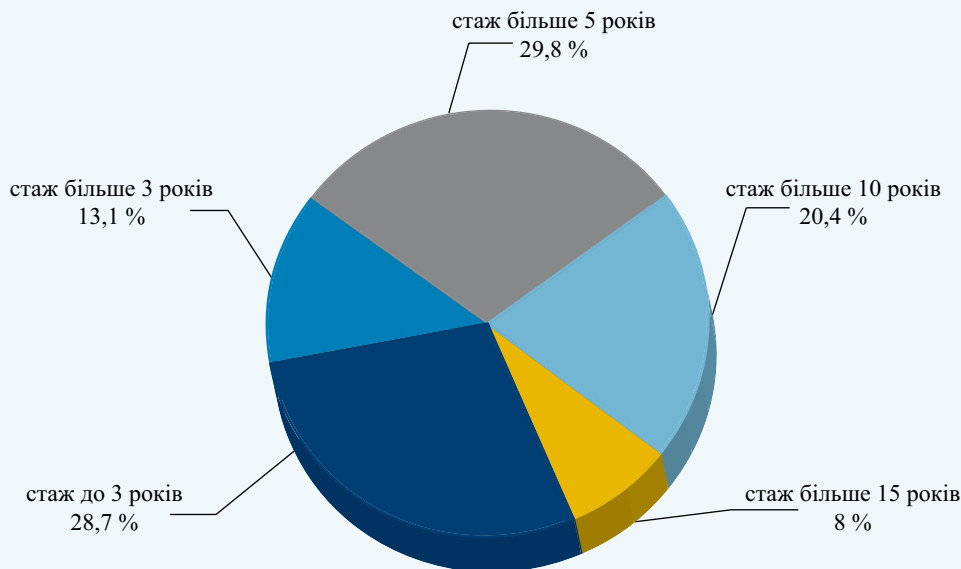
Розподіл працівників Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за віком показує, що їх чисельність віком до 35 років становить у центральному апараті – 61,8 % (170 осіб), у

територіальних органах – 50,7 % (143 осіб); віком від 35 років до пенсійного віку: у центральному апараті – 38,2 % (105 осіб), у територіальних органах – 49,3 % (139 осіб).

Крім того, в центральному апараті Комісії працівників, які мають стаж роботи у державному органі як регуляторі ринку цінних паперів в Україні, налічується: більше 15 років – 22 особи, більше 10 років – 56 осіб, більше 5 років – 82 особи, більше 3 років – 36 осіб (**діаграма 64**).

У цілому, колектив Комісії сформовано з висококваліфікованих професіоналів та молодих перспективних працівників, які добре орієнтуються в реаліях сучасного життя.

Діаграма 64. Розподіл працівників центрального апарату Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за стажом роботи в державному регуляторі ринку цінних паперів в Україні станом на 31.12.2013

Серед працівників центрального апарату 97,0 % (267 осіб) від облікової чисельності мають повну вищу освіту, і лише 3 % (8 осіб) мають середньо-технічну, неповну чи базову вищу освіту, з яких 5 осіб продовжують навчатися, здобуваючи повну вищу освіту.

У територіальних органах повну вищу освіту мають 274 працівники, що становить 97,2 % від облікової чисельності, та 6 осіб навчається, здобуваючи повну вищу освіту.

Науковий ступінь мають 4 працівники центрального апарату та 1 працівник територіальних органів. Вчене звання має 1 працівник центрального апарату та 2 працівники територіальних органів.

Напрями освіти працівників системи Комісії наведено в **діаграмі 65**.

Керівництво Комісії у 2013 році приділяло особливу увагу політиці розвитку персоналу, ор-

ганізовувало заходи щодо заохочення персоналу до навчання, підвищення кваліфікації, створювало умови для їх професійного розвитку. Заслугує на увагу той факт, що лише у центральному апараті 28 державних службовців навчається у вищих навчальних закладах освіти, з яких 23 здобувають другу чи третю профільну вищу освіту. У територіальних органах Комісії навчаються 11 працівників, здобуваючи другу чи третю профільну вищу освіту.

Проведення організаційних заходів з підвищення кваліфікації державних службовців в Комісії знаходиться на постійному контролі в кадровій службі (**таблиця 44**).

За програмами короткотермінових семінарів працівники Комісії у Центрі підвищення кваліфікації при Дипломатичній академії України проходили підвищення кваліфікації за темами: «З питань дипломатичного протоколу та етикету» та «З пи-

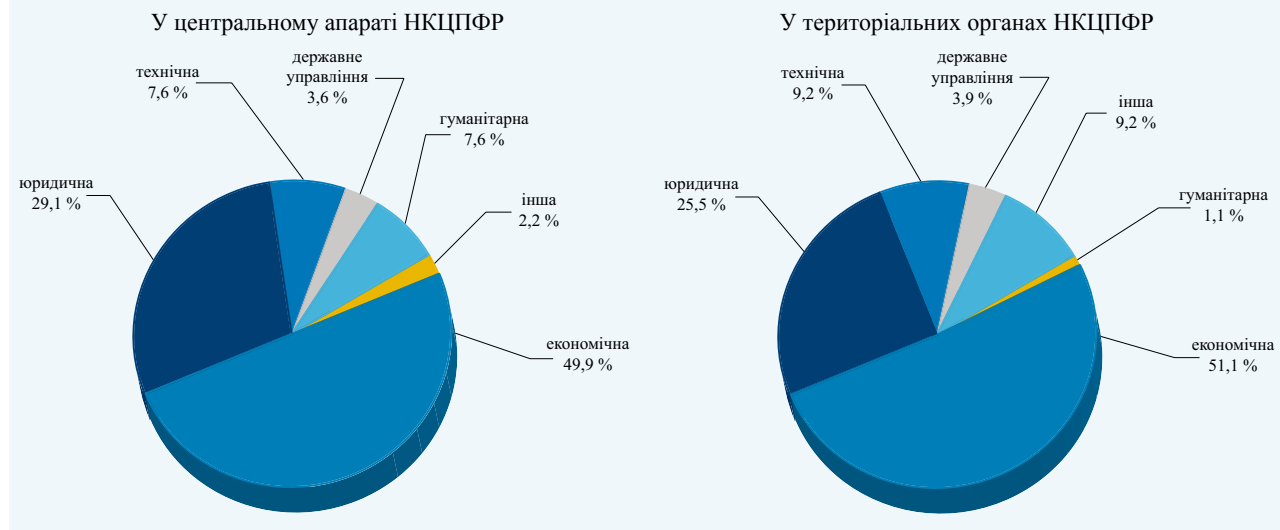
тань європейської інтеграції», «Безпека інформації в інформативно-аналітичних системах контролю», що проводився Державною екологічною академією післядипломної освіти та управління, «Додержання вимог антикорупційного законодавства».

Формування складу державних службовців в Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку здійснюється шляхом конкурсного

відбору, за допомогою проходження особами стажування та призначенням осіб з кадрового резерву відповідно до Закону України «Про державну службу», нормативно-правових актів Уряду та відповідних наказів Голови Комісії.

Інформація про призначення державних службовців у звітному періоді відображена у таблиці 45.

Діаграма 65. Напрями освіти працівників системи Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку станом на 31.12.2013

Таблиця 44. Інформація про підвищення кваліфікації державних службовців Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку

	Підвищили кваліфікацію (за наказами)		За професійними програмами (за наказами)		За програмами короткотермінових семінарів (за наказами)		За іншими видами навчання (за наказами)	
	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2013	31.12.2013	31.12.2013	31.12.2013	31.12.2013	31.12.2013
Центральний апарат	240	182	40	26	200	144	-	12
Територіальні органи	51	84	18	19	32	63	1	2
Всього	291	266	58	45	232	207	1	14

Таблиця 45. Інформація про призначення державних службовців Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку

НКЦПФР	Призначення державних службовців, з них:									
	На конкурсній основі		За результатами стажування		З кадрового резерву		За переведенням		За іншою процедурою	
	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2013
Центральний апарат	35	15	16	13	9	5	214	1	2	-
Територіальні органи	34	38	3	5	7	3	254	2	-	-
Усього	69	53	19	18	16	8	468	3	2	-

Одним із найпоказовіших критеріїв кадрової політики є рівень плинності кадрів.

З метою недопущення відтоку професійно підготовлених кадрів з Комісії керівництво

НКЦПФР здійснює заходи щодо поліпшення таких факторів як умови праці, психологічний клімат, дотримання умов трудового законодавства, оплата праці, також підписання колективного

договору, внесення змін до правил внутрішнього трудового розпорядку, встановлення норм етичної поведінки працівників Комісії та ін.

Кадрова політика регулятора характеризується тим, що Комісія орієнтується на власний персонал. Просування на вищі посади, як правило, відбувається з нижчого посадового рівня, а заміщення відбувається з числа співробітників Комісії. Саме така кадрова політика орієнтована на створення певної корпоративної атмосфери, формування особливого духу причетності до колективу.

Ротація — важлива складова механізму управління колективом та кар'єрою співробітників. Її суть полягає в горизонтальному та вертикальному переміщеннях з метою підвищення кваліфікації працівника, його професійного рівня.

Так, протягом 2013 року у центральному апараті Комісії було здійснено ротацію 15 працівників на рівнозначні посади та 31 працівника на вищі посади державних службовців.

У територіальних органах переміщено на рівнозначні посади 19 працівників, кількість осіб, призначених на вищі посади, становить 42 особи.

Одним із найпотужніших та найефективні-

ших засобів стимулювання персоналу до творчої та активної праці є заохочення. Заохочення є закономірним результатом позитивної оцінки дій працівника та результатів його праці. Моральне заохочення реалізується у формі визнання та схвалення заслуг працівника, пошани до нього з боку трудового колективу. Воно ґрунтується на моральній зацікавленості працівників у результатах своєї праці. Вже сам факт заохочення сприймається працівником як висока оцінка його праці та заслуг у цьому колективі.

Враховуючи зазначене, з метою відзначення кращих працівників Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку у 2013 року було відзначено: Почесною грамотою Верховної Ради України — 2 особи; цінним подарунком Верховної Ради України — 4 особи; Почесною грамотою Кабінету Міністрів України — 2 особи; Подякою Прем'єр-міністра України — 6 осіб; Почесною грамотою Київської міської державної адміністрації — 2 особи; Подякою Київського міського Голови — 6 осіб; Почесною грамотою Національного банку України — 4 особи. Також 29 державним службовцям за виконання особливо важливої роботи було присвоєно відповідні чергові ранги.

Діяльність територіальних органів Комісії

Основними напрямками роботи територіальних органів Комісії є забезпечення стабільності та прозорості на ринку цінних паперів, здійснення державного регулювання та контролю за діяльністю учасників ринку, сприяння розвитку фондового ринку. В межах своїх повноважень територіальні органи Комісії здійснюють в регіонах державне регулювання та контроль за випуском цінних паперів, додержанням вимог законодавства в цій сфері, забезпечують контроль за діяльністю емітентів цінних паперів, професійних учасників ринку цінних паперів, інститутів спільного інвестування та інші завдання.

Комісія у 2013 році здійснювала свої повноваження через центральний апарат та її 10 територіальних органів, серед них:

- **Кримське територіальне управління НКЦПФР**, центр розміщення — м. Сімферополь, повноваження поширюються на Автономну Республіку Крим та м. Севастополь;
- **Західне територіальне управління НКЦПФР**, центр розміщення — м. Львів, повноваження поширюються на Львівську, Волинську, Рівненську та Закарпатську області;

- **Прикарпатське територіальне управління НКЦПФР**, центр розміщення — м. Івано-Франківськ, повноваження поширюються на Івано-Франківську, Тернопільську, Чернівецьку та Хмельницьку області;
- **Центральний територіальний департамент НКЦПФР**, центр розміщення — м. Київ, повноваження поширюються на м. Київ, Київську, Вінницьку, Житомирську, Чернігівську та Черкаську області;
- **Східне територіальне управління НКЦПФР**, центр розміщення — м. Харків, повноваження поширюються на Харківську та Сумську області;
- **Полтавське територіальне управління НКЦПФР**, центр розміщення — м. Полтава, повноваження поширюються на Полтавську область;
- **Дніпровське територіальне управління НКЦПФР**, центр розміщення — м. Дніпропетровськ, повноваження поширюються на Дніпропетровську та Запорізьку області;
- **Одеське територіальне управління НКЦПФР**, центр розміщення — м. Одеса, повноваження поширюються на Одеську область;
- **Донбаське територіальне управління**

НКЦПФР, центр розміщення — м. Донецьк, **повноваження поширюється на Донецьку та Луганську області;**

- **Південне територіальне управління** НКЦПФР, центр розміщення — м. Миколаїв, повноваження поширюються на **Миколаївську, Херсонську та Кіровоградську області.**

В 2013 році робота територіальних органів була спрямована на підвищення рівня корпоративної культури, усвідомлення необхідності прозорого розкриття своєчасної, достовірної та вичерпної інформації перед власниками цінних паперів і потенційними інвесторами для здійснення ними

об'єктивної оцінки фінансово-економічного стану емітента.

Керівники більшості територіальних органів НКЦПФР ініціювали створення при державних адміністраціях аналітичних і робочих груп, консультативних рад з питань розвитку фондового ринку та корпоративного управління і виступали їх активними учасниками. Практика довела, що співпраця територіальних органів Комісії з обласними державними адміністраціями, місцевими державними органами дозволяє на більш високому рівні проводити спільну регіональну політику, розвивати інвестиційні процеси, захищати права інвесторів.

Перспективи на 2014 рік

Ключові завдання та дороговкази регулятора на 2014-ий рік залишаються без змін – це підвищення якості інструментів, вдосконалення механізмів захисту прав інвесторів, актуалізація норм державного регулювання і нагляду на фондовому ринку та, найголовніше, — сприяння якомога ширшому осмисленню ролі та місця ринку цінних паперів в Україні як основного інструменту для залучення та перерозподілу інвестицій.

НКЦПФР традиційно буде працювати над вдосконаленням законодавства про ринок цінних паперів – так, Комісія має намір продовжити покращення законодавчих актів «корпоративного» профілю, зокрема, тих його аспектів, які спрямовані на посилення механізмів захисту інтересів інвесторів. Так, мова йде про справедливую оцінку акцій при процедурі їх викупу, посиленні відповідальності емітентів облігацій і більш активну комунікацію з судами з питань корпоративних суперечок. З урахуванням того, що Комісія є ключовим регулятором корпоративного сегменту і кращим експертом з цієї теми, ми сподіваємося надати адекватну допомогу судам у вирішенні корпоративних спорів.

Також Комісія планує посилити на законодавчому рівні відповідальність за використання інсайдерської інформації, удосконалити механізми протидії маніпулюванню на ринку і розширити повноваження регулятора зі збору доказів порушень. Також ми продовжимо відстоювати

позицію щодо запровадження єдиних умов оподаткування доходів від інвестицій — у банківські депозити, в цінні папери і в нерухомість.

Що стосується власне ситуації на ринку цінних паперів, то відрадними є показники, що свідчать про його силу та потенціал зростання. Адже певні позитивні тренди в Європі та США не можуть бути безслідними для України. Можна багато говорити про макроекономічні або геополітичні чинники, але є серйозні підстави сподіватися, що друга половина 2014 року буде часом якісного зростання, позитивних змін і для української економіки в цілому, і для фондового ринку зокрема.

Одним із трендів може стати зростання вартості корпоративних облігацій і інтерес до них. В разі досягнення домовленостей щодо ряду проєктів з іноземними інвесторами, які можуть привести до становлення ринку іпотечних цінних паперів, можна буде говорити і про інтерес до цього інструменту.

На 2014 рік регулятором традиційно заплановано досить багато амбітних та цікавих проєктів. НКЦПФР, як завжди, ставить собі за мету розвивати вітчизняний фондовий ринок, активно взаємодіючи з його учасниками. Адже тільки перебуваючи у постійному контакті та розуміючи вимоги ринку, можна здійснити по-справжньому необхідні та якісні перетворення, які будуть затребуваними та корисними.

У підготовці Звіту брали участь:
керівництво апарату НКЦПФР, керівники самостійних структурних підрозділів Комісії.

Рекомендовано до друку рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 439 від 08.04.2014 року.

Виготовлено ТОВ «ПРАЙМ ПРІНТ ЛТД»
м. Київ, вул. Ольжича, 29
Замовлення № 14240
Тираж: 250 екз.

Сергій Румпа, Голова Правління НДУ

Закон України «Про депозитарну систему» змінив інфраструктуру депозитарної системи, розділивши її на облікову та розрахункову складові, було введено поняття Центрального депозитарію, Розрахункового центру, депозитарних установ.

Для Національного депозитарію України стало за честь отримати статус Центрального депозитарію України. Ми, керуючись нашим досвідом і досвідом провідних депозитаріїв світу, створюємо свою історію, націлюючись на вдосконалення якості наших послуг. НКЦПФР зіграла величезну роль у проведенні депозитарної реформи, і завдяки прогресивному та комплексному баченню сприяла успішному впровадженню нововведень у депозитарній системі. Поки рано говорити про результати реформи, так як вона ще в процесі. Однак можна сміливо стверджувати, що реформа спрямована на захист інтересів інвесторів, на підвищення інвестиційної привабливості України, на поліпшення взаємодії інфраструктурних елементів депозитарної системи та фондового ринку в цілому. Однозначно, ми рухаємося в правильному напрямку.

Дмитро Чугаєвський, Голова Правління Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках

Внаслідок здійснення депозитарної реформи вибудовано нову архітектуру фондового ринку. В Україні з'явилися Центральний депозитарій та клірингова установа – Розрахунковий центр, який виконує в тому числі і функцію центрального контрагента, що забезпечує 100 % гарантування учасникам клірингу отримання активів за укладеними угодами.

Позитивною тенденцією є можливість учасників через Розрахунковий центр, за умови участі в тій чи іншій біржі, здійснювати блокування цінних паперів для укладання угод чи грошових коштів, незалежно від того, під яку біржу вони заблоковані. Через клірингову систему учасник може подати заявку, розмежувати свій пул грошових коштів, чи пул цінних паперів під конкретну біржу, або під декілька бірж, обравши для себе по інструменту цікавіші торги. Це досить вагома перевага, адже вона дає можливість більше заробити, маючи автоматичний доступ до декількох бірж і швидко оперувати з ними.

В результаті реформування фондового ринку закладено основу для його подальшого розвитку. По-перше, забезпечення учасникам фондового ринку можливості здійснювати часткове переддепонування активів на момент укладання угод з можливістю розрахунків, відмінною від T0, тобто T+1, T+2, T+3. По-друге, здійснення розрахунків за участю центрального контрагента, щоб Розрахунковий центр гарантував виконання угоди з частковим переддепонуванням, та виконання цих угод, наприклад, наступного дня.

Ігор Селецький, Голова Правління Фондової біржі «ПФТС»

Жодних сумнівів, найважливішою подією 2013 року була депозитарна реформа. Вперше в історії вітчизняного фондового ринку відбулись масштабні зміни системи обліку прав власності на цінні папери та розрахунку угод з ними. Фактично весь минулий рік був роком підготовки до роботи за новими правилами. Аналізуючи стан речей і ті процеси, які почали відбуватись на ринку після 13 жовтня, коли вступив в силу закон «Про депозитарну систему України», можна високо оцінити роботу, проведену Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку щодо нормативного забезпечення функціонування всієї системи. Ті негативні відгуки, які ми чули від деяких учасників ринку, в значній мірі були викликані невдоволенням не стільки якістю реформи, скільки самою суттю реформи. Давати оцінку реформі наразі передчасно. Поки можна констатувати лише те, що дещо подовжився термін розрахунків по операціях з цінними паперами. Сподіваємось, що найближчим часом ця проблема буде усунена.